

Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU9

Elmarknadsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår samtliga motionsyrkanden.

Utskottet konstaterar att regeringen i huvudsak instämmer i Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer och att den redovisar genomförda eller pågående åtgärder som helt eller delvis kan anses svara upp mot det Riksrevisionen efterfrågar.

Motionsyrkandena handlar bl.a. om nätutbyggnad, elområden, tillståndsprocesser, försörjningstrygghet samt om flexibilitet och stödtjänster.

I betänkandet finns 19 reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

Skrivelse 2023/24:58 Riksrevisionens rapport om statens åtgärder för utveckling av elsystemet.

80 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	8
Ärendet och dess beredning.....	8
Utskottets överväganden.....	9
Statens åtgärder för utveckling av elsystemet.....	9
Utskottets ställningstagande.....	14
Övergripande om elmarknaden	14
Utskottets ställningstagande.....	24
Elområden	26
Utskottets ställningstagande.....	29
Tillstånd och tillståndsprocesser.....	30
Utskottets ställningstagande.....	38
Stöd- och flexibilitetstjänster.....	40
Utskottets ställningstagande.....	46
Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet	47
Utskottets ställningstagande.....	51
Elstöd.....	53
Utskottets ställningstagande.....	54
Nätfrågor	55
Utskottets ställningstagande.....	61
Nätanslutning	62
Utskottets ställningstagande.....	66
Vissa avgiftsfrågor	67
Utskottets ställningstagande.....	69
Gotlands elförsörjning	69
Utskottets ställningstagande.....	71
Vissa övriga elmarknadsfrågor.....	71
Utskottets ställningstagande.....	74
Reservationer	76
1. Statens åtgärder för utveckling av elsystemet, punkt 1 – motiveringen (V)	76
2. Övergripande om elmarknaden, punkt 2 (S).....	77
3. Övergripande om elmarknaden, punkt 2 (V, MP)	78
4. Övergripande om elmarknaden, punkt 2 (C)	79
5. Tillstånd och tillståndsprocesser, punkt 4 (S)	80
6. Tillstånd och tillståndsprocesser, punkt 4 (C).....	81
7. Tillstånd och tillståndsprocesser, punkt 4 (MP)	82
8. Stöd- och flexibilitetstjänster, punkt 5 (C).....	83
9. Stöd- och flexibilitetstjänster, punkt 5 (MP).....	84
10. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet, punkt 6 (C)	85
11. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet, punkt 6 (MP)	86
12. Elstöd, punkt 7 (S).....	87
13. Nätfrågor, punkt 8 (C)	88
14. Nätfrågor, punkt 8 (MP)	89
15. Nätanslutning, punkt 9 (S, V, MP)	91
16. Nätanslutning, punkt 9 (C)	91
17. Vissa avgiftsfrågor, punkt 10 (MP)	92
18. Gotlands elförsörjning, punkt 11 (V, C).....	93

19. Vissa övriga elmarknadsfrågor, punkt 12 (MP).....	94
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	95
Skrivelsen.....	95
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	95

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Statens åtgärder för utveckling av elsystemet

Riksdagen lägger skrivelse 2023/24:58 till handlingarna.

Reservation 1 (V) – motiveringen

2. Övergripande om elmarknaden

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkandena 56 och 57,

2023/24:1689 av Mikael Dahlgvist och Lars Mejern Larsson (båda S) yrkande 1,

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 1,

2023/24:1991 av Jamal El-Haj m.fl. (S) yrkande 2,

2023/24:2370 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S),

2023/24:2371 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S),

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 67,

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 12,

2023/24:2539 av Lars Englund (M) yrkandena 1 och 5 samt

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 4.

Reservation 2 (S)

Reservation 3 (V, MP)

Reservation 4 (C)

3. Elområden

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:233 av Rasmus Giertz och Anna-Lena Blomkvist (båda SD),

2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M) yrkandena 2, 4 och 5,

2023/24:977 av Camilla Brunsberg (M),

2023/24:1572 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S) yrkande 2 och

2023/24:1604 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 1.

4. Tillstånd och tillståndsproucesser

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:424 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2,

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 73,

2023/24:1293 av Denis Begic (S) yrkandena 1 och 2,

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 68,

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 35 och 39,

2023/24:1747 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkande 3,

2023/24:1934 av Sofia Amløh och Hans Ekström (båda S),

2023/24:1998 av Linnéa Wickman och Sanna Backeskog (båda S)
yrkande 1 och

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 33.

Reservation 5 (S)

Reservation 6 (C)

Reservation 7 (MP)

5. Stöd- och flexibilitetstjänster

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:895 av Jan Riise m.fl. (MP),

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkandena 74 och 77,

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 29, 31 och 36,

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 30 och 31 samt

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 63.

Reservation 8 (C)

Reservation 9 (MP)

6. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:597 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M) yrkande 1,

2023/24:942 av Dzenan Cisija (S) yrkande 3,

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 41,

2023/24:1968 av Sofie Eriksson (S) och

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 33 och 62.

Reservation 10 (C)

Reservation 11 (MP)

7. Elstöd

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:1604 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 2 och

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 3.

Reservation 12 (S)

8. Nätfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M) yrkande 3,

2023/24:774 av Larry Söder (KD) yrkandena 1 och 2,

2023/24:942 av Dzenan Cisija (S) yrkande 2,

2023/24:1243 av Martina Johansson (C) yrkandena 1 och 2,

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 37 och 38,

2023/24:1689 av Mikael Dahlqvist och Lars Mejern Larsson (båda S)
yrkande 2,

2023/24:1747 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C)
yrkandena 1 och 2,

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 27,
2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 59, 68–71 och 87
samt
2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 18.

Reservation 13 (C)

Reservation 14 (MP)

9. Nätanslutning

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 66,
2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 17 och
2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 11.

Reservation 15 (S, V, MP)

Reservation 16 (C)

10. Vissa avgiftsfrågor

Riksdagen avslår motion

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 33.

Reservation 17 (MP)

11. Gotlands elförsörjning

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:2225 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) och
2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 95.

Reservation 18 (V, C)

12. Vissa övriga elmarknadsfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:836 av Mikael Larsson (C),
2023/24:1243 av Martina Johansson (C) yrkande 3,
2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 34,
2023/24:1964 av Tomas Kronståhl m.fl. (S),
2023/24:1998 av Linnéa Wickman och Sanna Backeskog (båda S)
yrkande 2 och
2023/24:2539 av Lars Engsund (M) yrkandena 3 och 4.

Reservation 19 (MP)

Stockholm den 21 mars 2024

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Jessica Stegrud (SD), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Elin Söderberg (MP), Louise Eklund (L), Johnny Svedin (SD), Aida Birinxhiku (S), Lorena Delgado Varas (V), Lili André (KD), Rickard Nordin (C), Anna af Sillén (M) och Anette Rangdag (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om statens åtgärder för utveckling av elsystemet (skr. 2023/24:58). Riksrevisionen överlämnade i enlighet med 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. den 14 september 2023 granskningsrapporten Statens åtgärder för utveckling av elsystemet – reaktiva och bristfälligt underbyggda (RiR 2023:15) till riksdagen. Den 16 januari 2024 överlämnade regeringen den ovan nämnda skrivelsen till riksdagen.

Den 18 januari 2024 lämnade riksrevisor Helena Lindberg med medarbetare från Riksrevisionen information till utskottet om den aktuella granskningen.

Utöver skrivelsen behandlar utskottet 80 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24. Inga motioner har väckts med anledning av skrivelsen.

I bilagan finns en förteckning över de förslag som behandlas i betänkandet.

Utskottets överväganden

Statens åtgärder för utveckling av elsystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Jämför motivreservation 1 (V).

Skrivelsen

Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen behöver bli bättre på att förbereda och genomföra åtgärder med påverkan på elsystemet

Regeringen har enligt Riksrevisionens bedömning gjort otillräckliga konsekvensanalyser inför beslut om åtgärder som har haft påverkan på elsystemet. Riksrevisionen bedömer att konsekvensanalyserna framför allt är otillräckliga i fråga om konsekvenser för försörjningstryggheten och konkurrensförhållandena mellan kraftslag på elmarknaden.

Majoriteten av de beslut med påverkan på elsystemet som Riksrevisionen har granskat härstammar från någon form av politisk överenskommelse. Riksrevisionen bedömer att det har haft betydelse för de brister som noteras i form av framtagandet av tillräckliga konsekvensanalyser som visar på positiva och negativa, direkta och indirekta konsekvenser.

Regeringen och Svenska kraftnät behöver bli bättre på att hantera konsekvenserna av beslut med påverkan på elsystemet

Riksrevisionen bedömer att regeringen inte i tillräcklig grad har hållit samman beslut om åtgärder som har påverkat elsystemet med hur konsekvenserna av besluten ska hanteras. Svenska kraftnät har enligt Riksrevisionen exempelvis inte kunnat bygga ut transmissionsnätet i den takt som planerats eftersom överklaganden och omtag inom ramen för tillståndsprocesserna har förhindrat genomförandet enligt tänkt tidsplan. Riksrevisionen har även iakttagit att det har tagit lång tid för Svenska kraftnät att vidta åtgärder för att öka handelskapaciteten mellan elområden.

Principiella frågor behöver utredas

Riksrevisionen konstaterar att nya utlandsförbindelser mellan Sverige och andra länder har stor betydelse för elförsörjningen, belastningen på transmissionsnätet och elpriset. Regeringen ska kunna ta hänsyn till svenska intressen vid prövningen av om en ny utlandsförbindelse är lämplig. Om det inte är möjligt att ta sådana hänsyn kan det enligt Riksrevisionen leda till fördelningsmässiga konsekvenser på grund av påverkan på elpriserna inom Sverige samt

framtida kostnader för utbyggnad av transmissionsnätet. Det finns bristande förutsättningar för överväganden av geopolitisk eller strategisk karaktär, exempelvis sammankoppling mellan produktionsutbyggnad och import- respektive exportkapacitet. Riksrevisionen bedömer att det saknas tillräckliga möjligheter för regeringen att i prövningen av utlandsförbindelser ta hänsyn till aspekter som riksdagen har uttalat att det bör tas hänsyn till.

Vidare konstaterar Riksrevisionen att det inte har gjorts någon utredning för att beskriva de principer som ska gälla för vilka typer av systemstödjande nyttor och tjänster som bör ges ersättning. Det innebär enligt Riksrevisionen att det finns en risk för snedvridning av incitament som kan missgynna aktörer som levererar elsystemnyttor som en del av sin elproduktion. Riksrevisionen bedömer därför att principerna för vilka nyttor stödtjänstmarknaderna ska ersätta är otydliga i det mer övergripande och strategiska perspektivet.

Riksrevisionens rekommendationer

Med utgångspunkt i granskningens resultat lämnar Riksrevisionen följande rekommendationer till regeringen:

- Se till att det inför beslut med större påverkan på elsystemet alltid finns tillräckliga konsekvensanalyser som beaktar hela elsystemet. Dessa analyser bör också innefatta förslag på lämplig hantering av eventuella oönskade konsekvenser.
- Se till att större åtgärder på elområdet genomförs långsiktigt och så att det finns tillräckliga förutsättningar för att uppnå anpassningar i elsystemet.
- Förtydliga i författning att Svenska kraftnäts uppdrag innefattar genomförandet av samhällsekonomiskt motiverade åtgärder för att uppnå maximal driftssäker kapacitet i det befintliga transmissionsnätet.
- Se över regelverket för regeringens prövning av nya utlandsförbindelser så att fler aspekter än i dag kan vägas in. Sådana aspekter är exempelvis fördelningspolitiska, geopolitiska och strategiska.
- Utred principiella frågor om vilka elsystemnyttor som bör ges ersättning så att likvärdiga ekonomiska incitament kan ges de aktörer som bidrar med olika typer av systemstödjande nyttor.

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

Inledning

Regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning som den anser är ett värdefullt bidrag till regeringens fortsatta arbete med att utveckla energipolitiken.

Regeringen behöver bli bättre på att förbereda och genomföra åtgärder med påverkan på elsystemet

Regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att konsekvensanalyserna i flera större beslut med påverkan på elsystemet har varit otillräckliga men

noterar samtidigt att Riksrevisionen bedömer att konsekvensanalyserna har varit tillräckliga när det gäller flera aspekter.

Regeringen anser att det är viktigt att regeringen och riksdagen fattar beslut om förändrade styrmedel baserat på underlag som väl beskriver de konsekvenser som regeringens förslag förväntas medföra, särskilt när det gäller beslut som kan påverka produktion som bidrar till elsystemets stabilitet, överföringsförmåga och effektbalans.

Regeringen anser i likhet med Riksrevisionen att elmarknaden bör kännetecknas av så hög grad av konkurrensneutralitet som möjligt och att regeringen har ett ansvar för att hålla marknadens funktionssätt under uppsikt om konkurrensen påverkas på ett avgörande sätt av olika styrmedel. Regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att, även om konsekvensanalyserna har begränsade förutsättningar att påverka inriktningen av besluten till följd av att de har ingått i olika politiska överenskommelser, bidrar dessa analyser till ökad transparens och förutsättningar för en proaktiv konsekvenshantering.

Vidare instämmer regeringen i att beskrivningar av konsekvenser för elsystemet i högre grad hade kunnat användas för att uppnå en mer effektiv och sammanhållen hantering av de negativa konsekvenserna.

Regeringen och Svenska kraftnät behöver bli bättre på att hantera konsekvenserna av beslut med påverkan på elsystemet

Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att statens agerande i efterhand har visat sig vara kortsiktigt eftersom beslut i flera fall har upphävts kort efter att de har fattats baserat på skäl som liknat sådana som remissinstanser tog upp redan vid det inledande beslutet. Regeringen anser att man bör eftersträva långsiktigt stabila förutsättningar för energipolitiken. Samtidigt kan konsekvenser och omständigheter uppstå som innebär att tidigare fattade beslut kan behöva omprövas. Detta är inte minst viktigt när marknadsförutsättningarna snabbt ändras.

Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att arbetet med att förkorta ledtiderna för utbyggnaden av transmissionsnätet har tagit tid, men som Riksrevisionen konstaterar har betydligt mer ambitiösa åtgärder för att förkorta ledtiderna vidtagits under senare år.

Principiella frågor behöver utredas

En utlandsförbindelse prövas slutligt först när en ansökan om nätkoncession kommer in till regeringen. Regeringen kan begära in det underlag som behövs för att göra denna bedömning. Regeringen instämmer därmed inte i Riksrevisionens bedömning att det saknas tillräckliga möjligheter att ta hänsyn till de aspekter som Riksrevisionen nämner vid prövningen av en utlandsförbindelse.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att den pågående utvecklingen skulle gynnas av en mer övergripande analys för att beskriva de principer som ska gälla för vilka typer av systemstödjande nyttor och tjänster som bör ges ersättning.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser

Inledning

Regeringen konstaterar att Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer ger stöd för att den omläggning av energipolitiken som regeringen nu genomför är nödvändig.

Regeringen redovisar avsikten att återkomma till riksdagen med en energipolitisk inriktningsproposition som omfattar ett planeringsmål och ett leveranssäkerhetsmål för elsystemet. Regeringen har därutöver vidtagit ett flertal åtgärder för att trygga elförsörjningen och skapa långsiktiga förutsättningar för ny planerbar och fossilfri elproduktion, vilket är i linje med Riksrevisionens rekommendation om att större åtgärder på elområdet ska genomföras långsiktigt och så att det finns tillräckliga förutsättningar för att uppnå anpassningar i elsystemet.

I och med skrivelsen till riksdagen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Mål om 100 procent fossilfri elproduktion till 2040

Det energipolitiska målet för elproduktionens sammansättning har ändrats till att avse 100 procent fossilfri elproduktion till 2040 (prop. 2022/23:99, bet. 2022/23:FiU21, rskr. 2022/23:254). Svenska kraftnät och Statens energimyndighet (Energimyndigheten) har fått i uppdrag att intensiviera arbetet med att stärka försörjningstryggheten i energisektorn på kort och lång sikt (I2022/02319). Regeringen har också beslutat om en tillförlitlighetsnorm som beskriver hur många timmar per år det är samhällsekonomiskt motiverat att landets produktion och möjlig import inte tillgodoser hela den förväntade efterfrågan på el (I2022/02083). Detta lägger grunden för fortsatta analyser av utformningen av stödtjänster och kapacitetsmekanismer, som innebär att kraftproducenter utöver den ordinarie energimarknaden också får ersättning för att hålla kapacitet tillgänglig. Därutöver har regeringen gett Svenska kraftnät i uppdrag att lämna förslag till en norm för driftssäkerhet i framtida normalläge (KN2023/03507). Ett ökat fokus på uppföljning av driftssäkerheten är enligt regeringen ett viktigt steg i arbetet för att öka leveranssäkerheten och robustheten i det svenska elsystemet.

Regeringen har även gett Svenska kraftnät i uppdrag att tillsammans med Energimyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten kartlägga vilka konsekvenser prövningen av moderna miljövillkor för vattenkraften kan få för elsystemet och för en trygg elförsörjning (KN2023/02319). Uppdraget redovisades den 29 september 2023 och ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen har också tillsatt en utredning för att effektivisera etableringen av havsbaserad vindkraft (dir. 2023:61), och för att bana väg för ny kärnkraft har regeringen föreslagit att regler som hindrar utbyggnaden av kärnkraft förändras. Detta gör det möjligt att bygga fler kärnkraftsreaktorer i Sverige och även på nya platser (prop. 2023/24:19, bet. 2023/24:NU5, rskr. 2023/24:45),

och dessutom införs det kreditgarantier för investeringar i ny kärnkraft (prop. 2023/24:1 utg.omr. 21 Energi).

Regeringen redovisar också att den har tillsatt en utredning som ska analysera hur tillståndprocesserna för kärnkraft kan bli tydligare och kortare och om ett snabbspår för kärnkraft i miljö tillstånd processen kan och bör införas (dir. 2023:155). Regeringen har tillsammans med Sverigedemokraterna också lanserat en färdplan för ny kärnkraft i Sverige.

Effektivare tillståndprocesser

Regeringen har därutöver gett i uppdrag åt Svenska kraftnät respektive Energimarknadsinspektionen som syftar till att effektivisera processen för nya anslutningar till elnäten (KN2023/03425 och KN2023/03426). Regeringen satsar även totalt 55 miljoner kronor under perioden 2024–2026 för att ta vidare och utveckla Energimarknadsinspektionens pilotprojekt om samarbete mellan myndigheter i syfte att förkorta ledtiderna för tillståndprocesser för utbyggnad av elnät (prop. 2023/24:1 utg.omr. 21).

Vidare anger regeringen att den har tillsatt en utredning som ska se över hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsebar (dir. 2023:78). Det pågår även en utredning inom Regeringskansliet om en översyn av den ersättning som ges för upplåtelse av mark i samband med elnätsutbyggnad (KN2023/03796).

Utvecklad energiplanering

För att investeringar i elproduktion, eldistribution och ökad elanvändning i näringslivet ska gå i takt geografiskt och tidsmässigt behövs en utvecklad energiplanering i samhället. Regeringen satsar därför 250 miljoner kronor under 2024 för att stärka och samordna energiplaneringen på lokal, regional och nationell nivå (prop. 2023/24:1 utg.omr. 21). Från 2025 satsar regeringen 290 miljoner kronor per år för detta.

Översyn av myndigheternas uppgifter och ansvar

Inom Regeringskansliet pågår en utredning om en översyn av myndigheternas uppgifter och ansvar inom energiområdet. I översynen har det bl.a. ingått att utreda om Svenska kraftnäts uppdrag kan organiseras på ett annat sätt i syfte att tydliggöra affärsverkets uppgifter och ansvar. Vidare har det ingått att ta fram förslag till hur regeringens styrning av Svenska kraftnät i dess nuvarande verksamhetsform som ett affärsverk kan vidareutvecklas för att förbättra förutsättningarna för Svenska kraftnät att utföra sina uppgifter. Översynen, i den del som gäller Svenska kraftnät, redovisades den 20 oktober 2023 (KN2023/04160). Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Utvecklingen av elmarknaden

Regeringen anser att det är möjligt för den att väga in de aspekter i prövningen av en ny utlandsförbindelses lämplighet som Riksrevisionen nämner och ser därför inget behov av ytterligare åtgärder på området. Regeringen anser att den

nuvarande elmarknadsmodellen fungerar väl men behöver utvecklas ytterligare. Bland annat bör de nyttor som krävs för ett leveranssäkert elsystem pris-sättas, och de kraftslag som bidrar med sådana nyttor bör ersättas för detta, vilket är i linje med Riksrevisionens rekommendationer. Regeringen meddelar avsikten att återkomma i denna fråga.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar Riksrevisionens rapport om statens åtgärder för utvecklingen av elsystemet. Många av de utmaningar som Riksrevisionen lyfter fram har nuvarande och tidigare regeringar identifierat som högst relevanta att hantera för att kraftsystemet ska kunna fungera som motorn i den omfattande elektrifiering av samhället som behövs för att bemästra klimatutmaningarna och för att bibehålla och utveckla de konkurrensfördelar ett välfungerande sådant system ger Sverige. Nödvändigheten av en kraftfull elektrifiering är dessutom något det kan anses råda bred politisk enighet bakom, även om det finns olika uppfattningar om den mest lämpliga sammansättningen av olika kraftproduktionslag.

Utskottet kan konstatera att regeringen i huvudsak instämmer i Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer och att den redovisar genomförda eller pågående åtgärder som helt eller delvis kan anses svara upp mot det Riksrevisionen efterfrågar. Utskottet vill understryka vikten av ett intensifierat arbete för att få alla delar av kraftsystemet att samspela på ett sådant sätt att maximal samhällsnytta uppnås, och där bör Riksrevisionens granskning kunna fungera som ett värdefullt underlag.

Därmed föreslår utskottet att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Övergripande om elmarknaden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om olika övergripande elmarknadsfrågor. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete på EU-nivå när det gäller att åstadkomma reformer på elmarknadens område och till att regeringen nyligen har tillsatt en särskild utredare med uppgift att analysera den svenska elmarknaden och föreslå hur den kan utvecklas och regleras.

Jämför reservation 2 (S), 3 (V, MP) och 4 (C).

Motionerna

I partimotion 2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) konstaterar motionärerna att solenergi trots en mycket snabb tillväxt fortfarande bara står för mindre än 1 procent av landets elproduktion. Enligt dem finns det potential för en mångdubbling av solelproduktionen i Sverige de kommande åren genom

fler solceller på tak, fasader och mark. I yrkande 12 efterfrågar de ett tillkännagivande om att undersöka möjligheten att öka acceptansen för, och möjligheten till, utbyggd elproduktion, genom att underlätta installation av solceller och privatpersoners försäljning av solenergi till elnätet samt säkerställa tillräcklig ersättning för närboende och lokal skatt till kommuner vid utbyggd vindkraft och solcellsparker.

Per Bolund m.fl. (MP) föreslår i partimotion 2023/24:996 yrkande 56 ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram en handlingsplan för att säkerställa el i närtid till industrins klimatomställning. Motionärerna framhåller näringslivets avgörande roll i klimatomställningen och pekar på behovet av billig el i närtid, rätt kompetens på rätt plats och smidiga tillståndsprocesser. Utöver detta understryker motionärerna betydelsen av en förbättrad effekttilldelning för att möta industrins behov. Ett tillkännagivande om att förbättra tilldelningen av effekt för att skynda på industrins klimatomställning efterfrågas därför i yrkande 57.

Betydelsen av låga och stabila elpriser för Sveriges hushåll och företag lyfts fram i kommittémotion 2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S). Motionärerna pekar bl.a. på det angelägna i att hushåll får möjlighet att teckna långa kontrakt för elleverans till rimliga och stabila priser på liknande sätt som stora kunder. De hänvisar också till att de tidigare har föreslagit ett system med s.k. folkhemsel, som innebär att staten köper upp fossilfri kraft via ett auktionsförfarande till lägsta pris, el som sedan levereras till hushållskunder på vissa villkor. Motionärerna anser att ca 60 procent av ett hushålls normalförbrukning borde kunna levereras som folkhemsel. I yrkande 4 föreslår de mot bakgrund av detta ett tillkännagivande om behovet av stabila och rimliga priser för elkonsumenter i hushåll, s.k. folkhemsel.

I kommittémotion 2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 67 föreslås ett tillkännagivande om att genomföra en översyn av ellagen och elnätsregleringen för att underlätta investeringar i smart teknik och för att bereda vägen för nya affärsmodeller såsom införande av timmätning för kunder i det svenska elsystemet senast 2026. Förslaget motiveras inte närmare i motionen.

Ett tillkännagivande om en bra tillgång till el i hela landet efterfrågas i motion 2023/24:1689 av Mikael Dahlqvist och Lars Mejern Larsson (båda S) yrkande 1. Motionärerna påpekar bl.a. att elektrifieringen är en viktig grund för att minska beroendet av fossila produkter och att tillgången till el behöver vara bra i hela landet, oavsett om man bor i glesbygd eller tätort.

I motion 2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 1 efterfrågas ett tillkännagivande om behovet av el- och energiförsörjning för att klara omställningen i Västsverige. Motionärerna menar att Västsverige riskerar att gå miste om viktiga investeringar och arbetstillfällen om industrins elbehov inte kan mötas på kort sikt. De pekar på ett antal åtgärder som är viktiga i det sammanhanget. Det handlar bl.a. om utbyggnad av fossilfri elproduktion, effekthöjningar i vattenkraften, förstärkt elnät och kortare och mer effektiva tillståndsprocesser. De lyfter även fram det socialdemokratiska auktionsbaserade elmarknadsförslaget folkhemsel.

I motion 2023/24:1991 av Jamal El-Haj m.fl. (S) yrkande 2 efterfrågas ett tillkännagivande om att utreda prissättningen på el samt alternativ till den modell som marknaden använder i dag. Även här anser motionärerna att alternativet folkhemsel eller andra sätt som kan leda till rättvisa priser på el måste utredas snabbt.

I motion 2023/24:2370 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S) konstateras det att produktionen av fossilfri energi är en förutsättning för den nyindustrialisering och omställning som är nödvändig för att möta en alltmer kännbar klimatkris. De efterfrågar ett tillkännagivande om att det finns behov av att se över hur fossilfri energiomställning kan bli mer lönsam och pekar bl.a. på betydelsen av att öka incitamenten och samtidigt skapa bättre förutsättningar för de kommuner, ofta glesbygdskommuner, som är föremål för energiproducerande etableringar.

Den svenska försvarsförmågan bygger på det totala försvaret, slås det fast i motion 2023/24:2371 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S). Motionärerna pekar bl.a. på att staten behöver utveckla en ny typ av finansiering för att stimulera lokalt beredskapshöjande åtgärder, som exempelvis ödrift av lokalt producerad elektricitet (genom kraftvärme, sol, vind och vatten). Mot denna bakgrund föreslår motionärerna ett tillkännagivande om att se över möjligheterna att utreda Sveriges självförsörjningsförmåga när det kommer till energiproduktion, både ur ett lokalt perspektiv och ur ett totalförsvarsperspektiv.

Ett tillkännagivande om att överväga en nationell energikommission med oberoende experter som skyndsamt tar fram en nationell handlingsplan för ett robust elsystem med realistiska planer på nätutbyggnad och utbyggnad av produktionskapacitet föreslås i motion 2023/24:2539 av Lars Englund (M) yrkande 1. I yrkande 5 föreslår motionären ett tillkännagivande om en reformerad elmarknadsmodell. Motionären anser inte att dagens elmarknad skapar nödvändiga incitament för marknads aktörer att investera i planerbar kraft med höga investeringskostnader. Enligt motionären måste bl.a. grunden med spotprissättning förändras.

Bakgrund och pågående arbete

Energipolitikens inriktning

Efter valet hösten 2022 tillträdde en ny regering bestående av Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna med stöd av Sverigedemokraterna. I den nya regeringens första budgetproposition – den för 2023 – slogs det bl.a. fast att den svenska energipolitiken behöver en ny inriktning (prop. 2022/23:1 utg.omr. 21 Energi).

I budgetpropositionen för 2024 konstaterar regeringen att Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på tillgång till fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser. För att klara klimatmålen och möjliggöra den gröna omställningen behöver Sverige ta ytterligare steg för elektrifiering av industrin och transport-

systemet. Regeringen anger att den vill att elsystemet ska byggas ut så att människor och företag i hela Sverige får en trygg elförsörjning med stabila och konkurrenskraftiga elpriser. Vidare understryker regeringen att energipolitiken behöver utvecklas för att kunna möta en ökad elanvändning i hela landet. Sverige behöver därför planera för att kunna möta ett elbehov om minst 300 terawattimmar (TWh) 2045.

Den 19 mars 2024 överlämnade regeringen en energipolitisk inriktningsproposition till riksdagen (prop. 2023/24:105).

Det svenska elnätet

Enligt Energimarknadsinspektionens rapport Sveriges el- och naturgasmarknad 2022 (Ei R2023:12) består det svenska elnätet av 58 900 mil ledning, varav ungefär 43 000 mil är jordkabel och 16 000 mil är luftledning. Elnätet kan delas in i tre nivåer: transmissionsnät (tidigare och fortfarande ofta betecknat stamnät), regionnät och lokalnät. Transmissionsnätet – som förvaltas av Svenska kraftnät – överför el långa sträckor med höga spänningsnivåer. Regionnäten transporterar el från transmissionsnätet till lokalnäten och i vissa fall direkt till större elanvändare. Lokalnäten ansluter till regionnäten och överför el till hushåll och andra slutkunder. Regionnäten och lokalnäten samlas emellanåt under beteckningen distributionsnätet.

Regionnätet ägs till största delen av de tre företagen Ellevio AB, Eon Energidistribution AB och Vattenfall Eldistribution AB. Lokalnäten ägs av 145 företag av varierande storlek och med olika ägandeformer, t.ex. staten, kommuner, ekonomiska föreningar, pensions- och riskkapital samt börsnoterade företag. Enligt uppgift på Energimarknadsinspektionens webbplats är knappt 100 av dessa elnätsföretag kommunägda, knappt 30 ägs av en ekonomisk förening och 16 elnätsföretag är privatägda.

Det svenska elsystemet är också tätt sammankopplat med angränsande länder, särskilt Norge, Danmark och Finland. Utlandsförbindelserna är av två typer: växelström och likström. Sverige har växelströmsförbindelser med Norge, Danmark och Finland. Likströmsförbindelser finns med Finland, Tyskland, Polen, Danmark och Litauen.

Elmarknadens aktörer

Nätföretag

I Sverige finns det ca 170 elnätsföretag. Ett nätföretag innehar ett ledningsnät, eller i några fall endast enstaka ledningar, och svarar för drift och underhåll av elnätet. Verksamheten bedrivs med stöd av en nätkoncession, dvs. ett tillstånd att bygga och använda en elektrisk starkströmsledning. Ett nätföretag är skyldigt att ansluta elektriska anläggningar till ledningen eller ledningsnätet och att överföra el för någon annans räkning. Det finns alltså en rätt till tredjeparts-tillträde. Ett nätföretag får inte handla med el och får endast bedriva elproduktion när elen behövs för nätverksamheten.

Elproducenter

Elproducenten matar in el från en produktionsanläggning på elnätet för överföring till elanvändarna. I Sverige är elproducenterna en heterogen grupp, som omfattar några av Europas största elföretag men även privatpersoner som äger småskaliga vatten-, vind- och solenergianläggningar. Större elproducenter säljer ofta el direkt på elbörsen. Mindre producenter väljer ofta att sälja elen till en större aktör, som i sin tur säljer den vidare.

Elhandelsföretag

Ett elhandelsföretag levererar el. Med leverans avses i detta sammanhang försäljning av el till elanvändare till skillnad från överföring, dvs. sådan transport av el för någon annans räkning som utgör nätverksamhet. Elhandelsföretaget köper in el, vanligtvis från elbörsen, för att sedan sälja den vidare till elanvändare. Handeln med el bedrivs på en fri marknad, där elhandelsföretagen konkurrerar om kunderna. Enligt Energimarknadsinspektionens senaste rapport om Sveriges el- och naturgasmarknad 2022 (Ei R2023:12) fanns det ca 140 elhandelsföretag på myndighetens jämförelsesajt Elpriskollen.se. De tre största elhandlarna hade i slutet av 2022 en samlad marknadsandel på ca 51 procent räknat på antalet kunder, vilket var en ökning med 6 procentenheter jämfört med 2021.

Balansansvariga

En balansansvarig har i ett avtal med Svenska kraftnät (den systemansvariga myndigheten, se vidare nedan) åtagit sig ett särskilt ansvar för att balansera tillförsel och förbrukning av el. Den balansansvarige svarar ekonomiskt för obalanser. Ett elhandelsföretag är skyldigt att se till att någon åtar sig balansansvaret för leveranser i en uttagspunkt. Ett vanligt sätt att ordna detta är att elhandelsföretaget självt åtar sig balansansvaret. Företaget kan dock välja att låta ett annat elhandelsföretag eller ett specialiserat företag åta sig balansansvaret.

Elbörser

En elbörs tillhandahåller system för fysisk och finansiell handel med grossistenergi produkter. De vanligaste aktörerna på börserna är elproducenter, elhandelsföretag och större elanvändare. I Norden är för närvarande Nord Pool den enda börsen för handel med el för fysisk leverans. Handel med finansiella kontrakt bedrivs på Nasdaq Commodities. Genom sådan handel med finansiella kontrakt kan aktörer skydda sig mot prisvariationer.

Energimarknadsinspektionen – nätmyndigheten

I Sverige är Energimarknadsinspektionen nationell energitillsynsmyndighet med ansvar för bl.a. tillsyn, regelgivning och tillståndsprövning. Enligt ellagen (1997:857) är Energimarknadsinspektionen nätmyndighet, vilket innebär att inspektionen handlägger alla frågor som enligt lagen eller föreskrifter som har utfärdats i anslutning till lagen ligger på nätmyndigheten. Till nätmyndighe-

tens uppgifter hör att pröva frågor om tillstånd (koncession) att bygga och använda starkströmsledningar, att förhandspröva nätföretagens intäkter från nätverksamheten och att pröva tvister om villkoren för anslutning till elnätet. Myndighetens uppgifter regleras i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen.

Svenska kraftnät – den systemansvariga myndigheten

Svenska kraftnät ska verka för att relevanta samhällsekonomiskt motiverade åtgärder vidtas för att säkerställa att Sverige har en god leveranssäkerhet och att risken för effektbrist kan minskas på kort och lång sikt. Svenska kraftnät har i två olika egenskaper – transmissionsnätsföretag respektive systemansvarig myndighet (i EU-sammanhang kallad transmission system operator, TSO) – en central roll på den svenska elmarknaden. Svenska kraftnät innehar och driver det svenska transmissionsnätet som ägs av staten. I sin egenskap av transmissionsnätsföretag omfattas Svenska kraftnät i huvudsak av det regelverk som gäller för nätföretag i allmänhet. Dessa och affärsverkets uppgifter regleras i ellagen och i förordningen (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät. Svenska kraftnät är också systemansvarig myndighet och har det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftssäkert så att balans mellan produktion och förbrukning av el inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls. Som systemansvarig myndighet får Svenska kraftnät bl.a. beordra elproducenter att öka eller minska produktionen av el. Svenska kraftnät utövar även tillsyn över driftssäkerheten i det nationella elsystemet.

Statens energimyndighet

Statens energimyndighet (Energimyndigheten) är förvaltningsmyndighet för frågor om tillförsel och användning av energi i samhället. Energimyndigheten ska verka för försörjningstrygghet och för ett energisystem som är hållbart och kostnadseffektivt med en låg negativ inverkan på hälsa, miljö och klimat. Myndighetens uppgifter finns angivna i förordningen (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet.

Elmarknaden och EU

För att bl.a. möta utmaningar på klimat- och energiförsörjningsområdena antog EU under 2019 ett lagstiftningspaket (Ren energi för alla européer) som bl.a. innehöll delar som syftade till att ytterligare anpassa EU:s marknadsregler till nya marknadsförutsättningar. Under den energimarknadskris som sedan seglade upp under 2022 uppmanade Europeiska rådet kommissionen att snabbt genomföra strukturella reformer av den gemensamma elmarknaden i syfte att dels säkra europeisk energisuveränitet, dels uppnå klimatneutralitet. Den planerade reformen bekräftades sedan även av kommissionens president Ursula von der Leyen i hennes årliga tal om tillståndet i unionen i september 2022.

Ett utkast till en förbättrad utformning av elmarknaden presenterades sedermera av energikommissionär Kadri Simson vid energirådets möte den 19

december 2022. I slutet av januari 2023 initierade kommissionen därefter ett offentligt samråd om reformeringen av EU:s elmarknad för att bättre skydda konsumenterna mot alltför stor prisvolatilitet, stödja deras tillgång till säker energi från rena källor och göra marknaden mer motståndskraftig i enlighet med den europeiska gröna given och planen för att motverka de problem och störningar på världens energimarknader som har orsakats av Rysslands invasion av Ukraina (REPowerEU). Det offentliga samrådet pågick till den 13 februari 2023. Den 14 mars 2023 presenterade kommissionen ett förslag om att reformera utformningen av EU:s elmarknad för att snabbare öka andelen förnybar energi och utfasningen av gas, göra konsumenternas utgifter mindre beroende av instabila priser på fossila bränslen, bättre skydda konsumenterna mot framtida pristopp och eventuell otillbörlig marknadspåverkan samt göra EU:s industri ren och mer konkurrenskraftig.

Kommissionen redogjorde för förslagets innehåll för ministerrådet för transport, telekommunikation och energi (TTE-rådet) den 27 mars 2023 och det genomfördes ett första åsiktsutbyte. Vid TTE-rådets möte den 17 oktober 2023 kom rådet överens om ändringar i utformningen av EU:s elmarknad. Efter förhandlingar med Europaparlamentet om lagstiftningens slutliga utformning nåddes en överenskommelse i december 2023.

Genomförandet av EU:s reviderade elmarknadslagstiftning

Den 22 februari 2024 beslutade regeringen om ett uppdrag till Energimarknadsinspektionen om genomförandet av EU:s reviderade elmarknadslagstiftning. Energimarknadsinspektionen ska bedöma vilka åtgärder som krävs med anledning av nya krav enligt revideringen av EU:s elmarknadsdirektiv, i de delar som inte kräver ett genomförande inom sex månader från det att ändringarna träder i kraft. Energimarknadsinspektionen ska dessutom bistå Regeringskansliet i genomförandet i övriga delar.

Energimarknadsinspektionen ska också bedöma vilka åtgärder som krävs med anledning av nya krav enligt revideringen av EU:s elmarknadsförordning samt nya krav enligt revideringen av förordningen om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi (den s.k. Remitförordningen).

Uppdraget ska redovisas senast den 20 januari 2025.

Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering

I maj 2022 gav regeringen Energimyndigheten, Energimarknadsinspektionen, Svenska kraftnät och Trafikverket i uppdrag att göra en myndighetsgemensam uppföljning under 2022–2024 av samhällets elektrifiering och utvecklingen av elsystemet inklusive elproduktionen. Uppdraget omfattar ett flertal deluppdrag till de utpekade myndigheterna. En första avrapportering gjordes i mitten av december 2022 (Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Rapportering 2022). I rapporten gör myndigheterna följande sammanfattande bedömning: Det finns stora utmaningar som behöver hanteras för att säkerställa den storskaliga elektrifieringen av flera olika sektorer i samhället.

Det handlar dels om tillräcklig produktionskapacitet och förutsättningarna för att snabbt öka kapaciteten i tillräcklig omfattning, dels om möjligheten att bygga effektiva elnät i tillräckligt snabb takt. Elmarknaden behöver därtill utvecklas för att säkerställa en välfungerande marknad som ger rätt signaler till marknadens aktörer och som bidrar till ett effektivt system för att kunna möta samhällets behov på kort och lång sikt.

En andra uppföljningsrapport lämnades i mitten av december 2023 (Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Rapportering 2023). I rapporten upprepas bl.a. att det finns stora osäkerheter och utmaningar som behöver hanteras för att en storskalig elektrifiering ska kunna genomföras. Bland möjligheterna ses att all fossilfri elproduktion kan och behöver bidra och att det finns en utbyggnadspotential i Sverige för såväl land- som havsbaserad vindkraft, solceller och kärnkraft. Det har dock identifierats att åtgärder krävs för att möjliggöra en storskalig utbyggnad av elproduktionen och bland dessa ryms vikten av att etablera långsiktiga spelregler, välfungerande marknader, översyn av regelverk, ett förbättrat kunskapsläge och informationsinsatser, acceptans samt samexistens mellan olika samhällsintressen.

Enligt det ursprungliga regeringsbeslutet ska uppdraget slutredovisas senast den 13 december 2024.

Elmarknaden under 2023

I december 2023 publicerade Energimyndigheten en årskrönika över utvecklingen på de olika energimarknaderna. När det gäller elmarknaden konstaterar myndigheten sammanfattningsvis att elpriserna i såväl Sverige som Europa var avsevärt lägre under 2023 än under 2022. Detta berodde på svag efterfrågan, på ökad produktion av förnybar el och kärnkraft samt på lägre gas- och kolpriser. Året präglades också av ett ökat antal timmar med negativa priser. Det är en del i en längre trend, som i hög grad berodde på ett ökande inslag av förnybara kraftslag med mycket låga rörliga kostnader.

Även prisdifferenserna mellan de svenska elprisområdena minskade under 2023 jämfört med 2022.

I Sverige producerade vattenkraft, kärnkraft och övrig värmekraft mindre el under 2023 än under föregående år. Vindkraften och solkraften är de enda kraftslag som bedöms ha en högre produktion. Mängden solkraft som har matats ut på nätet har exempelvis ökat med nästan 70 procent jämfört med 2022.

Under 2023 var elproduktionen ca 163 TWh och elanvändningen 135 TWh. Det motsvarar en minskning av produktionen med ca 4 procent och en minskning av elanvändningen med ca 2 procent jämfört med 2022. Sveriges elanvändning, exklusive förluster, var därmed den lägsta sedan tidsseriens startår 1990.

Under 2023 importerade Sverige 7,3 TWh och exporterade ca 35,8 TWh (båda värdena inkluderar transitering). Jämfört med 2022 motsvarar detta en

ökad import med ca 19 procent och en minskning av exporten med ca 9 procent. Det innebär att Sverige hade en nettoexport av el på 28,5 TWh. Sverige importerar mest el från Norge och exporterar mest till Finland.

Elmarknadsrelaterade frågor i Tidöavtalet

I Överenskommelse för Sverige (det s.k. Tidöavtalet) har Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna dragit upp riktlinjerna för det gemensamma arbetet efter valet 2022. Ett av samarbetsprojekten inom avtalet betecknas Klimat och energi. Projektet syftar bl.a. till att återupprätta ett fungerande elsystem, med ökad elproduktion och låga elpriser, samt att möjliggöra en effektiv klimatomställning.

Bland de reformer som listas inom ramen för projektet återfinns en med rubriken Nya regler för elmarknaden. Här anges att det ska tillsättas en ny utredning om elmarknadens utformning med uppdrag att ta fram förslag som syftar till att samtliga kraftslag ska ha likvärdiga spelregler samt en ordning där stödtjänster som krävs för ett välfungerande elsystem prissätts och där de kraftslag som bidrar med sådana stödtjänster också ersätts för detta, i första hand genom ersättning från de producenter som inte kan bistå med samma stödtjänster. Elmarknadsdirektivet ska få ett korrekt genomförande i svensk rätt, där ansvarsfördelningen mellan elsystemets aktörer tydliggörs.

Av överenskommelsen framgår det också att Svenska kraftnät ska få ett förtydligat uppdrag att säkerställa driftssäkerheten i elsystemet, bl.a. genom att upphandla planerbar elproduktion. Därutöver ska Energimyndigheten få i uppdrag att planera och främja planerbar elproduktion där den bäst behövs för systemet. Vidare nämns ett högkostnadsskydd till drabbade hushåll och företag så snart det är praktiskt möjligt och med retroaktiv utbetalning. Det anges också att utbyggnaden av exporterande elkablar bör pausas till dess att prisdifferenserna mellan prisområdena har minskat betydligt. Målet ska vara att skapa en bättre balans mellan elproduktion och elanvändning i olika delar av Sverige, för att därmed ge förutsättningar för stabilare och lägre elpriser så att Sverige på sikt och efter utredning kan bli ett samlat elprisområde.

I en tilläggsöverenskommelse till Tidöavtalet om klimatpolitiken från november 2023 konstateras det bl.a. att en storskalig utbyggnad av fossilfri och stabil elproduktion som ger långsiktiga förutsättningar är den enskilt viktigaste åtgärden och en förutsättning för elektrifiering och långsiktig måluppfyllnad.

Energimyndigheten om utvecklingsvägar för befintlig och ny elproduktion

I juni 2022 fick Energimyndigheten i uppdrag av regeringen att analysera utvecklingsvägar för både befintlig och ny elproduktion. Myndigheten skulle bl.a. se över potentialer, ledtider och andra förutsättningar för olika kraftslag att tillsammans bidra till en robust, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning samt hur befintliga och nya anläggningar kan samverka. En jämförelse skulle

göras mellan helt förnybara elsystem och olika elsystem som inkluderar kärnkraft (livstidsförlängd och/eller ny). Väsentliga hinder för marknadsdrivna investeringar skulle belysas och förslag lämnas för att undanröja icke-ekonomiska hinder.

Uppdraget redovisades i juni 2023 i rapporten Utvecklingsvägar för Elproduktion – Möjligheter och utmaningar för att möta ett växande elbehov (ER 2023:18). I rapporten analyseras olika utvecklingsvägar för elproduktionen fram till 2050 och vad som krävs för att möjliggöra en storskalig utbyggnad av denna för en omfattande elektrifiering av samhället. Energimyndigheten konstaterar att all fossilfri elproduktion behöver öka i den mån detta bidrar till ett hållbart elsystem som möjliggör det som en energi- och klimatomställning samt en nyindustrialisering behöver.

Rapporten har inte remitterats men har enligt uppgift från Energimyndigheten bl.a. utmynnat i det uppdrag på temat energiplanering som omnämns i referatet av skrivelsen tidigare i detta betänkande och det nya anslaget för detta ändamål. Det förslag om en bredare översyn av elmarknaden som myndigheten lyfter fram i rapporten har enligt myndigheten hörtsammats genom beslutet om att tillsätta en sådan utredning i januari 2024 (se följande avsnitt).

Elmarknadsöversyn

Den 25 januari 2024 beslutade regeringen om att tillsätta en särskild utredare med uppgift att analysera och föreslå hur den svenska elmarknaden kan utvecklas och regleras med syftet att tydliggöra systemansvaret, öka leveranssäkerheten och robustheten, skapa långsiktiga planeringsförutsättningar och ge fossilfria kraftslag och flexibla resurser marknadsmässig ersättning för de nyttor som de bidrar med (dir. 2024:12). Samtidigt utsågs tidigare departementsrådet Bo Diczfalusy till särskild utredare.

Utredaren ska bl.a.

- föreslå på vilket sätt den finansiella elmarknaden, långsiktiga energiköpsavtal, kapacitetsmekanismer och stödtjänstmarknader kan utvecklas
- föreslå hur termerna systemansvarig för överföringssystem och systemansvarig för distributionssystem kan införas och tydliggöras
- föreslå hur marknadsaktören leverantör av balanstjänst kan regleras
- föreslå hur systemet med anvisade elavtal på slutkundsmarknaden kan utvecklas
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 25 april 2025.

Utredning om ersättning vid markintrång

När en elledning ska uppföras betalar nätägaren en intrångsersättning till fastighetsägaren. Ersättningen betalas, ofta även vid frivillig upplåtelse, utifrån reglerna i ledningsrättslagen (1973:1144) och expropriationslagen (1972:719). Det finns emellertid en målkonflikt mellan att använda mark för elnät och för

andra ändamål. De fastighetsägare som berörs anser ofta att ersättningen är för låg för att ge dem incitament att upplåta nödvändigt utrymme för en ny elledning.

Som ett led i regeringens arbete för att öka acceptansen bland de fastighetsägare som berörs av nya ledningar, och därigenom möjliggöra en snabbare och mer effektiv elnätsutbyggnad, tillsatte regeringen i augusti 2023 en utredare med uppgift att se över ersättningen. Uppdraget ska redovisas senast den 28 juni 2024.

Vidare kan det nämnas att regeringen i juni 2023 tillsattes en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över och stärka det grundlagsreglerade egendomsskyddet (dir. 2023:83). Uppgiften är att se över en del frågor om det skydd för grundläggande fri- och rättigheter som gäller enligt 2 kap. regeringsformen, däribland frågor om vilka generella förutsättningar som bör gälla för att en inskränkning i näringsfriheten och egendomsskyddet ska vara godtagbar.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2024.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2023 behandlade utskottet förslag som på olika sätt gällde övergripande elmarknadsfrågor (bet. 2022/23:NU9). Utskottet avstyrkte yrkandena med hänvisning bl.a. till det arbete med att genomföra en omfattande elektrifiering av samhället som då pågick och till att det hade initierats en omfattande översyn på EU-nivå av den gemensamma elmarknadens framtida utformning.

Utskottets ställningstagande

De svenska elpriserna har varit i fokus under de senaste åren, och kanske särskilt under vintern 2022/23 då försörjningssituationen var så pass ansträngd att priserna nådde nivåer som motiverade regeringen att gå in med stöd till drabbade elkonsumenter, både till hushållskunder och till företag. Utöver detta förekommer det regelbundet diskussioner i högt tonläge om rimligheten i elnätsföretagens nätavgifter och om de elprisskillnader som emellanåt uppkommer mellan Sveriges fyra elprisområden. Läger man dessutom till det engagemang som finns i frågor om vilken typ av kraftproduktion Sverige bör satsa på, och om var och hur kraft bör överföras mellan producenter och konsumenter framträder ett politikområde som berör väldigt många. Detta faktum medför onekligen ett ansvar för politiken att verka för att elmarknaden fungerar väl.

Sveriges elmarknad är emellertid ingen isolerad ö utan del av en alltmer integrerad europeisk elmarknad. En gemensam elmarknad kräver ett gemensamt regelverk, och många av de bestämmelser som reglerar elmarknaden härör från EU:s elmarknadsförfattningar.

Under 2022–2023 bedrevs ett intensivt arbete inom EU för att åstadkomma reformer på elmarknadens område som syftar till att snabbare öka andelen förnybar energi och påskynda utfasningen av gas samt att göra konsumenternas utgifter mindre beroende av instabila priser på fossila bränslen. Vidare är syftet att bättre skydda konsumenterna mot framtida pristopp och eventuell otillbörlig marknadspåverkan samt att göra EU:s industri ren och mer konkurrenskraftig. En överenskommelse nåddes sedermera mellan rådet och Europaparlamentet i december 2023 om ändringar i utformningen av EU:s elmarknad.

Trots förekomsten av gemensamma europeiska elmarknadsregler finns det svängrum för Sverige att i viss utsträckning agera efter egna önskemål när det gäller genomförandet av EU-bestämmelserna. Bland annat av det skälet tillsatte regeringen i januari 2024 en särskild utredare med uppgift att analysera och föreslå hur den svenska elmarknaden kan utvecklas och regleras med syftet att tydliggöra systemansvaret, öka leveranssäkerheten och robustheten, skapa långsiktiga planeringsförutsättningar och ge fossilfria kraftslag och flexibla resurser marknadsmässig ersättning för de nyttor som de bidrar med. Uppdraget ska slutredovisas senast den 25 april 2025.

Utöver detta vill utskottet nämna att Energimarknadsinspektionen i slutet av februari 2024 fick i uppdrag av regeringen att bl.a. bedöma vilka åtgärder som krävs med anledning av nya krav enligt revideringen av EU:s elmarknadsdirektiv, i de delar som inte kräver ett genomförande inom sex månader från det att ändringarna träder i kraft.

Det pågår för närvarande även en viktig och omfattande myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering och utvecklingen av elsystemet inklusive elproduktionen. Denna uppföljning kan väntas bidra med viktiga kunskaper som även har betydelse för hur elmarknaden bör anpassas till de nya förutsättningar som en omfattande elektrifiering av samhället kommer att innebära.

I en av motionerna berörs frågor om ersättning vid markintrång i samband med utbyggnad av elnätinfrastruktur. Här vill utskottet nämna att det pågår en utredning som ska se över ersättningen. Syftet är att öka acceptansen bland de fastighetsägare som berörs av nya ledningar, och därigenom möjliggöra en snabbare och mer effektiv elnätutbyggnad. Uppdraget ska redovisas senast den 28 juni 2024. Utöver detta har en annan utredare i uppdrag att se över och stärka det grundlagsreglerade egendomsskyddet och bl.a. belysa frågor om vilka generella förutsättningar som bör gälla för att en inskränkning i egendomsskyddet ska vara godtagbar. Det uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2024.

Avslutningsvis vill utskottet också påminna om att frågor med koppling till elmarknaden uppmärksammas i den proposition om energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105) som regeringen lämnade till riksdagen den 19 mars 2024.

Sammantaget kan utskottet konstatera att det för närvarande pågår ett antal processer som kommer att ha stor betydelse för elmarknadens framtida funktion, både den svenska och den europeiska. Enligt utskottets uppfattning finns

det därför inte tillräckliga skäl för riksdagen att i nuläget vidta några åtgärder med anledning av förslagen i de motioner som är aktuella i detta avsnitt.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Elområden

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning till att utfallet av den översyn av elområdesindelningen som redan pågår bör avvaktas avslår riksdagen motionsyrkanden om att en sådan översyn bör genomföras eller att elområdesindelningen bör ändras.

Motionerna

I motion 2023/24:1572 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S) pekas på negativa konsekvenser av de höga elpriserna i södra Sverige. Motionärerna anser inte att det är rimligt att elkonsumenterna i södra Sverige ska bära de kraftiga elprisökningar som kan uppkomma till följd av flaskhalsar i kraftöverföringssystemet. I yrkande 2 föreslår motionärerna ett tillkännagivande till regeringen om att se över Sveriges elprisområden.

I motion 2023/24:233 av Rasmus Giertz och Anna-Lena Blomkvist (båda SD) slås det fast att Dalarna inte längre är ett underskottsområde när det gäller elproduktion men ändå tillhör det stora underskottsområdet elprisområde 3. Motionärerna anser att Dalarnas industristruktur på många sätt påminner om Norrlands, med en stor elintensiv stål- och skogsindustri. Motionärerna begär därför ett tillkännagivande om att Dalarnas län bör tillhöra samma elprisområde som södra Norrland, dvs. elprisområde 2.

Skåne har varit, och är fortfarande, extra hårt drabbat av elkrisen, framhålls det inledningsvis i motion 2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M). Enligt motionärerna är en åtgärd för att komma till rätta med situationen en alternativ indelning av elområdena. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om elområdesindelningen och dess effekter samt om att utreda möjligheterna att på sikt och efter utredning återgå till ett enda elprisområde. Motionärerna betonar vikten av att en lösning kommer på plats för rättvisa och likvärdiga elpriser även i södra Sverige. I yrkande 4 efterfrågas ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att ge Svenska kraftnät i uppdrag att få på plats en lösning när det gäller elområdena som inte missgynnar Skåne. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att ge i uppdrag åt Svenska kraftnät att, så länge det finns fyra elområden i Sverige, införa ett system med garanterad minimikapacitet i överföringen mellan elområde 3 och elområde 4 i enlighet med förslag från en utredning.

Även i motion 2023/24:977 av Camilla Brunsberg (M) framförs synpunkter på elprisskillnader mellan elområden. Motionären anser inte att det är rimligt

att elen är dyrare i Blekinge än i Norrland. Motionären påpekar att elkonsumenterna i södra Sverige har tvingats betala mer för elen sedan elprisområdena infördes. Därför föreslår motionären ett tillkännagivande till regeringen om att skapa förutsättningar för att Sverige på sikt och efter utredning ska kunna bli ett samlat elprisområde.

Ett tillkännagivande om en utredning av de svenska elområdena föreslås även i motion 2023/24:1604 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 1. Motionären anser att möjligheten till ett sammanhållet nationellt elprisområde bör utredas av en oberoende statlig utredning liksom alternativ som hybridmodeller med elområden för producenter och nationella priser för elkunder.

Bakgrund och pågående arbete

Sveriges elområden

Sedan den 1 november 2011 är Sverige indelat i fyra elområden (emellanåt även kallade elprisområden). Gränserna har beslutats av Svenska kraftnät och går vid de tre snitt i Sverige där stamnätets elöverföringskapacitet är begränsad eller mer vardagligt uttryckt där det råder flaskhalsar i kraftöverföringssystemet. Elområde 1 omfattar nordligaste Sverige, elområde 2 området mellan Luleå i norr och Gävle i söder, elområde 3 det område som sträcker sig från strax söder om Gävle i norr till strax söder om Oskarshamn i söder och elområde 4 den återstående delen av södra Sverige. Det nordisk-baltiska området bildar ett sammanhängande marknadsområde och består av olika elområden. I marknadsområdet kan el handlas oberoende av nationsgränser så länge nätens tekniska kapacitet att överföra elen räcker till. När denna kapacitet är nådd uppstår prisområden som påverkar priset i de olika elområdena. Elområden med produktionsöverskott kommer att få lägre priser än elområden med produktionsunderskott när det finns överföringsbegränsningar mellan områdena. Tillgängligheten och produktionen i kärnkraftverken är också en viktig komponent för möjligheten att hålla rätt spänning i kraftsystemet, vilket i sin tur påverkar överföringskapaciteten. För svensk del gäller att det i norra Sverige finns ett överskott av elproduktionskapacitet jämfört med efterfrågan på el. I södra Sverige råder det motsatta förhållandet.

Översyn av elområdesindelningen

Det pågår för närvarande en gemensam översyn av indelningen av elområden i Europa. Arbetet styrs av EU:s gemensamma regelverk. Svenska kraftnät tog tillsammans med övriga systemansvariga myndigheter i Europa i oktober 2019 fram förslag på en gemensam metod, antaganden och scenarier för den kommande översynen av elområden som därefter överlämnades till tillsynsmyndigheterna. Förslaget kompletterades i februari 2020 på tillsynsmyndigheternas begäran. I november 2020 tog EU:s byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (European Union Agency for the Cooperation of Energy

Regulators, Acer) sedermera beslut om metod och antaganden för elområdesöversynen och begärde in mer data från de systemansvariga myndigheterna för att med detta som grund kunna besluta om vilka alternativa elområden som ska utredas. I augusti 2022 tog Acer därefter beslut om vilka elområden som ska utredas i elområdesöversynen.

Enligt regelverket hade Svenska kraftnät och övriga systemansvariga för överföringssystemen därefter ett år på sig från beslutet i augusti 2022 att genomföra översynen. Under översynen analyseras de olika alternativen detaljerat, exempelvis utifrån samhällsekonomisk nytta och påverkan på driftssäkerheten. Merparten av Svenska kraftnäts arbete med den pågående översynen genomförs på nordisk nivå, där befintliga och alternativa indelningar kommer att utvärderas utifrån korrekthet och förutsättningar att bidra till en säker och kostnadseffektiv drift samt en samhällsekonomiskt optimal utveckling av kraftsystemet.

Arbetet har dock försenats och tidsplanen för den gemensamma europeiska elområdesöversynen har därför förskjutits, preliminärt till det fjärde kvartalet 2024. Svenska kraftnät och övriga nordiska systemoperatörer har dock som mål att kunna leverera resultat för Norden i maj 2024, inklusive en rekommendation för de svenska elområdena.

Om det skulle fattas ett beslut om en förändring av elområdena kan denna, enligt Svenska kraftnät, vara genomförd som tidigast under 2027.

Om elområden i Tidöavtalet

Som har redovisats tidigare i betänkandet anges det i det s.k. Tidöavtalet att utbyggnaden av exporterande elkablar bör pausas till dess att prisdifferenserna mellan prisområdena har minskat betydligt. Det anförs att målet ska vara att skapa en bättre balans mellan elproduktion och elanvändning i olika delar av Sverige, för att därmed ge förutsättningar för stabilare och lägre elpriser så att Sverige på sikt och efter utredning kan bli ett samlat elprisområde.

Nytt samarbete kring Skånes elektrifiering

Eftersom elförsörjningssituationen i Skåne lyfts fram i en av motionerna kan det vara motiverat att nämna att Skånes effektkommission, som består av Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, företrädare för näringslivet, energiföretag m.fl., under 2023 tog fram Färdplan för Skånes energiförsörjning 2030.

I slutet av januari 2024 initierade effektkommissionen ett nytt samarbete för att hantera regionens växande elbehov. Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, Svenska kraftnät och energibolaget Eon lanserar samverkansplattformen Nätutbyggnad Effektivt Tillsammans, eller Skånes effektkommission NET. Syftet är en snabbare och mer omfattande elektrifiering av samhället, industrin och transportsektorn i det man betecknar som en av landets mest elintensiva regioner. Målet är att underlätta och möjliggöra bygget av nya kraftledningar

i Skåne fram till 2035. Inom ramen för det nya samarbetet eftersträvas effektiva lösningar för att säkerställa att elnäten har den kapacitet som krävs för att hantera regionens utveckling, både på kort och på lång sikt.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2023 tog utskottet ställning till ett antal motionsyrkanden om elområden, varav flera var identiska med de nu aktuella (bet. 2022/23:NU9). Samtliga yrkanden avstyrktes, i huvudsak med hänvisning till den pågående översynen av elområdesindelningen. Utskottet konstaterade att indelningen i elprisområden är en viktig del av den integrerade elmarknadens utformning och att eventuella justeringar därför måste göras samordnat och bygga på gemensamma förutsättningar. Vidare noterade utskottet att kommissionen samtidigt som en översyn av elområdena pågår vid den aktuella tidpunkten nyligen hade tagit initiativ till flera elmarknadsrelaterade reformer.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen redogjort för att det pågår en översyn av elområdesindelningen i Europa och har i detta betänkande redovisat det aktuella läget i det arbetet. Liksom vid det senaste tillfället frågor om elområdesindelningen behandlades anser utskottet att översynen bör avvaktas innan det finns skäl för riksdagen att agera i frågan. Till detta vill utskottet även lägga det faktum att Sverige är en del av EU:s gemensamma elmarknad och därmed inte självt kan avgöra vilka metoder som ska användas för att dela in elmarknaden i olika prisområden eller var gränserna för dessa områden ska dras.

Beträffande en lösning som bygger på en garanterad minimikapacitet som lyfts fram i en av motionerna hänvisar utskottet till sitt ställningstagande när motsvarande förslag avstyrktes våren 2023 (bet. 2022/23:NU9) och till den bakgrundstext som låg till grund för det ställningstagandet.

Utöver detta välkomnar utskottet det tidigare omnämnda nyligen inledda samarbetet mellan ett antal nyckelaktörer kring frågan om elektrifieringen av Skåne. Ett välfungerande sådant samarbete kommer förhoppningsvis bl.a. att kunna bidra till en bättre kraftöverföring till elområde 4 (inklusive Skåne) och därmed även till en utjämning av elpriserna mellan de norra och de södra delarna av landet även om den nuvarande elområdesindelningen inte förändras.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Tillstånd och tillståndsprocesser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tillstånd och tillståndsprocesser med koppling till kraftsystemets utbyggnad. Utskottet gör den sammantagna bedömningen att det har genomförts, pågår alltså och förväntas ett omfattande arbete med inriktning på att förkorta och förenkla de tillståndsprocesser som föregår tillkomsten av en sådan energiinfrastruktur som är nödvändig för en effektiv elektrifiering av det svenska samhället.

Jämför reservation 5 (S), 6 (C) och 7 (MP).

Motionerna

Utan närmare motivering föreslår Per Bolund m.fl. (MP) i partimotion 2023/24:996 yrkande 73 ett tillkännagivande om att halvera den tid det tar för att bygga elnät och förkorta byggtiden för stamnät med minst två år genom regelförändringar, bättre samordning samt kraftfulla investeringar i ny nätkapacitet.

I kommittémotion 2023/24:424 av Tobias Andersson m.fl. (SD) anförs att en halvering av ledtiderna kan vara en rimlig målsättning i det fortsatta arbetet. I yrkande 2 begär motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med ytterligare förslag för att förkorta tillståndstiderna.

Klimatomställningen kräver mer el i närtid, effektiv effektutdelning och energieffektiviseringar som kan möjliggöra skiften från fossil energi till förnybar el, framhåller Elin Söderberg m.fl. (MP) i kommittémotion 2023/24:1519. För att stödja utvecklingen bör regeringen utreda tillstånds- respektive anmälningskrav för stora energi- och eleffektanvändare. I yrkande 68 begär motionärerna därför ett tillkännagivande med den innebörden.

För att bli kvitt beroendet av fossila bränslen måste stora delar av samhället elektrifieras – något som enligt många bedömare kommer att resultera i att elanvändningen fördubblas till 2045. Detta slås fast i kommittémotion 2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP). I yrkande 35 begär motionärerna ett tillkännagivande till regeringen om att halvera byggtiden för stamnät med minst två år genom regelförändringar som föreslås i den statliga utredningen om moderna tillståndsprocesser för elnät. Vidare efterfrågar de i yrkande 39 ett tillkännagivande om att det bör införas testbäddar för undantag från dagens elmarknadsregleringar i syfte att reducera effektoppar och stimulera ny teknik och reglering.

Tillståndsprocesser berörs också i kommittémotion 2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP). Utan närmare motivering begärs i yrkande 33 ett tillkännagivande om att halvera tiden för byggande av elnät och förkorta byggtiden för stamnät med minst två år genom regelförändringar, bättre samordning samt kraftfulla investeringar i ny nätkapacitet.

Teknologiska framsteg, klimatförändringar och förändrade konsumtionsmönster gör det nödvändigt att se över de regler som styr energiproduktion och nätkoncessioner i Sverige, framhåller Denis Begic (S) i motion 2023/24:1293. Att inkludera mindre decentraliserade energiproduktionsenheter som solpaneler och vindkraftverk på privat mark i anläggningsbegreppet skulle göra det enklare för enskilda hushåll och små företag att bidra till det nationella elnätet. Därför efterfrågar motionären i yrkande 1 ett tillkännagivande om att förändra anläggningsbegreppet för att inkludera mindre, decentraliserade energiproduktionsenheter. Vidare förordar motionären i yrkande 2 ett tillkännagivande om att introducera flexibla nätkoncessioner. Flexibla nätkoncessioner tillåter fler aktörer, inklusive lokala initiativ och kooperativ, och skulle göra det möjligt för fler aktörer att bidra, vilket i sin tur skulle öka konkurrensen och potentiellt sänka energipriserna för konsumenterna.

Med hänvisning till behovet av mer el för att kunna ställa om basindustrin i Sverige i allmänhet och ståltillverkningsprocessen i Oxelösund i synnerhet pekar Sofia Amløh och Hans Ekström (båda S) i motion 2023/24:1934 på vikten av förstärkt kraftöverföring. Motionärerna ser det som önskvärt att snåriga tillståndsprocesser inte försenar satsningen ännu mer. De föreslår därför ett tillkännagivande till regeringen om att den ska verka för en snabbare och effektivare tillståndsprocess, där större hänsyn tas till klimatvinster.

I motion 2023/24:1998 av Linnéa Wickman och Sanna Backeskog (båda S) slås det fast att det kommer att krävas ett ändamålsenligt system för att hantera förfrågningar och nya anslutningar till elnätet. Därför föreslår motionärerna i yrkande 1 ett tillkännagivande om att underlätta processen för ansökningar om anslutning till elnätet för att gynna den gröna industriomställningen.

När intresset för grön industri växer i Norrland kan man inte ha väntetider på upp till tio år för de tillståndsprocesser och det utrymme i elnätet som krävs. Denna uppfattning redovisas i motion 2023/24:1747 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C). I yrkande 3 begär motionärerna ett tillkännagivande till regeringen om att ha som målsättning att halvera tiderna för tillståndsprocesserna.

Bakgrund och pågående arbete

Moderna tillståndsprocesser för elnät

Våren 2021 behandlade riksdagen regeringens proposition Moderna tillståndsprocesser för elnät (prop. 2020/21:188). I propositionen föreslog regeringen ändringar i bl.a. ellagen (1997:857) som syftade till att det skulle bli enklare att bygga ut elnätet i Sverige och att tillståndsförfarandena skulle bli mindre resurskrävande både för elnätsföretagen och för de berörda myndigheterna. I propositionen fanns det även förslag som syftade till att göra det lättare att inleda en ledningsförrättning. Riksdagen biföll regeringens förslag i propositionen (bet. 2020/21:NU22, rskr. 2020/21:415) och lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2021.

Resursförstärkning till Energimarknadsinspektionen

I budgetpropositionen för 2023 konstaterade regeringen att den omfattande elektrifiering som samhället står inför ställer stora krav på effektiva och snabba tillståndsprocesser för elnät. En förutsättning för att kunna förkorta ledtiderna är, enligt regeringen, att Energimarknadsinspektionen kan möta nätföretagens investeringsplaner och inte blir en flaskhals i processen. Regeringen föreslog därför att Energimarknadsinspektionen skulle tillföras ytterligare medel. Anslaget till myndigheten föreslogs öka med 25 miljoner kronor 2023 för tillståndsprocesser m.m. och med 20 miljoner kronor för 2024 respektive 2025. Riksdagen följde regeringens förslag (prop. 2022/23:1 utg.omr. 21).

I budgetpropositionen för 2024 konstaterade regeringen att ledtiderna för handläggning kan förkortas betydligt genom samverkan mellan myndigheter vid tillståndsprocesser för utbyggnad av elnät. Regeringen föreslog därför en satsning på totalt 55 miljoner kronor under perioden 2024–2026 för att ta vidare och utveckla Energimarknadsinspektionens pilotprojekt om samarbete. Samverkan kan bidra till att arbetet med tillståndsprocesser kan utföras parallellt och ledtiden bedöms kunna förkortas med upp till en tredjedel jämfört med i dag. Även denna gång följde riksdagen regeringens förslag (prop. 2023/24:1 utg.omr. 21).

Kortare ledtider för elnätsutbyggnad

Hösten 2021 fick Energimarknadsinspektionen tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna i uppdrag av regeringen att utveckla och testa nya arbetsätt för en koordinerad process för att hantera de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka det svenska elnätet. Uppdraget redovisades i april 2023 i rapporten Kortare ledtider för elnätsutbyggnad – Utveckla arbetsätt och parallella processer (Ei R2023:09).

Inom ramen för uppdraget testades olika åtgärdsförslag i fem pågående nätutvecklingsprojekt. Baserat på arbetet med åtgärdsförslagen gjorde Energimarknadsinspektionen bedömningen att myndigheterna tillsammans med nätägarna kan förkorta ledtiderna med en tredjedel genom de åtgärder som har identifierats. Detta gäller åtgärder som nätägarna och myndigheterna kan genomföra direkt utan författningsändringar. Samtidigt konstaterar myndigheten att tiden för nätutvecklingsprocessen är beroende av flera olika projektspecifika faktorer såsom projektets omfattning och miljöpåverkan samt kontakter och avtal med markägare.

I rapporten rekommenderar Energimarknadsinspektionen ett antal direkt genomförbara åtgärder hos nätägarna respektive myndigheterna. En åtgärd som bedöms ge stor möjlighet till ledtidförkortning är att nätägaren och de berörda myndigheterna för en såväl tidig som kontinuerlig dialog. Som ett stöd för en effektivare process har Energimarknadsinspektionen inom uppdraget skapat en plattform för kunskapsutbyte och vidare lärande. Kunskapsplattfor-

men samlar kompetens för att skapa möjlighet att effektivisera och vidareutveckla processen, för vidare lärande och för att samverka inom det gemensamma kompetensområdet.

I början av mars 2024 rapporterade Energimarknadsinspektionen att myndigheten under 2023 hade minskat handläggningstiden för elledningsansökningar med ungefär fyra månader samtidigt som antalet ansökningar ökade. Omorganisering, mer personal och effektivare processer, inklusive dialog med elnätsföretagen i ett tidigare skede av processen, anges som förklaringar till att myndigheten har tagit betydligt fler beslut än tidigare och dessutom på kortare tid.

Utvecklad energiplanering

I juni 2023 uppdrog regeringen till Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Energimyndigheten att utveckla regional och lokal energiplanering för elektrifiering. Svenska kraftnät, Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen har fått i uppgift att stödja länsstyrelserna i uppdraget. Energimarknadsinspektionen fick tillsammans med Lantmäteriet och berörda länsstyrelser ett gemensamt uppdrag att fortsätta arbetet med att förkorta ledtiderna vid prövning av nätkoncession.

I den av riksdagen beslutade budgetpropositionen för 2024 infördes ett nytt anslag för energiplanering, vilket gör det möjligt att fördela medel till länsstyrelserna, Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen för att genomföra uppdrag att utveckla energiplaneringen på nationell, regional och lokal nivå.

Uppdrag om myndighetsgemensamt arbete för kortare ledtider vid prövning av nätkoncession

I regleringsbrevet för 2024 fick Energimarknadsinspektionen i uppdrag att fortsätta att utveckla och genomföra sådana metoder och arbetssätt för tillståndsprocesser i syfte att ytterligare förkorta ledtiderna som har identifierats bl.a. i den tidigare refererade rapporten Kortare ledtider för elnätsutbyggnad (Ei R2023:09). Arbetet ska utföras tillsammans med Lantmäteriet och de berörda länsstyrelserna och bedrivs inom ramen för faktiska ansökningar. Myndigheterna uppmanas att gemensamt prioritera projekt som syftar till att förbättra överföringen i nord-sydlig riktning, mellan elområden och till tillväxtområden samt projekt till slutkund som bedöms medföra stor samhälls- och/eller klimatnytta.

Effektivare process för anslutning till transmissionsnätet

I juni 2023 fick Svenska kraftnät i uppdrag av regeringen att effektivisera processen för anslutning till transmissionsnätet. Den första delen av uppdraget redovisades den 31 december 2023 och bestod av en komplettering av den befintliga Vägledning för anslutning till Stamnätet, i fråga om ökade krav på

mognadsgrad samt krav på informationsdelning mellan Svenska kraftnät, nät-företag och deras kunder tillsammans.

I slutet av januari 2024 slutrapporterades uppdraget i rapporten Effektivisering av processen för anslutning till transmissionsnätet. Slutrapporten innehåller bl.a. en utredning om möjligheterna till förtur för kunder som kan erbjuda systemnytta till stamnätet eller vars anslutning ryms inom det befintliga nätet. Vidare beskrivs Svenska kraftnäts arbete med att ta fram avtal om villkorad kapacitet.

En tydligare process för tillståndsprovning av elnät

Den 26 januari 2024 beslutade regeringen om att remittera ett lagförslag till Lagrådet som syftar till att bidra till en tydligare och snabbare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnät. Förslagen rör starkströmsledning som kräver nätkoncession för linje, eftersom tillståndsprocessen för sådana ledningar är längre än för övriga nät.

När en lednings allmänna lämplighet provas inom ramen för en nätkoncession för linje ska endast vissa angivna aspekter beaktas. För att göra tillståndsprovningen tydligare och därigenom förkorta ledtiderna i tillståndsprocessen ska regeringen få meddela föreskrifter om valet av teknik mellan luftledning och mark- eller sjökabel. Därutöver föreslås att byggande och underhåll av starkströmsledning med nätkoncession för linje undantas från förbuden i miljöbalken mot påverkan på områden som omfattas av generella biotop- eller strandskydd. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

En proposition med titeln En tydligare process för tillståndsprovning av elnät (prop. 2023/24:88) lämnades till riksdagen den 19 mars 2024.

En modern och effektivare miljöprovning

I augusti 2020 beslutade regeringen om direktiv till en särskild utredare (chefsrådmannen Peter Ardö) att se över systemet för miljöprovning och lämna förslag på de ändringar och åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprovning (dir. 2020:86 och dir. 2021:57). Utredningen antog namnet Miljöprovningensutredningen. I juni 2022 överlämnade utredningen betänkandet Om provning och omprovning – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33) till regeringen. Utredningens generella slutsats var att den samlade provningstiden behöver minska, att toppar i handläggningstider behöver kapas samt att processerna kan bli mer effektiva och förutsägbara för att stimulera grön omställning. Utredningen lämnade ett antal förslag som syftar till att göra provningsprocesserna snabbare och enklare utan ett försämrat miljöskydd. Betänkandet skickades ut på remiss under hösten 2022.

Tidöavtalet om miljötillståndsprocesser

I det s.k. Tidöavtalet, som offentliggjordes i mitten av oktober 2022, anförs att delar av den nyss omnämnda Miljöprovningensutredningens förslag ska genomföras. För samarbetsprojektet Klimat och energi framhölls dock att ytterligare

en utredning ska tillsättas för att förenkla och förkorta miljötillståndsprövningen enligt miljöbalken.

Den 8 juni 2023 beslutade regeringen sedermera om direktiv till en särskild utredare (dir. 2023:78) och i slutet av samma månad utsågs huvudsekreteraren och tidigare bygglövschef Camilla Adolfsson till särskild utredare.

Enligt kommittédirektivet ska utredaren bl.a.

- utreda hur det svenska regelverket kan förändras i syfte att Sverige inte ska ställa högre eller överlappande krav i förhållande till vad de relevanta EU-regelverken kräver, särskilt i fråga om processuella krav och i fråga om möjligheten att nyttja de undantag från ordinarie krav som finns
- utreda om tillståndsprövningen enligt miljöbalken bör delas upp på andra sätt än i dag
- utreda och ta fram förslag på hur förutsebarheten kan öka i tillståndsprocessen, genom bl.a. tydligare regler för innehållet i ansökan och hur prövningen ska avgränsas.

Utredningen har tagit namnet Utredningen om förenklade och förkortade tillståndsprocesser enligt miljöbalken (Miljötillståndsutredningen) och uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2024.

Klimaträttsutredningen om utbyggnaden av elnätet

I maj 2022 lämnade Klimaträttsutredningen sitt slutbetänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21). Utredningen hade bl.a. sett över lagstiftningen i syfte att förbättra förutsättningarna för att planering och prövningar som berör elnätsutbyggnad ska ta hänsyn till elektrifieringens betydelse för klimatomställningen i syfte att bidra till en snabbare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnätet. Betänkandets andra del hade rubriken Underlätta byggande av elnät och innehöll flera förslag och åtgärder för att möjliggöra en snabbare utbyggnad av elnätet. Utredningens betänkande remitterades under hösten 2022.

I en interpellationsdebatt i december 2023 om tillståndsprocesser vid utbyggnad av elnät (ip. 2023/24:233, prot. 2023/24:51) meddelade statsrådet Ebba Busch att regeringen arbetar målmedvetet med åtgärder som kan förenkla och förkorta tillståndsprocesserna som rör elnät och att regeringen fortsätter beredningen av Klimaträttsutredningens förslag i fråga om elnät.

Regeringsprövningsutredningen

I början av februari 2024 överlämnade den s.k. Regeringsprövningsutredningen sitt betänkande Rätt frågor på regeringens bord (SOU 2024:11) till statsrådet Romina Pourmokhtari.

Regeringsprövningsutredningen har övervägt om regeringens roll ska minska i vissa miljöprövningsärenden, samtidigt som den ska öka i andra avseenden. Utredningen har bl.a. sett över prövningsprocessen för verksamheter inom Sveriges ekonomiska zon, såsom havsbaserad vindkraft. Utredningen

har också undersökt under vilka omständigheter regeringen bör tillstånds- och tillåtlighetspröva vissa verksamheter enligt miljöbalken.

I ett pressmeddelande i anslutning till att utredningen överlämnade sitt betänkande angav regeringen att den kommer att analysera betänkandet och därefter remittera de förslag som är aktuella att gå vidare med till berörda myndigheter och organisationer.

Om elsystemet och tillståndsprocesser i budgetpropositionen för 2024

I budgetpropositionen för 2024 konstaterar regeringen att det är nödvändigt med effektiva och förkortade tillståndsprocesser för såväl elproduktion som elnät. Ny elproduktion behöver kunna anslutas, gamla ledningar förnyas och nätkapacitet förstärkas. Den nya och expanderande industrin behöver tillgång till elnätet och tillräcklig effekt vid anslutning. Att effektivisera processen för tilldelning av anslutningskapacitet är enligt regeringen därför ett viktigt steg för att bättre möta företagets behov och i förlängningen Sveriges möjlighet att genomföra klimatomställningen och för att stärka den svenska konkurrenskraften.

Regeringen anger att ledtiderna för handläggning kan förkortas betydligt genom samverkan mellan myndigheter vid tillståndsprocesser för utbyggnad av elnät. Regeringen föreslår därför en satsning på totalt 55 miljoner kronor under perioden 2024–2026 för att ta vidare och utveckla Energimarknadsinspektionens pilotprojekt om samarbete. Samverkan kan bidra till att arbetet med tillståndsprocesser kan utföras parallellt, och ledtiden bedöms kunna förkortas med upp till en tredjedel jämfört med i dag.

Om tillståndsprocesser i regeringens klimathandlingsplan

I den klimathandlingsplan som regeringen presenterade i december 2023 (skr. 2023/24:59) anges att såväl miljötillståndsprocesser som prövningsprocesser för elnät ska förkortas, effektivieras och göras mer förutsebara.

Regeringen konstaterar att takten i klimatomställningen påverkas av tiden för framtagande och prövning av en ansökan om tillstånd och att Klimatpolitiska rådet har rekommenderat att tillståndsprövning av verksamheter som bidrar till klimatomställningen ska bli snabbare och mer transparenta. Vidare refererar regeringen till att aktörerna bakom de 22 färdplanerna för fossilfri konkurrenskraft som tagits fram inom ramen för kommittén Fossilfritt Sverige (dir. 2016:66) anser att ett av de dominerande hindren i genomförandet av planerna är de långa tillståndsprocesserna för elledning, kraftproduktion och andra investeringar inom industrin.

Regeringen konstaterar att tillståndsprocesserna enligt miljöbalken är kritiska för att näringslivet ska kunna starta nya verksamheter och ändra befintliga verksamheter, vilket har betydelse för näringslivets arbete med klimatomställningen. I många miljötillståndsprocesser för större verksamheter och åtgärder ingår t.ex. krav på en specifik miljöbedömning som innefattar samråd

och framtagande av en miljökonsekvensbeskrivning, handläggning av prövningsmyndigheten samt eventuell överklagandeprocess. För att förkorta den totala tiden för tillståndsprocessen anser regeringen att processens alla faser behöver ses över. Det anges också att delar av den tidigare omnämnda Miljöprövningsutredningens förslag (SOU 2022:33) bör genomföras i syfte att underlätta för miljö- och klimatförbättrande investeringar genom olika förändringar i miljöprövningen. Vidare nämner regeringen att den i juni 2023 tillsatte den tidigare omnämnda Miljöstillståndsutredningen.

När det gäller frågan om att effektivisera prövningsprocesser för elnät konstaterar regeringen – bl.a. med hänvisning till den ovan refererade rapporten från Energimarknadsinspektionen – att den tid det tar att uppföra en elledning, från planering till dess att ledningen tas i drift, kan förkortas betydligt redan genom att myndigheter, kommuner och elnätsföretag arbetar smartare och mer målinriktat under processen.

Vidare redovisar regeringen att det pågår en utredning inom Regeringskansliet om den ersättning som ges för upplåtelse av mark i samband med elnätsutbyggnad. Översynen syftar till att undersöka lämpliga ersättningsmodeller som bidrar till en större acceptans för de intrång som elledningar medför för fastighetsägarna, och ska därigenom möjliggöra en snabbare och mer effektiv elnätsutbyggnad.

Regeringen framhåller också att frågor om tillståndsprocesser för elnät även kommer att hanteras i den energipolitiska inriktningsproposition som vid den aktuella tidpunkten hade aviserats till mitten av mars 2024 och som sedermera överlämnades till riksdagen den 19 mars.

En vägledning om elnät vid planering

I regleringsbrevet för 2023 fick Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning för tillämpningen av plan- och bygglagen (2010:900) i syfte att öka kommunernas kunskaper om hur de kan beakta elnätets behov i sin planering, t.ex. för att avgöra hur mark som redan används för ledningar och elnätsanläggningar kan skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra användandet av dem. Uppdraget redovisades i mitten av december 2023. Vägledningen finns tillgänglig via Boverkets webbplats.

Regulatoriska sandlådor

I en av motionerna finns ett förslag om testbäddar för undantag från dagens elmarknadsregleringar i syfte att reducera effektoppar och stimulera ny teknik och reglering.

I kommissionens plan för att minska beroendet av ryska fossila bränslen och påskynda energiomställningen (C/2022/3219) av den 18 maj 2022 ingår ett antal rekommendationer för att snabba på tillståndsprocesser för förnybar energi. Medlemsstaterna uppmanas bl.a. att införa s.k. regulatoriska sandlådor inom ramen för vilka det kan beviljas tidsbestämda undantag från natio-

nella, regionala eller lokala regelverk för innovativa tekniker, produkter, tjänster eller arbetssätt. Undantagen ska underlätta tillståndsgivningen för utbyggnad och systemintegration av förnybar energi, lagring och andra tekniker för ett fossilfritt energisystem.

Energimarknadsinspektionen har i ett egeninitierat projekt utrett förutsättningar för och tagit fram ett förslag om hur en modell för försöksverksamhet och regulatoriskt lärande i form av regulatoriska sandlådor kan genomföras i Sverige. Projektet redovisades i en rapport i mars 2023 (Ei R2023:03 Innovationscenter och regulatoriska sandlådor – Modellförslag och implementering för energimarknaderna i Sverige).

Myndigheten arbetar med att inrätta ett innovationscenter som kan fungera som en första kontaktpunkt för marknadsaktörer och innovatörer som är osäkra på regler, processer eller principer på energimarknaderna. Centret är tänkt att fungera som en gemensam plats för kunskapsspridning och dialog om innovation och regelutvecklingsfrågor.

Innovationscentret lanserades den 13 mars 2024.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2023 behandlade utskottet ett antal motionsyrkanden som gällde tillståndsprcesser med koppling till utbyggnad av kraftproduktion och av infrastruktur för kraftöverföring (bet. 2022/23:NU9). Några av dessa var likalydande med eller snarlika yrkanden som är aktuella på detta tema i detta betänkande.

I sitt ställningstagande konstaterade utskottet bl.a. att det inte går att uppfatta någon politisk oenighet om att de tillståndsprövningar som föregår ett förverkligande av planerade investeringar i stamnätet ska genomföras på ett skyndsamt och effektivt sätt. Vidare konstaterade utskottet att flera utredningar hade adresserat frågor om hur dessa processer ska kunna snabbas på. Utskottet delade också den uppfattning som några av motionärerna gav uttryck för, nämligen vikten av att det arbete som har pågått under de senaste åren med att reformera ramverken för bl.a. miljöprövningar fortsätter i högt tempo i syfte att förkorta handläggningstider och öka förutsägbarheten i dessa processer. Utskottet uppfattade inte att regeringen har en uppfattning som avviker i någon avgörande utsträckning från detta synsätt.

Samtliga då aktuella motionsyrkanden avstyrktes av utskottet.

Utskottets ställningstagande

Utbyggnaden och förstärkningarna av det svenska elnätet kommer att vara en nyckelfaktor för att den nödvändiga och omfattande elektrifieringen av flera samhällssektorer ska bli framgångsrik. Det behövs inte bara omfattande investeringar och reinvesteringar i transmissionsnätet utan även i kraftöverföringsinfrastruktur på lägre nivåer i systemet. Enligt utskottets uppfattning vore det

mycket besvärande om utvecklingen på detta område hämmas av krångliga, bristfälligt samordnade och tidsutdragna tillståndsprocesser.

Mot den bakgrunden ser utskottet positivt på att både den förra och den nuvarande regeringen har bedrivit ett allt intensivare arbete för att förenkla och effektivisera dessa tillståndsprocesser. Våren 2021 tog riksdagen ställning till en proposition som innehöll förslag som syftade till göra det enklare att bygga ut elnätet i Sverige och att tillståndsförfarandena ska bli mindre resurskrävande både för elnätsföretagen och för de berörda myndigheterna. Hösten 2021 fick även ett antal myndigheter i uppdrag av regeringen att utveckla och testa nya arbetssätt för en koordinerad process för hantering av de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka det svenska elnätet. Sedan uppdraget redovisades under 2023 har Energimarknadsinspektionen fått i uppdrag att fortsätta arbetet med att utveckla och genomföra sådana metoder och arbetssätt som syftar till att ytterligare förkorta ledtiderna. Myndigheten har även fått förstärkta resurser för detta arbete. Att myndigheten nyligen har redovisat statistik över handläggningstidernas utveckling under 2023 som redan visar på en positiv utveckling bör kunna tas som intäkt för att insatserna börjar ge resultat och att utvecklingen är på rätt väg. De nya resurserna kan förhoppningsvis bidra till att takten i förändringsarbetet ökar ytterligare.

I sammanhanget vill utskottet även påminna om att det alltjämt pågår beredning inom Regeringskansliet av förslag från utredningar som kan ha betydelse för tillståndsprocessernas framtida utformning. Det handlar bl.a. om förslag från Miljöprövningsutredningen, Klimatråtsutredningen och Regeringsprövningsutredningen. Utöver dessa utredningar tillsatte regeringen i juni 2023 en särskild utredare med uppgift att se över möjligheterna att ytterligare förenkla och förkorta den miljöprövning som regleras i miljöbalken. Utskottet noterar också att Boverket har tagit fram en vägledning för att öka kommunernas kunskap om tillämpning av plan- och bygglagen i samband med fysisk planering som berör intressen kopplade till elnätet. I det sammanhanget vill utskottet också peka på att riksdagen har beslutat om att avsätta medel till ett nytt anslag inom utgiftsområde 21 Energi för energiplanering och att flera myndigheter har fått i uppdrag att utveckla den regionala och lokala energiplaneringen med inriktning på elektrifiering.

Vidare vill utskottet påminna om att Energimarknadsinspektionen nyligen har lanserat ett innovationscenter vid myndigheten som ska fungera som en gemensam plats för kunskapsspridning och dialog om bl.a. regelutvecklingsfrågor.

Utöver detta meddelade regeringen i januari 2024 avsikten att överlämna en proposition till riksdagen under våren 2024 med titeln En tydligare process för tillståndsprövning av elnät. Propositionen överlämnades till riksdagen den 19 mars 2024.

Avslutningsvis vill utskottet också nämna att regeringen i den klimatpolitiska handlingsplanen angav att frågan om tillståndsprocesser för elnät även kommer att tas upp i den energipolitiska inriktningsproposition som vid den

aktuella tidpunkten hade aviserats till mars 2024 och som även den överlämnades till riksdagen den 19 mars 2024.

Sammantaget är utskottets bedömning att det har genomförts, allttjämt pågår och förväntas ett omfattande arbete med inriktning på att förkorta och förenkla de tillståndsprocesser som föregår tillkomsten av sådan viktig energiinfrastruktur som är nödvändig för en effektiv elektrifiering av det svenska samhället. Några uttalanden från riksdagen med anledning av motionsförslag med koppling till detta tema anser utskottet därför inte vara påkallade.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Stöd- och flexibilitetstjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om stöd- och flexibilitetstjänster. Utskottet hänvisar bl.a. till redan fattade beslut med koppling till utveckling av stödtjänster på elmarknaden, till ett myndighetsgemensamt uppdrag att utveckla förutsättningarna för att realisera potentialen för flexibilitet i elsystemet och till att regeringen har för avsikt att återkomma när det gäller frågor om prissättning av och ersättning för de nyttor som krävs för ett leveranssäkert elsystem.

Jämför reservation 8 (C) och 9 (MP).

Motionerna

För att den billiga elen från förnybara energikällor och energieffektivisering ska kunna utnyttjas på allra bästa sätt behöver politiken skapa förutsättningar för att bygga framtidens elnät, sägs det i partimotion 2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP). Genom stora investeringar i olika former av energilager och genom att bana väg för nya marknadsmodeller som främjar flexibilitet kommer hushåll och företag, enligt motionärerna, att kunna åtnjuta lägre elpriser utan att tumma på sin komfort eller livskvalitet. I yrkande 74 begär motionärerna ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram en nationell strategi för energilager och införa ett teknikneutralt stöd för energilager. I yrkande 77 efterfrågas ett tillkännagivande om att stimulera och skapa förutsättningar för lokala och regionala marknader för flexibilitet i elanvändningen.

Även i kommittémotion 2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) lyfts energilagring fram. I yrkande 63 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram en handlingsplan som undersöker behovet av mellan- och långsiktig energilagring samt ser över behovet av ersättningsmodeller för handel med stödtjänster. I omställningen till alltmer väderberoende energikällor behövs satsningar på mellan- och långsiktig energilagring och effektutjämnning för ett mer robust energisystem.

Elnätet behöver balanseras lokalt, slås det fast i kommittémotion 2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP). Motionärerna anser att elmarknaden

därför behöver utvecklas och kompletteras med lokala och regionala marknader som bl.a. gör det enklare för elkunderna att sälja sitt överskott genom att mata tillbaka el från ett batteri, när elpriset är högt eller det är brist på kapacitet i elnätet. Yrkande 29 är i princip likalydande med det ovan refererade yrkande 74 i partimotion 2023/24:996 (MP) om en nationell strategi för energilagring och ett teknikneutralt stöd för energilagring.

I yrkande 31 begärs ett tillkännagivande om att stimulera och skapa förutsättningar för lokala och regionala marknader för flexibilitet i elanvändningen. Motionärerna pekar också på värme- och kraftvärmens roll i elsystemet. De framhåller att lokal elproduktion i exempelvis kraftvärme är extra viktigt för effektbalansen i regioner med kapacitetsbrist, vilket bör återspeglas ekonomiskt. Motionärerna pekar på behovet av en nationell strategi för värme- och kraftvärmesektorns roll i elsystemet och begär i yrkande 36 ett tillkännagivande om att stötta framtidens kraftvärme- och värmeproduktion samt underlätta för lokal effektproduktion och stödtjänster.

Betydelsen av energilagring för balansering av elnätet lyfts också fram i kommittémotion 2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP). I yrkande 30 efterfrågas ett tillkännagivande om att underlätta installation av energilagring som kan användas för att jämna ut elproduktionen och balansera elnätet men också kan nyttjas vid elavbrott, och i yrkande 31 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram en nationell strategi för energilagring och införa ett teknikneutralt stöd för energilagring. Motionärerna anser att energilagring behöver byggas i anslutning till bostäder och kommersiell verksamhet och att det behövs planering för hur särskilt viktiga verksamheter ska hållas igång vid störningar och vad det kräver i form av bl.a. batterilagring.

Så kallade energigemenskaper lyfts fram av Jan Riise m.fl. (MP) i motion 2023/24:895. Motionärerna framhåller att det finns ett snabbt växande intresse för energigemenskaper i Sverige. De menar att dessa bidrar till lokal produktion av el och därmed avlastar det nationella nätet genom att gemenskapens produktion kopplas samman med existerande nät. Motionärerna begär därför ett tillkännagivande till regeringen om att skyndsamt utreda och föreslå hur EU:s elmarknadsdirektiv ska kunna genomföras och kompletteras med förutsättningar som även fortsättningsvis gynnar utvecklingen av energigemenskaper över hela landet.

Bakgrund och pågående arbete

Elmarknadsdirektivet om stöd- och aggregeringstjänster

Med stödtjänst avses enligt 1 kap. 4 § ellagen en tjänst som behövs för driften av ett nätföretags elnät med undantag för hantering av överbelastning. Våren 2022 behandlade riksdagen regeringens proposition Genomförande av elmarknadsdirektivet när det gäller nätverksamhet (prop. 2021/22:153, bet. 2021/22:NU21, rskr. 2021/22:309). I propositionen återfanns bl.a. flera förslag

med koppling till stödtjänster. Utskottet biföll förslagen och avstyrkte de motioner som då var aktuella med hänvisning till de förslag på detta område som fanns i den aktuella propositionen och till att regeringen har uttalat att stödtjänstmarknaderna bör utvecklas bl.a. för att säkerställa en hög leveranssäkerhet även fortsättningsvis och på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt. Utskottet hänvisade också till det då pågående arbetet med att utveckla marknaden för stödtjänster. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2022.

Våren 2023 behandlade riksdagen regeringens proposition 2022/23:59 Genomförande av elmarknadsdirektivet när det gäller leverans av el och aggregeringstjänster (prop. 2022/23:59, bet. 2022/23:NU9, rskr. 2022/23:170). I propositionen fanns bl.a. förslag om ändringar i ellagen som skulle underlätta efterfrågefleksibilitet genom aggregering. Riksdagen biföll utskottets förslag om att anta regeringens förslag till lagändringar och dessa trädde i kraft den 1 juni 2023.

Energirådet diskuterar flexibilitet

Vid mötet med EU:s ministerråd för transport, telekommunikation och energi (TTE-rådet) den 4 mars 2024 fanns en dagordningspunkt med rubriken Flexibilitet som ett viktigt verktyg för energiomställningen. Av underlaget inför mötet framgår att tanken var att diskutera flexibilitetsfrågor mot bakgrund av att det i takt med att mer väderberoende elproduktion ansluts till elsystemet krävs en allt större flexibilitet. Historiskt har denna flexibilitet kommit från elproduktion (i stödtjänstmarknaderna), främst från vattenkraft i Sverige. På senare tid har EU och medlemsländerna arbetat för att öka flexibiliteten från efterfrågesidan, där konsumenterna använder teknik för att flytta sin elförbrukning från tider när produktionen är lägre och priserna högre.

Flexibilitet ses som ett viktigt verktyg i den gröna omställningen, eftersom den möjliggör ett mer effektivt utnyttjande av befintliga elnät och därmed snabbare nätanslutningar av gröna industriprojekt och laddstolpar för elektrifiering av transportsektorn och en snabbare och optimerad utveckling av väderberoende elproduktion. Ökad flexibilitet kan även bidra till försörjningstrygghet och låga kostnader för energisystemet. Det finns flera nya åtgärder för att analysera och stödja icke-fossil flexibilitet i den nyligen överenskomna elmarknadsrevideringen, och kommissionen utvecklar tillsammans med system- och regionnätoperatörerna en ny förordning om efterfrågefleksibilitet.

Under rådmötet betonade Sverige tillsammans med ytterligare några medlemsstater vikten av teknikneutrala marknadsbaserade lösningar där prissignalerna tillåts styra.

Rapport om lagring av el

I regleringsbrevet för 2022 fick Svenska kraftnät i uppdrag att beskriva utveckling, potential och behov av lagring av el och andra flexibilitetstjänster kopplat till drift, systemansvar, utbyggnad av transmissionsnät och för en väl fungerande elmarknad. Svenska kraftnät skulle utföra uppdraget i samarbete

med Energimarknadsinspektionen och Energimyndigheten. Uppdraget redovisades i rapporten Lagring av el – omvärldsanalys (Svk 2022/2773) som överlämnades till Regeringskansliet i november 2022.

Uppdrag att främja potentialen för flexibilitet i elsystemet

I augusti 2022 fick Svenska kraftnät i uppdrag av regeringen att tillsammans med Energimarknadsinspektionen, Energimyndigheten och Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) utveckla förutsättningarna för att främja och realisera potentialen för flexibilitet i elsystemet.

Ett deluppdrag till Svenska kraftnät var att ta fram en handlingsplan för hur flexibilitet bättre kan främjas inom Svenska kraftnäts ansvarsområden. Uppdraget redovisades i april 2023 i rapporten Strategisk handlingsplan för ökad flexibilitet – Redovisning av regeringsuppdrag avseende att främja ett mer flexibelt elsystem inom Svenska kraftnäts ansvarsområden (Svk 2022/2276).

Rapporten fokuserar på fyra olika områden: flexibilitetsresurser på marknaderna för stödtjänster för balansering, lokala flexibilitetsmarknader, flexibilitet vid anslutning av elintensiva aktörer (och övriga nätkunder) samt flexibilitet genom mer flexibla nättariffer och nätabonnemang.

I december 2023 slutredovisade de fyra myndigheterna gemensamt uppdraget att utveckla förutsättningarna för att realisera potentialen för flexibilitet i elsystemet i rapporten Främjande av ett mer flexibelt elsystem – Deluppdrag 5 (Ei R2023:18).

I rapporten slås det fast att en betydligt högre elanvändning tillsammans med en stor andel väderberoende elproduktion innebär att det finns ett större behov av flexibilitet i elsystemet för att upprätthålla effektbalansen i alla lägen. Det innebär också att det finns behov av ett mer effektivt nätnyttjande, där flexibilitet är en nyckelfaktor.

Det betonas också att flexibilitet i elsystemet är ett samlingsbegrepp som t.ex. kan omfatta stödtjänster för balanshållning, flexibilitet för att hantera nätkapacitetsbrist, elanvändarnas priskänslighet, oberoende aggregering, flexibilitet som en del i att hantera effektbalansen, industrins efterfrågefleksibilitet och mycket mer.

Myndigheterna har valt att dela in begreppet flexibilitet utifrån dess nytta i elsystemet och kategoriserar behovet efter flexibilitet för energi, flexibilitet för balansering och flexibilitet för överföring.

Vidare konstaterar myndigheterna att behovet av flexibilitet för effekt och energi ökar i alla tidsskalor och i alla svenska elområden fram till 2030–2031.

För att hantera det ökande behovet av flexibilitet kommer det enligt rapporten inte att räcka med att använda befintlig infrastruktur och resurser mer effektivt. Utöver arbetet med nya marknadslösningar och digitalisering behövs även andra proaktiva åtgärder för att stödja införandet av flexibla förmågor i olika tidsskalor eftersom behovet av flexibilitet ökar i en sådan omfattning. Det behövs nya resurser med förmågor till energiförflyttningar mellan dagar

samt mellan veckor såväl som nya resurser med förmåga att balansera elsystemet.

I rapporten presenteras en handlingsplan med åtgärder som myndigheterna kan vidta inom sina respektive ansvarsområden för att främja flexibilitet. Handlingsplanen innehåller åtgärdsförslag inom olika sakområden, och helhetsbilden anges vara viktig eftersom flera av åtgärderna förstärker varandra.

När det gäller åtgärder i fråga om aggregering, obalansjustering, mätning och avräkning ser myndigheterna det som särskilt viktigt att det etableras en s.k. elmarknadshubb som kan leda till att hanteringen av mätdata kopplat till flexibilitet blir mer effektiv och underlätta för nätägare, elhandlare, leverantörer av aggregeringstjänster och balanstjänster och den enskilde som vill bidra med flexibilitet. Eftermonterad smart styrning kan även möjliggöra för en mängd redan befintliga resurser att snabbare bidra med flexibilitet.

Enligt uppgift från Klimat- och näringslivsdepartementet i början av mars 2024 pågår beredning av förslagen i rapporten inom Regeringskansliet.

Regeringsuppdrag om energigemenskaper

Begreppet energigemenskaper innefattar gemenskaper för förnybar energi och medborgarenergigemenskaper så som de definieras i EU:s förnybart- respektive elmarknadsdirektiv.

Eftersom det sedan den 1 januari 2022 är tillåtet att dela el mellan byggnader inom samma fastighet har intresset för att bilda s.k. energigemenskaper ökat. I en energigemenskap kan närliggande byggnader kopplas samman i ett mindre system för att producera, dela, återvinna och lagra energi. I Sverige är förekomsten av energigemenskaper fortfarande begränsad, men med den nyssnämnda regleringsförändringen finns bättre förutsättningar att skapa en sådan gemenskap och därmed även ett ökat intresse för energigemenskaper. Energi- marknadsinspektionen menar att driftsformen med fördel kan organiseras som en ekonomisk förening i Sverige.

Den 15 februari 2024 beslutade regeringen att ge i uppdrag åt Energimyndigheten att utreda förutsättningarna för att bilda och bedriva verksamhet i gemenskaper för förnybar energi och medborgarenergigemenskaper och huruvida det behövs ytterligare insatser för att främja sådana gemenskaper. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 2 september 2024.

Det bör även nämnas att det inom ramen för Energimyndighetens omfattande forskningsprogram E2B2 – som är inriktat på frågor om energieffektivt byggande och boende – pågår studier av energigemenskaper där forskare bl.a. undersöker hushållens roll och relation till lagring, delning, användning och produktion av energi inom ramen för en gemenskap.

Kraftvärmens roll

I en av motionerna framhålls kraftvärmesektorns roll i elsystemet och vikten av att stötta framtidens kraftvärme- och värmeproduktion samt underlätta för lokal effektproduktion och stödtjänster.

Här bör nämnas att Energimyndigheten har haft i uppdrag av regeringen att ta fram en fjärr- och kraftvärmestrategi. Uppdraget delrapporterades den 31 mars 2023 i rapporten Förslag till en fjärrvärme- och kraftvärmestrategi – Delrapportering till uppdrag Förslag till en strategi för en långsiktig hållbar utveckling av fjärr- och kraftvärmesektorn samt rapportering av deluppdraget 5 Kartläggning av potentialen i befintlig och outnyttjad elproduktion i Uppdrag att stärka försörjningstryggheten i energisektorn (ER 2023:14). En stor del av rapporten behandlade tilläggsuppdraget att ”kartlägga potentialen i befintlig och outnyttjad elproduktion samt identifierade orsaker till att den inte tillgängliggjorts elmarknaden”. Ett stort fokus låg även på fjärr- och kraftvärmens konkurrenskraft och ekonomiska ställning, liksom en genomgång av uppvärmningsmarknaden i Sverige. Delrapporten behandlade även hur olika EU-direktiv kan komma att påverka fjärr- och kraftvärmerna, utmaningar med avfallsförbränning och det fossila avfallet, utvecklingen av Svenska kraftnäts stöd-tjänstmarknader i förhållande till kraftvärmens nyttor samt försörjningstrygghet.

I december 2023 slutrapporterade Energimyndigheten sitt uppdrag i rapporten Förslag till en fjärrvärme- och kraftvärmestrategi – Slutleverans Förslag till en strategi för en långsiktigt hållbar utveckling av fjärr- och kraftvärmesektorn. Del 2 av 2 med förslag på åtgärder och ett något mer långsiktigt perspektiv (ER 2023:27).

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2023 behandlade utskottet ett antal motionsyrkanden om olika elmarknadsrelaterade stöd- och flexibilitetstjänster. Yrkandena avstyrktes och utskottet hänvisade bl.a. till att betydelsen av sådana tjänster har lyfts fram både i den elektrifieringsstrategi som regeringen presenterade i februari 2022 och i den överenskommelse som ligger till grund för den nuvarande regeringens samarbete med Sverigedemokraterna. Vidare påminde utskottet om att Svenska kraftnät hade i uppdrag att lämna uppdaterade förslag om hur stöd-tjänstmarknader kan utformas för att ge potentiella stöd-tjänstleverantörer på både produktions- och förbrukningssidan incitament att bidra till en robust och effektiv elförsörjning.

Senare under våren 2023 tog utskottet också ställning till förslag om energilager, däribland ett om en nationell strategi för energilager som motsvarade det nu aktuella i motion 2023/24:996 (MP). Utskottet avstyrkte förslagen och framhöll att Svenska kraftnät tillsammans med ett flertal myndigheter vid den aktuella tidpunkten hade i uppdrag att utveckla förutsättningarna för ökad efterfrågefleksibilitet, energilagring och styrning av småskalig elproduktion (bet. 2022/23:NU17). Alla delar i detta uppdrag var då ännu inte slutredovisade och utskottet sa sig ha för avsikt att följa de slutsatser som uppdraget mynnar ut i med intresse.

Utskottets ställningstagande

Sverige ligger förhållandevis långt framme när gäller att utöka konsumenters förmåga att flytta elförbrukning till timmar med lägre pris, och med användning av efterfrågeflexibilitet för att hantera nätbegränsningar samt bidra till stödtjänster.

Utskottet delar flera av motionärernas uppfattning att en ökad flexibilitet i användningen av el bland såväl företag som hushåll rymmer en potential att vässa elmarknadens funktion och därigenom bl.a. undvika häftiga elprissvängningar och effektbristsituationer. Samtidigt gör utskottet bedömningen att utväxlingen på detta område skulle bli större om denna flexibilitet värdesattes på ett tydligare sätt.

Utskottet välkomnar också de diskussioner som nyligen har inletts på ministernivå inom EU om betydelsen av att möjliggöra för fler flexibilitetslösningar på den gemensamma europeiska elmarknaden. Samtidigt ser utskottet det som angeläget att EU:s arbete för att förbättra efterfrågeflexibiliteten bygger på framgångsrika marknadsbaserade modeller som finns i medlemsländerna redan i dag. Förekommande statliga stöd eller styrmedel för ökad flexibilitet och lagring bör utformas teknikneutralt, och även flexibilitet från ny fossilfri elproduktion bör kunna bidra.

Mot den bakgrunden har utskottet också ställt sig positivt till de förslag som regeringen överlämnade till riksdagen under våren 2022 med koppling till utveckling av olika s.k. stödtjänster på elmarknaden. Utskottet vill här även nämna att såväl den nuvarande regeringen som den som den efterträdde har uttalat att stödtjänstmarknaderna bör utvecklas bl.a. för att säkerställa en hög leveranssäkerhet även fortsättningsvis och på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt. Under våren 2023 beslutade riksdagen om att anta lagförslag som skulle underlätta efterfrågeflexibilitet genom aggregering.

Utöver de lagändringar med inriktning på flexibilitet och stödtjänster som således redan har trätt i kraft redovisade fyra myndigheter i december 2023 ett gemensamt uppdrag att utveckla förutsättningarna för att realisera potentialen för flexibilitet i elsystemet. I myndigheternas rapport återfinns även en handlingsplan med åtgärder som de kan vidta inom sina respektive ansvarsområden för att främja flexibilitet.

Ökade möjligheter och bättre förutsättningar för lagring av el berörs i några av motionerna, och här kan utskottet konstatera att Svenska kraftnät har genomfört en omvärldsanalys i vilken myndigheten beskriver utveckling, potential och behov av lagring av el och andra flexibilitetstjänster kopplat till drift, systemansvar och utbyggnad av transmissionsnät för att uppnå en väl fungerande elmarknad.

Beträffande kraftvärmens roll och dess möjligheter att tillhandahålla stödtjänster, hänvisar utskottet till att dessa frågor i viss utsträckning har berörts inom ramen för det arbete med att ta fram en fjärr- och kraftvärmestrategi som Energimyndigheten avrapporterade i slutet av 2023.

Utskottet noterar också att Riksrevisionen i den granskningsrapport som refereras inledningsvis i detta betänkande har rekommenderat regeringen att

utreda en del principiella frågor om vilka elsystemnyttor som bör ges ersättning så att de aktörer som bidrar med olika typer av systemstödjande nyttor kan få likvärdiga ekonomiska incitament. Regeringen instämmer å sin sida i den skrivelse som behandlas i detta betänkande när det gäller uppfattningen att den pågående utvecklingen skulle gynnas av en mer övergripande analys för att beskriva de principer som ska gälla för att bestämma vilka typer av systemstödjande nyttor och tjänster som bör ges ersättning. Vidare kan utskottet konstatera att regeringen i skrivelsen redovisar uppfattningen att dagens elmarknadsmodell fungerar väl, men att den behöver utvecklas ytterligare, bl.a. när det gäller just prissättningen av de nyttor som krävs för ett leveranssäkert elsystem, och att de kraftslag som bidrar med sådana nyttor bör ersättas för detta, vilket alltså ligger i linje med Riksrevisionens rekommendationer. Regeringen meddelar i anslutning till detta avsikten att återkomma i denna fråga. Utskottet ser fram emot det konkreta utfallet av denna avisering och vill i sammanhanget även påminna om att arbetet med att utarbeta en s.k. tillförlitlighetsnorm är en viktig pusselbit i den fortsatta analysen av utformningen av stödtjänster och kapacitetsmekanismer.

När det avslutningsvis gäller s.k. energigemenskaper hänvisar utskottet till att Energimyndigheten nyligen har fått i uppdrag av regeringen att se över frågor med koppling just till sådana gemenskaper och vilka eventuella åtgärder som kan behövas för att underlätta tillkomsten av energigemenskaper. Några åtgärder utöver detta från riksdagens sida anser utskottet inte vara påkallade i nuläget.

Därmed anser utskottet att riksdagen bör avslå de förslag som behandlas i detta avsnitt. Således avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden på temat försörjningstrygghet och leveranssäkerhet med hänvisning bl.a. till att ett förslag om ett leveranssäkerhetsmål ingår i den proposition om energipolitikens långsiktiga inriktning som regeringen nyligen lämnade till riksdagen och till att Svenska kraftnät tillsammans med Energimyndigheten har haft i uppdrag att intensifiera arbetet med att stärka försörjningstryggheten i energisektorn på kort och lång sikt med fokus på elförsörjningen.

Jämför reservation 10 (C) och 11 (MP).

Motionerna

För att kunna hantera effektbristsituationer upphandlar Svenska kraftnät en strategisk reserv som kallas effektreserven. I kommittémotion 2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 33 begärs ett tillkännagivande om att göra

effektreserven mer klimatvänlig genom att ersätta den fossila oljan med fossilfria alternativ. Vidare begär motionärerna i yrkande 62 ett tillkännagivande om att förtydliga förhållandet mellan Svenska kraftnät och andra relevanta energimyndigheter när det gäller fördelning av ansvaret för den långsiktiga leveranssäkerheten.

Svenska kraftnäts effektreserv berörs också i kommittémotion 2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP). I yrkande 41 efterfrågar motionärerna – utan närmare motivering – ett tillkännagivande om att Svenska kraftnäts effekt- respektive störningsreserv ska vara 100 procent förnybar samt att Sverige bör driva på gentemot EU för att flexibilitet ska få ingå i effektreserven igen.

Ett tillkännagivande om att stärka den långsiktiga rollen för kraftvärmens i det västsvenska elsystemet föreslås i motion 2023/24:942 av Dzenan Cisija (S) yrkande 3. Motionären framhåller att det bl.a. genom att stärka kraftvärmens roll som effektreserv kan säkerställas att Västsverige fortsätter att vara en konkurrenskraftig och hållbar region även i framtiden.

Betydelsen av en grön och oberoende energireserv vid en kris lyfts fram i motion 2023/24:1968 av Sofie Eriksson (S). Motionären anser att Sverige behöver stärka sin beredskap och säkerhet och att en viktig del då handlar om energiförsörjningen vid en kris. Motionären lyfter fram den ödriftslösning som är baserad på batterilagring och solceller som finns i Ludvika och begär ett tillkännagivande om fördelarna med en grön och oberoende energireserv vid kris.

Ett tillkännagivande om att övergripande säkra elinfrastrukturen för att klara omställningen till ett mer hållbart samhälle efterfrågas i motion 2023/24:597 av Ann-Sofie Lifvnhage (M). Motionären påpekar bl.a. att omställningen av den tunga industrin och den alltmer omfattande digitaliseringen kraftigt ökar både elbehovet och effektuttaget i bl.a. Södermanland.

I motion 2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M) konstateras det att elbehovet förväntas öka och att fler använder mer el samtidigt. Effektbehovet – elanvändningen per tidsenhet – ökar därmed. Svenska kraftnät ansvarar för upphandling av en effektreserv som kan utökas vid särskilda behov. Motionärerna anser att den ansträngda situationen i Skåne bör kunna ses som ett sådant ”särskilt behov” som skulle kunna motivera tillkomsten av en lokal sydlig effektreserv. I yrkande 1 begär motionärerna ett tillkännagivande till regeringen om att undersöka möjligheten till en lokal effektreserv i södra Sverige.

Bakgrund och pågående arbete

Förslag om ett nytt leveranssäkerhetsmål

I december 2023 remitterade regeringen en promemoria med förslag om nya energipolitiska mål inför den energipolitiska inriktningsproposition som har aviserats till våren 2024. I promemorian fanns förslag till ett leveranssäker-

hetsmål och planeringsmål för elsystemet. Det leveranssäkerhetsmål som föreslås är att det svenska elsystemet ska ha förmågan att leverera el där efterfrågan finns, i rätt tid och i tillräcklig mängd, i den utsträckning det är samhällsekonomiskt effektivt. Omotiverade hinder i elsystemet ska undanröjas för att skapa förutsättningar för en effektiv marknad som främjar konkurrenskraftiga priser. Regeringen gör också bedömningen att Svenska kraftnät bör få ett övergripande ansvar för att följa upp leveranssäkerhetsmålet och för att vidta eller föreslå nödvändiga åtgärder.

Remisstiden löpte ut den 31 januari 2024.

Uppdrag om ökad försörjningstrygghet

I december 2022 fick Svenska kraftnät i uppdrag av regeringen att tillsammans med Energimyndigheten intensifiera arbetet med att stärka försörjningstryggheten i energisektorn på kort och lång sikt med fokus på elförsörjningen. Uppdraget delredovisades i april 2023 i rapporten Utvidgning av effektreserven – Redovisning av regeringsuppdrag avseende stärkande av försörjningstryggheten i energisektorn – Deluppdrag 1.

Deluppdraget innebar att Svenska kraftnät skulle genomföra förberedande åtgärder för att utvidga effektreserven eller förbereda motsvarande avtal med elproducenter i syfte att säkerställa resurstillräcklighet i enlighet med tillförlitlighetsnormen för Sverige t.o.m. den 16 mars 2025.

Svenska kraftnät bedömer att den redan upphandlade effektreserven är tillräcklig för att säkerställa resurstillräcklighet i enlighet med tillförlitlighetsnormen för Sverige fram till 2025. Enligt Svenska kraftnäts senaste nationella analyser och de analyser som har gjorts på europeisk nivå riskerar Sverige dock inom några år att inte uppfylla den fastställda svenska tillförlitlighetsnormen på en timme med effektbrist per år. Efter vintern 2025/26 bedöms behovet av ytterligare resurser öka i takt med att effektbalansen väntas bli allt svagare, särskilt för elområde 4, dvs. det elområde som omfattar landets sydligaste delar.

Svenska kraftnät bedömer vidare att Sverige på sikt behöver införa en kapacitetsmarknad som är öppen för alla som kan bidra med kapacitet och att det på grund av långa ledtider för införandet kan vara lämpligt att använda en strategisk reserv liknande effektreserven under en övergångsperiod.

Svenska kraftnät rekommenderar:

- att den nuvarande förordningen om en effektreserv justeras så att ytterligare volymer kan upphandlas
- att den justerade förordningen är öppen för olika typer av resurser och kraftslag för att möjliggöra att det finns tillräckligt med resurser att upphandla för att möta en allt svagare resurstillräcklighet över tid
- att en ny lag om effektreserv tas fram för att gälla fram till 2032 då en marknadsomfattande kapacitetsmekanism kan vara på plats om det fattas beslut om att gå den vägen.

Av regeringens propositionsförteckning från januari 2024 framgår det att regeringen har för avsikt att i september 2024 lämna en proposition till riksdagen med titeln En kapacitetsmekanism för elmarknaden.

Översyn av Svenska kraftnäts uppdrag

I en av motionerna berörs frågor om fördelningen mellan olika myndigheter av ansvaret för den långsiktiga leveranssäkerheten. Här bör nämnas att det pågår en utredning om en översyn av myndigheternas uppgifter och ansvar inom energiområdet (KN2023/03329). Översynen har bl.a. omfattat regeringens styrning av Svenska kraftnät, som har en central roll i att utveckla elsystemet och transmissionsnätet i förhållande till de behov som följer av energiomställning och elektrifiering. Svenska kraftnät har även en central roll för en trygg elförsörjning och för totalförsvarets återuppbyggnad. I översynen har ingått att utreda om Svenska kraftnäts omfattande uppdrag kan organiseras på ett annat sätt i syfte att tydliggöra Svenska kraftnäts uppgifter och ansvar. Vidare har det ingått att ta fram förslag till hur regeringens styrning av Svenska kraftnät i dess nuvarande verksamhetsform som ett affärsverk kan vidareutvecklas för att förbättra förutsättningarna för Svenska kraftnät att utföra sina uppgifter, vilket är i linje med Riksrevisionens rekommendation som rör Svenska kraftnät. Översynen, i den del som gäller Svenska kraftnät, redovisades den 20 oktober 2023 och enligt den skrivelse från regeringen som utskottet behandlar i detta ärende bereds översynen alltjämt inom Regeringskansliet. Uppdraget ska i sin helhet slutredovisas senast den 29 mars 2024.

Kraftvärmens och effektreserven

I en av motionerna framhålls kraftvärmens roll som effektreserv. Här bör nämnas att Energimyndigheten har haft i uppdrag av regeringen att ta fram en fjärr- och kraftvärmestrategi, vilket har refererats tidigare i betänkandet. Här bör särskilt nämnas att kraftvärmens roll som en potentiell del av effektreserven berörs i en delrapport. Det konstateras att effektreserven i sin nuvarande utformning inte möjliggör deltagande från kraftvärme, men att Svenska kraftnät har ett pågående regeringsuppdrag där de bl.a. ska se över om det behövs någon typ av kapacitetsmekanism efter effektreservens utgång. Av det skälet ansåg Energimyndigheten att det fanns anledning att lyfta fram kraftvärmens möjlighet att bidra.

I december 2023 slutrapporterade Energimyndigheten sitt uppdrag i rapporten Förslag till en fjärrvärme- och kraftvärmestrategi med förslag på åtgärder och ett något mer långsiktigt perspektiv (ER 2023:27). Där konstateras det att Svenska kraftnät i december 2022 fick i uppdrag från regeringen att föreslå utformningen av kapacitetsmekanismer med förutsättning att ersätta effektreserven och säkerställa effekttillräcklighet efter den 16 mars 2025. Svenska kraftnät presenterade resultatet av uppdraget i mars 2023 i rapporten Framtidens kapacitetsmekanism för att säkerställa resurstillräcklighet på elmarkna-

den. I rapporten föreslår Svenska kraftnät att det införs en marknadsomfattande kapacitetsmekanism med tillgänglighetsoptioner, som ska ersätta den nuvarande effektreserven. En marknadsomfattande kapacitetsmekanism kommer inte att styra mot ett antal specifika anläggningar utan vara öppen för alla att delta på och få ersättning från, vilket skulle kunna innebära en mer direkt ersättning för tillförlitlig elproduktion.

Av regeringens propositionsförteckning från januari 2024 framgår det att en proposition med titeln En kapacitetsmekanism för elmarknaden kommer att lämnas till riksdagen i september 2024.

Skriftlig fråga om investeringar i kraftreserven

I februari 2024 besvarade statsrådet Ebba Busch en fråga från Tobias Andersson (SD) om huruvida statsrådet och regeringen har för avsikt att vidta några åtgärder för att uppdatera och nyinvestera i den svenska kraftreserven (fr. 2023/24:639). Statsrådet konstaterade att Svensk Kraftreserv AB är ett helägt dotterbolag till Svenska kraftnät som äger och förvaltar anläggningar för stöd-tjänster till transmissionsnätet. Statsrådet framförde därefter uppfattningen att det arbete som Svenska kraftnät och Svensk Kraftreserv AB gör är angeläget, inte minst mot bakgrund av elsystemets sårbarhet. Verksamheten har en viktig funktion för att skapa nödvändig reservkapacitet för elförsörjningen och är därmed av betydelse för Sveriges elberedskap och elförsörjningens robusthet, frågor som är högt prioriterade av regeringen och som regeringen följer noga.

Tidigare riksdagsbehandling

Förslag i motioner om effektreserven avstyrktes av utskottet våren 2023 (bet. 2022/23:NU9). De handlade om frågor både om att utesluta fossila bränslen från effektreserven och om lokala effektreserver, liknande de förslag som är aktuella även i detta betänkande. Utskottet sa sig inte vilja föregripa det då pågående och tidigare refererade uppdrag som regeringen i december 2022 hade gett Svenska kraftnät och Energimyndigheten att intensifiera arbetet med att stärka försörjningstryggheten i energisektorn på både kort och lång sikt. Utskottet konstaterade att uppdraget avsåg hela energisektorn men att huvudfokus var på elförsörjningen och bl.a. inkluderade frågor om effektreservens utformning.

Utskottets ställningstagande

Det övergripande målet för den svenska energipolitiken är att den ska bygga på samma tre grundpelare som energisamarbetet i EU. Det innebär att politiken syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet.

Med stigande elpriser som till viss del beror på en allt högre efterfrågan, begränsningar i överföringskapacitet och ett större fokus på potentiella situationer med effektbrist har frågor om försörjningstrygghet och leveranssäkerhet

fått ökad uppmärksamhet. När Ryssland på ett allt tydligare sätt började använda leveranser av gas och andra energibärare som ett påtryckningsmedel gentemot EU blev dessa frågor än mer angelägna, och de ställdes på sin spets när Ryssland inledde sin fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022.

Mot bakgrund av dessa frågor tilltagande aktualitet ser utskottet positivt på att ett leveranssäkerhetsmål har utretts och ingår som en del i den proposition om energipolitikens långsiktiga inriktning som regeringen lämnade till riksdagen den 19 mars 2024. Ett sådant mål kommer att tydliggöra betydelsen av leveranssäkerhet och göra det lättare för de berörda myndigheterna att motivera varför vissa åtgärder vidtas på elmarknaden. Vidare vill utskottet nämna att Svenska kraftnät tillsammans med Energimyndigheten har haft i uppdrag att intensifiera arbetet med att stärka försörjningstryggheten i energisektorn på kort och lång sikt med fokus på elförsörjningen. Uppdraget berörde även den s.k. effektreserven. Svenska kraftnät ansåg nämligen att Sverige på sikt behöver införa en kapacitetsmarknad som är öppen för alla som kan bidra med kapacitet men att det kan vara lämpligt att använda en strategisk reserv liknande effektreserven under en övergångsperiod.

Här bör även nämnas att Energimyndigheten har behandlat frågor om kraftvärmens roll som en potentiell del av effektreserven inom ramen för ett regeringsuppdrag att ta fram en fjärr- och kraftvärmestrategi. I en delrapport berördes frågor om kraftvärmens roll som en potentiell del av effektreserven. Det konstaterades att effektreserven i sin nuvarande utformning inte möjliggör för kraftvärmeproducenterna att delta men att Svenska kraftnät vid den aktuella tidpunkten hade ett pågående regeringsuppdrag att bl.a. se över om det behövs någon typ av kapacitetsmekanism efter effektreservens utgång. Av det skälet ansåg Energimyndigheten att det fanns anledning att nämna kraftvärmens möjlighet att bidra. I december 2023 slutrapporterade Energimyndigheten uppdraget, och då hänvisade den på nytt till Svenska kraftnäts uppdrag att föreslå utformning av kapacitetsmekanismer med förutsättning att ersätta effektreserven och säkerställa effekttillräcklighet efter den 16 mars 2025.

När det gäller frågor om fördelningen av ansvar för den långsiktiga leveranssäkerheten mellan olika myndigheter hänvisar utskottet till den översyn som pågår av ett antal myndigheters uppgifter och ansvarsområden på energiområdet och där bl.a. Svenska kraftnäts roll har belysts.

Av regeringens propositionsförteckning från januari 2024 framgår det att regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen med titeln En kapacitetsmekanism för elmarknaden i september 2024. Med hänvisning till detta anser utskottet att det inte finns några skäl för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av förslaget om kraftvärmens potential som en del av effektreserven eller om effektreservens sammansättning i något annat avseende.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Elstöd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller elstöd. Utskottet hänvisar bl.a. till elstödet differentiering och till förväntade uppföljningar av elstödet träffsäkerhet.

Jämför reservation 12 (S).

Motionerna

Enligt vad som anförs i kommittémotion 2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) föreslog Socialdemokraterna inför vintern 2022/23 att de avgifter som hade betalats in till Svenska kraftnät och som inte kunde användas till nätförstärkande åtgärder (s.k. flaskhalsintäkter) skulle kunna återföras på kort sikt genom åtgärder som skulle sänka priserna, sänka nätavgifterna eller ge återbäring till hushåll och företag. Motionärerna anser att regeringen inte har lyckats vidmakthålla den uttryckliga möjligheten i EU-regelverket att använda Svenska kraftnäts avgifter till att kompensera elkunder vid eventuella nya kraftiga elprishöjningar kommande vintrar. Med hänvisning till detta föreslår motionärerna i yrkande 3 ett tillkännagivande om regeringens ansvar för att försvara mekanismer i EU:s regelverk som möjliggör flexibel användning av flaskhalsintäkterna.

I motion 2023/24:1604 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om differentierad elpriskompensation. Motionären anser att kompensationen för ovanligt höga elpriser, så länge elprisområdena finns, bör vara differentierad så att den i rimlig grad motsvarar prisdifferensen på el.

Tidigare riksdagsbehandling

I förra årets betänkande där utskottet behandlade frågor om elstöd redovisades bakgrunden till de elstöd som utformades under 2022–2023 och som betalades ut till hushåll, företag samt övriga näringsidkare och juridiska personer under och efter vintern 2022/23 som en kompensation för de höga elpriser som rådde under denna period (bet. 2022/23:NU9). Vid detta tillfälle behandlade utskottet ett förslag om differentierad elpriskompensation likalydande med det nu aktuella i motion 2023/24:1604 (C) från samma motionär.

Utskottet avstyrkte de då aktuella motionerna bl.a. med hänvisning till att bestämmelser om elstöd har utarbetats och i vissa fall även godkänts av kommissionen, och till att det vid den aktuella tidpunkten alltjämt pågick arbete med att fördela ytterligare elstöd. Utskottet förutsatte också att rimlighet och rättvisa hade funnits med som kriterier när stöden utformades, men menade samtidigt att det i situationer av det aktuella slaget kan vara nödvändigt att dra olika typer av gränser (maxbelopp, geografiska gränser etc.) som ofrånkomligen resulterar i att det uppkommer diskussioner om att vissa får stöd men inte

andra eller att vissa får mer stöd än andra. Utskottet sa sig vidare ta för givet att regeringen kommer att följa upp de olika elstödens träffsäkerhet och att den i det sammanhanget också drar slutsatser om i vilken utsträckning stöden kan anses ha varit rättvisa och rimliga. Härutöver redovisade utskottet uppfattningen att det är viktigt att dra lärdomar från den här typen av breda akuta statliga insatser för att de ska fungera ännu bättre nästa gång en motsvarande situation uppkommer.

Utskottets ställningstagande

De kraftiga elprishöjningar som uppkom under vintern 2022/23 hade flera olika samverkande förklaringar. En av dessa var att elmarknaden signalerade om en brist på el i delar av Europa och inom Sverige samt begränsade möjligheter att föra el mellan regioner med brist och sådana där det finns ett överskott. Högre priser förväntas leda till att elanvändningen minskar i det korta perspektivet och att produktionen och överföringskapaciteten byggs ut varefter ett nytt jämviktsläge uppkommer. I det avseendet kan de högre elpriserna ses som ett tecken på att elmarknaden fungerar.

Samtidigt kan det uppfattas som mycket besvärande att de kraftigt höjda priserna under den omnämnda perioden slår så hårt mot elanvändare som har svårt att anpassa sin elanvändning på kort sikt. Det kan handla om både företag och hushåll, där de förstnämndas verksamhet inte längre är lönsam efter elprishöjningarna och där de sistnämndas privatekonomi drabbas så hårt att människor tvingas ge avkall på sådana självklarheter som en rimlig uppvärmning av sina bostäder, avbetalning på bolån eller annat de inte längre anser sig ha råd med.

Enligt utskottets uppfattning var det mycket positivt att det gick att uppnå en bred politisk enighet bakom nödvändigheten av att staten tog ansvar för att avlasta de drabbade i den uppkomna situationen genom att införa elstöd.

När det gäller de två motionsyrkanden som är aktuella i detta avsnitt har utskottet dessvärre haft vissa svårigheter att uttyda vad det egentligen är motionärerna efterfrågar. I det ena fallet riktas kritik mot att regeringen inte har lyckats vidmakthålla de möjligheter som ges i EU-regelverket att använda Svenska kraftnäts avgifter till att kompensera elkunder om eller när kraftiga elprishöjningar uppkommer igen under kommande vintrar. Motionärerna anser att regeringen ska fortsätta det arbetet.

Eftersom utskottet inte kan utläsa ur motionens motivtext vilka möjligheter motionärerna anser har gått om intet eller vilket arbete de anser att regeringen mer konkret ska bedriva finner utskottet det både vanskligt och mindre lämpligt att rekommendera riksdagen att ställa sig bakom yrkandet.

När det gäller yrkandet om en differentiering av elstöden kan utskottet konstatera att dessa var differentierade. Det första elstödet betalades bara ut till elprisområde 3 och 4 och det andra elstödet till alla elområden, men med ett lägre belopp till område 1 och 2. Utskottet anser därmed att det inte finns skäl för riksdagen att bifalla yrkandet. Om motionären eventuellt önskar någon

annan form av differentiering än den som har tillämpats går dock inte att utläsa ur motionen och är således inget som utskottet kan ta ställning till.

Avslutningsvis vill utskottet upprepa sitt uttalande från förra året om att utskottet förutsätter att regeringen kommer att följa upp de olika elstödens träffsäkerhet eftersom det är viktigt att dra lärdomar från den här typen av breda akuta statliga insatser för att de ska fungera ännu bättre nästa gång en motsvarande situation uppkommer. Inom ramen för den typen av uppföljning bör även frågor om differentieringen av stöden kunna belysas.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Nätfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som på olika sätt gäller utbyggnad och uppgradering av det svenska elnätet. Utskottet hänvisar bl.a. till att det pågår ett intensivt arbete med att genomföra ny- och reinvesteringar i det svenska transmissionsnätet. Vidare lyfter utskottet fram satsningar på energiplanering och på att använda nätutvecklingsplaner i energiplaneringssyfte.

Jämför reservation 13 (C) och 14 (MP).

Motionerna

Den kraftigt ökande elektrifieringstakten kräver att tempot hålls uppe i utbyggnaden av det nya, kanske dubbelt så stora, elsystemet, framhålls det i partimotion 2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C). Sverige har kapacitetsbrist samtidigt som det svenska stamnätet är ett av de äldsta i Europa. Behovet av investeringar i ny produktion och ny överföringskapacitet är enormt, för industrialiseringen och för elektrifieringen av transportsektorn. I yrkande 18 begär motionärerna ett tillkännagivande om att överväga att ge Svenska kraftnät i uppdrag att anpassa transmissionsnätet i förväg till snabbt utökad storskalig produktion av el på många platser, inklusive planerade vindkraftsparker och kraftigt ökad överföringskapacitet mellan olika elområden.

Behovet av ökad nätutbyggnad lyfts också fram med liknande argumentation i kommittémotion 2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C). I yrkande 59 föreslås ett tillkännagivande om att stärka överföringskapaciteten för att möta den ökande efterfrågan på el och om att satsa på smarta elnät, ökad användarflexibilitet, energieffektivisering och energilagring. Vidare konstaterar motionärerna att Svenska kraftnät har i uppdrag att se över eventuell prioriteringsordning och ska redovisa detta till regeringen. Oaktat slutsatserna från detta uppdrag anser motionärerna att åtgärder för ökad transparens är av avgörande betydelse för att öka hastigheten i omställningen och tydliggöra för-

utsättningarna för de inblandade företagen. I yrkande 68 efterfrågas ett tillkännagivande om att ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut nätkapacitet till all storskalig elproduktion.

Att bygga ut elnätsinfrastrukturen kan ha stor påverkan på den fysiska miljön och på många aktörer över region- och kommungränserna. Motionärerna vill även se en ökad regional samordning vid planeringen av elnätsinfrastruktur, så att utbyggnaden genomförs på ett sätt som gagnar regionen som helhet, vilket kräver god lokalkännedom. I yrkande 69 begär de därför ett tillkännagivande om att öka möjligheten till regional samplanering av nätinфраstruktur.

I yrkande 70 begär de ett tillkännagivande om att elnätsinfrastrukturen bör byggas ut på ett sätt som minimerar behovet av markinträng, samt att kravet på att använda marksnål teknik när det är möjligt bör skärpas.

Det är även motionärernas uppfattning att de möjligheter till undantag från koncessionsplikt som finns bör användas i större omfattning eftersom de i dagsläget inte tillämpas på något systematiskt eller förutsebart sätt. I yrkande 71 begär de ett tillkännagivande om att undanta redan miljöprövade verksamhetsområden från kravet på koncession och därigenom möjliggöra en snabbare elnätsutbyggnad.

Utöver detta anser motionärerna att gränserna i nätregleringen bör kartläggas för att undvika att befintlig vindkraft minskar sin produktion av lönsamhetsskäl. Ett tillkännagivande med den innebörden begärs i yrkande 87.

I kommittémotion 2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 27 begärs ett tillkännagivande om att uppgradera det svenska elnätet så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät som klarar av en ökad andel förnybar el, står emot cyberattacker och extremväder bättre och klarar ödrift så att telekommunikationer och värmeförsörjning kan upprätthållas även vid kriser.

För att bli kvitt beroendet av fossila bränslen måste stora delar av samhället elektrifieras – något som enligt många bedömare kommer att resultera i att elanvändningen fördubblas till 2045. Detta slås fast i kommittémotion 2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP). I yrkande 37 efterfrågar motionärerna ett tillkännagivande om att göra det möjligt att överföra egenproducerad el mellan olika byggnader inom samma fastighet eller närliggande fastigheter. Motionärerna understryker i sammanhanget också att Sveriges elnät är i stort behov av utbyggnad och utveckling, och de vill därför uppgradera det svenska elnätet så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust nät som klarar mer förnybar el. I anslutning till detta begär motionärerna i yrkande 38 ett tillkännagivande om att säkra att tillgången till nätkapacitet styrs av miljö- och samhällsnytta.

Ett tillkännagivande om ökad kapacitet i stam- och regionnät till Göteborg efterfrågas i motion 2023/24:942 av Dzenan Cisiija (S) yrkande 2. Med hänvisning till den pågående positiva ekonomiska och industriella utvecklingen i Västsverige understryker motionären att det är av största vikt att säkerställa en

robust och hållbar energiinfrastruktur i regionen. Enligt motionären är det avgörande att Svenska kraftnät ökar kapaciteten i stam- och regionnäten till Göteborg i takt med utbyggnaden av vindkraften.

Betydelsen av ökad elnätskapacitet lyfts även fram i motion 2023/24:1689 yrkande 2 av Mikael Dahlqvist och Lars Mejern Larsson (båda S), med särskilt fokus på situationen i Värmland. Motionärerna anser att det inte är rätt med stora geografiska skillnader vare sig ur ett nationellt eller ett globalt perspektiv. Tillgången till el behöver vara bra i hela landet, oavsett om man bor i glesbygd eller tätort.

Ulrika Heindorff m.fl. (M) konstaterar i motion 2023/24:720 att Sydvästlänken är det viktigaste exemplet på pågående utbyggnad av kraftöverföringskapaciteten inom Sverige. Sydvästlänken blev efter många års försening färdig i juli 2021. I yrkande 3 begär motionärerna ett tillkännagivande om att det är viktigt att överföringskapaciteten inom Sverige fortsätter att byggas ut.

I motion 2023/24:1243 av Martina Johansson (C) finns två yrkanden som på olika sätt gäller solelproduktion och mikronätsdragningar. I yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att göra det tillåtet att dra elledningar mellan hus så att man kan nyttja det bästa läget för solceller i ett område. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att göra det tillåtet att bygga en solpark för egen konsumtion när det egna taket inte är lämpligt.

Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) anför i motion 2023/24:1747 att för mycket fokus har lagts på överföringskapaciteten från norr till söder och på de flaskhalsar som finns i elöverföringskapaciteten i de mellersta och södra delarna av landet. Svenska kraftnät har därför aviserat en kraftfull utbyggnad av stamnätet fram till 2040, men den måste även innefatta de begränsningar som uppstår i norr. I yrkande 1 begär motionärerna ett tillkännagivande om att tydliggöra för Svenska kraftnät att en utbyggnad av och investeringar i stamnätet behöver göras i hela landet. Med hänvisning till att det finns begränsningar i kraftöverföringen även i norra Sverige som hotar viktiga företagsetableringar i bl.a. Robertsfors kommun förordar motionärerna i yrkande 2 att riksdagen genom ett tillkännagivande till regeringen ska framföra att investeringar i stamnätet inte enbart bör bygga på prognoser utan även bör göras med marginal för att möjliggöra ytterligare elintensiva investeringar i hela Sverige.

I motion 2023/24:774 av Larry Söder (KD) konstateras det inledningsvis att elnätet är avgörande för att Sverige ska nå sina samhällsmål genom en trygg och säker elförsörjning till hushåll, näringsliv och offentliga institutioner. För att underlätta investeringar i elnätet bör regeringen tydliggöra för Energimarknadsinspektionen att utvecklingen av intäktsregleringen ska utvärderas mot Tidöavtalets planeringsram om fördubblad elanvändning till 2045 och minskade ledtider för utbyggnad. Ett tillkännagivande med den innebörden begärs i yrkande 1. Motionären anser också att det är viktigt att arbeta utifrån premisen att kostnaden för energiomställningen inte enbart kan läggas på kundkollektivet. När Sverige tidigare har genomfört stora tekniksprång (bredbandsutbyggnaden är ett exempel) har staten pekat ut färdriktningen och sett till att det har funnits ekonomiska förutsättningar för de aktörer som ska genomföra

omställningen. I yrkande 2 efterfrågas ett tillkännagivande om en utredning av hur energisystemets förändring ska finansieras.

Bakgrund och pågående arbete

Regeringen om elnätsutbyggnad

I budgetpropositionen för 2024 konstaterar regeringen att elbehovet i Sverige kommer att öka kraftigt med den elektrifiering av bl.a. industrier och transporter som samhället står inför (prop. 2023/24:1 utg.omr. 21). För att kunna möta samhällets ökade behov av el och samtidigt säkerställa god försörjningstrygghet krävs det därför en omfattande utbyggnad av både elproduktionskapaciteten och elnäten. Regeringen anför vidare att behovet av nya elnät är avgörande för energiomställningen och en förutsättning för de industrietableringar som har initierats i Sverige.

Svenska kraftnäts utvecklings- och investeringsplaner

Som har redovisats tidigare i betänkandet innehar Svenska kraftnät det svenska transmissionsnätet som ägs av staten, dvs. det nät med vilket el överförs långa sträckor med höga spänningsnivåer.

I november 2021 presenterade Svenska kraftnät en systemutvecklingsplan för perioden 2022–2031. I planen anges det bl.a. att Svenska kraftnät planerar för reinvesteringar på ca 46 miljarder kronor under 2022–2031 för att hantera ett nät som är i behov av förnyelse, samtidigt som affärsverket genomför anslutningsprojekt, systemförstärkningar och marknadsintegration för drygt 49 miljarder kronor.

I december 2023 godkände riksdagen regeringens förslag om investeringsplan för Svenska kraftnät som en riktlinje för affärsverkets investeringar under perioden 2024–2026 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 21, bet. 2023/24:NU3). De planerade investeringarna under perioden 2024–2026 beräknas uppgå till 32 miljarder kronor, varav 7,8 miljarder kronor avser 2024.

Regeringen konstaterar att det kan förekomma tidsmässiga förskjutningar som kan påverka investeringsnivåerna enskilda år. Vidare noterar regeringen att Svenska kraftnät under föregående år har haft en lägre investeringstakt än planerat, vilket i huvudsak har orsakats av förseningar i projekt. Regeringen konstaterar att den höga investeringsvolymen ställer krav på planering, analys av resursåtgång samt uppföljning och kontroll i verksamheten. Det är därför viktigt att Svenska kraftnät redovisar ekonomiska bedömningar, motiv för och konsekvenser av investeringar, underlag för prioriteringar och utfall av föregående investeringsplan.

Uppdrag om nätutvecklingsplaner

I regleringsbrevet för 2024 har Energimarknadsinspektionen fått i uppdrag av regeringen att utreda och ta fram en metod för att hantera och använda nätutvecklingsplaner i energiplanerings syfte, dvs. skapa transparens och dialog i

relevanta planeringsprocesser och ange planerade nätinvesteringar som krävs för att ansluta ny produktionskapacitet och ny last, för alla branscher och trafikslag. Energimarknadsinspektionen ska i ett första steg utreda hur innehållet i nätutvecklingsplanerna kan sammanställas och tillgängliggöras för intressenter och i ett andra steg utveckla ett ändamålsenligt it-stöd.

Den första delen av uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 augusti 2024. Den andra delen ska redovisas senast den 31 augusti 2025.

Utökade undantag från kraven på nätkoncession

För att bygga och använda en starkströmsledning krävs koncession enligt 2 kap. 1 § ellagen. Regeringen får dock enligt 2 kap. 5 § ellagen bevilja undantag från kravet på koncession. Nätkoncessionsutredningen (SOU 2019:30) föreslog utökade undantag från koncessionsplikten och möjligheter till dispens. Flera av utredningens förslag på detta område har genomförts genom ändringar i förordningen (2007:215) om undantag från kravet på nätkoncession enligt 2 kap. 1 § ellagen (1997:857), den s.k. IKN-förordningen, som trädde i kraft den 1 januari 2022. Undantagen regleras i 22 a–c §§ IKN-förordningen.

I regleringsbrevet för 2021 fick Energimarknadsinspektionen i uppdrag att ytterligare analysera det svenska regelverket när det gäller undantag från kravet på nätkoncession. I december 2022 redovisade Energimarknadsinspektionen uppdraget i rapporten Slutna distributionssystem och interna nät – En analys av elmarknadsdirektivets bestämmelser om slutna distributionssystem och en översyn av undantagen från kravet på nätkoncession (Ei R2022:12). Inom ramen för uppdraget har Energimarknadsinspektionen bl.a. analyserat bestämmelserna i artikel 38 i elmarknadsdirektivet – som innehåller bestämmelser om slutna distributionssystem – i förhållande till regler om medborgarenergigemenskaper och gemenskaper för förnybar energi.

Regeringen skickade ut rapporten på remiss i april 2023 med en sista svarsdag den 25 augusti 2023. Enligt uppgift från Klimat- och näringslivsdepartementet i februari 2024 bereds förslagen och remissvaren alltjämt inom Regeringskansliet.

I oktober 2023 besvarade statsrådet Ebba Busch en skriftlig fråga från Monica Haider (S) om undantag för koncession för interna nät mellan byggnader och fastigheter (fr. 2023/24:90). I sitt svar konstaterade statsrådet inledningsvis att frågeställningen är angelägen och att de gångna årens höga elpriser har visat att kunderna kan påverka sina energikostnader genom att t.ex. installera solceller eller vidta andra åtgärder. Vidare hänvisade statsrådet till de nya undantag som hade införts i den s.k. IKN-förordningen den 1 januari 2022 och som möjliggör energidelnings mellan fastigheter i mikronät.

Statsrådet framhöll också att Energimarknadsinspektionen – om så önskas – kan ge ett bindande besked som besvarar frågan om en ledning eller ett ledningsnät i det enskilda fallet är undantaget från kravet på nätkoncession. I takt

med att fler ansökningar om bindande besked hos Energimarknadsinspektionen avgörs kan en rättspraxis etableras som vägleder parterna i en konflikt om interna lågspänningsnät. Handläggningstiden har också gått ned något.

Försvarsberedningen om elförsörjningen

Med anledning av det som tas upp i en av motionerna med koppling till vissa elberedskapsrelaterade frågor kan nämnas att Försvarsberedningen i december 2023 redovisade sin syn på inriktningen på totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret (Ds 2023:34). På temat försörjningsberedskap berörs bl.a. frågor om energiförsörjningen inklusive frågor om elförsörjningen.

Försvarsberedningen konstaterar bl.a. att attacker eller sabotage mot kritisk infrastruktur som t.ex. ställverk och transformatorer i elnätet eller en cyberattack mot elsystemen kan få stora konsekvenser för produktion och distribution av el. Elberedskapslagen (1997:288) är den lag som reglerar elföretags skyldigheter att vidta åtgärder för att säkerställa samhällets behov av elförsörjning vid svåra påfrestningar och höjd beredskap. Skyldigheterna i lagen gäller för företag som bedriver produktion av el, överföring av el och handel med el. Svenska kraftnät är ansvarig myndighet för elberedskapen, vilket innebär att myndigheten ska säkerställa att elförsörjningen har en beredskap för att klara både fredstida kriser och krig.

Försvarsberedningen anser att det förstärkta (fortifikatoriska) skyddet i vissa delar av elnätet behöver utvecklas även fortsättningsvis. Försvarsberedningen noterar även att regeringen den 12 oktober 2023 gav Svenska kraftnät i uppdrag att analysera behovet av civilplikt inom elförsörjningen och lämna förslag på åtgärder. Uppdraget ska redovisas senast den 29 mars 2024.

Försvarsberedningen anser också att det finns behov av att minska elnätets sårbarhet, exempelvis genom att förstärka kapaciteten för ökad redundans och se över förutsättningarna för lokal produktion och distribution av el. Beredningen anser också att det behövs bättre författningsmässiga förutsättningar för att i fredstid kunna planera för ransonerings- och prioriteringsåtgärder inom elområdet. Arbetet med att åtgärda detta anser Försvarsberedningen bör vidtas skyndsamt.

Vidare betonar Försvarsberedningen att arbetet med att utveckla förnybar elproduktion även måste beakta totalförsvarsaspekter. Härutöver noterar Försvarsberedningen att regeringen den 15 december 2022 gav Svenska kraftnät och Energimyndigheten i uppdrag att intensifiera arbetet med att stärka försörjningstryggheten i energisektorn på kort och lång sikt.

Pilotprojekt i norra Sverige

I regleringsbrevet för 2024 fick Energimarknadsinspektionen i uppdrag att genomföra pilotprojektet Norra Sverige där myndigheten skapar en plattform för dialog om elmarknadens regelverk med regionalt verksamma aktörer samt främjar hur integration av flexibilitet i relevanta projekt utifrån nyindustrialiseringen i Norrbottens och Västerbottens län så att anslutning till elnätet eller

abonnemangsökning blir effektiv och underlättar investeringar för elektrifieringen och den gröna omställningen. Myndigheten ska även fortlöpande identifiera behov av regelutveckling.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om elnät har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen under de senaste åren. Senast tog utskottet ställning till sådana förslag våren 2023, när flera var likalydande med eller snarlika de nu aktuella (bet. 2022/23:NU9). Utskottet avstyrkte yrkandena bl.a. med hänvisning till att det vid tidpunkten, liksom nu, pågick ett omfattande arbete i Svenska kraftnäts regi med att hantera ett transmissionsnät som är i behov av förnyelse, samtidigt som affärsverket genomför anslutningsprojekt och systemförstärkningar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill hävda att det råder en bred politisk samsyn om att samhällets ökade behov av leveranssäker el med god försörjningstrygghet kräver en omfattande utbyggnad av både elproduktionskapaciteten och elnätsinfrastrukturen. Eventuella oenigheter tycks kretsa mer kring produktionsformerna än kring nödvändigheten att kunna överföra el mellan producenter och konsumenter. Med detta dock inte sagt att det inte kan uppstå markanvändningskonflikter exempelvis i samband med att kraftledningar måste tillåtas ta plats i landskapet och i närheten av människors och djurs livsmiljöer.

Utskottet kan konstatera att det pågår ett pågående arbete med att genomföra ny- och reinvesteringar i det svenska transmissionsnätet i Svenska kraftnäts regi. Samtidigt kan utskottet, liksom Riksrevisionen, slå fast att Svenska kraftnät inte har kunnat bygga ut transmissionsnätet i den takt som planerats eftersom överklaganden och omtag inom ramen för tillståndsprocesserna har förhindrat genomförandet enligt den tänkta tidsplanen. Utskottet noterar här också att regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att det finns en betydande risk för att Svenska kraftnät framöver inte kommer att kunna genomföra åtgärder i den takt som behövs och att ytterligare åtgärder därför krävs från regeringen och andra aktörer för att underlätta myndighetens utbyggnad av transmissionsnätet.

Utöver det som utskottet har redovisat om åtgärder för att förkorta tillståndsprocesser vill utskottet också påminna om att riksdagen på förslag av regeringen har avsatt ett särskilt anslag för en utökad energiplanering som bl.a. syftar till att stärka och samordna energiplaneringen på lokal, regional och nationell nivå och investeringar i elproduktion, eldistribution och ökad elanvändning i näringslivet därigenom ska gå i takt både geografiskt och tidsmässigt.

Energimarknadsinspektionen har i uppdrag att utreda och ta fram en metod för att hantera och använda nätutvecklingsplaner i energiplaneringssyfte, dvs. skapa transparens och dialog i relevanta planeringsprocesser och ange vilka

nätinvesteringar som krävs för att kunna ansluta ny produktionskapacitet och ny last.

När det gäller frågor om sådana elnät som inte behöver tillstånd enligt el-lagen (icke koncessionspliktiga nät, IKN) vill utskottet hänvisa till de utökade undantagsmöjligheter som har införts i den s.k. IKN-förordningen och till att det pågår beredning inom Regeringskansliet av förslag om ytterligare sådana undantag.

Ett förändrat klimat och en orolig nära omvärld accentuerar betydelsen av ett elnät som är robust och som kan stå emot olika former av attacker och extrema vädersituationer. I sammanhanget instämmer utskottet i det som anförs om detta i en av motionerna. Utskottet anser dock att frågan till stor del har tagits om hand av Försvarsberedningen, som bl.a. har lyft fram att det förstärkta skyddet i vissa delar av elnätet behöver utvecklas ytterligare och att det finns behov av att minska elnätets sårbarhet, exempelvis genom att förstärka kapaciteten för ökad redundans och se över förutsättningarna för lokal produktion och distribution av el.

Med anledning av att kraftförsörjningssituationen i norra Sverige lyfts fram i en av motionerna vill utskottet avslutningsvis nämna att Energimarknadsinspektionen har i uppdrag att genomföra pilotprojektet Norra Sverige där myndigheten skapar en plattform för dialog om elmarknadens regelverk med regionalt verksamma aktörer. Vidare syftar projektet till att främjar integration av flexibilitet i relevanta projekt utifrån nyindustrialiseringen i Norrbottens och Västerbottens län så att anslutning till elnätet eller abonnemangsökning blir effektiv och underlättar investeringar för elektrifieringen och den gröna omställningen.

Sammanfattningsvis anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av de förslag som behandlas i detta avsnitt.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Nätanslutning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller nätanslutning med hänvisning bl.a. till att nätanslutningsfrågor har varit föremål för ett antal utredningar under det senaste året och till principen om att den som ansluter till elnätet ska stå för de kostnader som anslutningen orsakar.

Jämför reservation 15 (S, V, MP) och 16 (C).

Motionerna

Elektrifieringen av samhället är en historisk strukturomvandling som är avgörande för en framgångsrik klimatomställning, slås det fast i partimotion

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C). För att lyckas med klimatomställningen i tid anser motionärerna att det bl.a. krävs en betydligt snabbare utbyggnad av energiproduktionen än vad som tidigare har förutsetts. De anser att det även fortsättningsvis bör finnas statlig finansiering för anslutningar av stora fossilfria kraftproduktionskällor till elnätet. I yrkande 17 begärs ett tillkännagivande med den inriktningen.

Rickard Nordin m.fl. (C) begär i kommittémotion 2023/24:2453 yrkande 66 ett tillkännagivande om att öka transparensen i köerna för anslutning till stamnät och regionnät för både producenter och konsumenter, samt säkerställa att hänsyn tas till projektmognad vid tilldelningen av kapacitet för att inte denna ska bokas på spekulering. Motionärerna konstaterar att det finns många ansökningar om att få ansluta till region- och stamnätet men att dagens system, som utgår från att den som står först i kön får ansluta först, hämmar dessa möjligheter. Kötider, plats i kön och andra parametrar är dock dolda, vilket försvårar för företagen. Åtgärder för ökad transparens är avgörande för att öka tempot i omställningen och tydliggöra förutsättningarna för de berörda företagen.

Sverige behöver fullfölja utbyggnaden av den havsbaserade vindkraften, framhålls det i kommittémotion 2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S). Enligt motionärerna kan den havsbaserade vindkraften ge en kraftigt ökad energiproduktion, särskilt i de södra delarna av landet. Mot den bakgrunden föreslås i yrkande 11 ett tillkännagivande om att fortsätta Svenska kraftnäts planerade insatser för anslutning av havsbaserad vindkraft.

Bakgrund och pågående arbete

Översyn av regleringen av avgifter på el- och naturgasområdena

I mars 2022 gav regeringen en särskild utredare uppdraget att se över reglerna om de avgifter som elnäts- och naturgasföretagen tar ut för att ge tillgång till nät och annan infrastruktur (dir. 2022:20). Syftet med utredningen var att åstadkomma ett regelverk som är förenligt med elmarknadsdirektivet respektive gasmarknadsdirektivet. Vidare var syftet att på ett tydligt sätt ta till vara kundernas intressen och nätföretagens roll i utvecklingen och utbyggnaden av el- och naturgasnäten i Sverige för att på bästa sätt kunna möta nuvarande och framtida utmaningar.

Uppdraget redovisades i oktober 2023 i betänkandet Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät (SOU 2023:64). I betänkandet finns vissa förslag om att upphäva bestämmelser om undantag och nedsättningar av anslutnings- och överföringsavgifter som enligt utredningens konsekvensanalys kommer att innebära försämrade ekonomiska förutsättningar för den småskaliga elproduktionen.

Utredningsbetänkandet skickades ut på remiss i november 2023 med sista svarsdatum den 5 februari 2024.

Vindkraft i Tidöavtalet

Enligt överenskommelsen mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna (det s.k. Tidöavtalet) har vindkraft en viktig plats i energimixen men ska byggas på konkurrensneutrala villkor och med hänsyn till miljön och lokala intressen. Det slås vidare fast att planen att låta elnätskollektivet subventionera den havsbaserade vindkraftens elnätsanslutningar stoppas. I avtalet anges det också att principen om att den som ansluter till elnätet ska stå för de kostnader anslutningen orsakar ska upprätthållas även till havs. Utöver detta innehåller överenskommelsen en skrivning om att det vid tidpunkten pågående uppdraget till Havs- och vattenmyndigheten att utreda frågor om exklusivitet för anläggande av vindkraftsparker behöver breddas till Svenska kraftnät. Utgångspunkten ska vara att alla produktionslag bär sina egna kostnader.

Svenska kraftnät om anslutningar eller om utökat abonnemang

I slutet av februari 2023 redovisade Svenska kraftnät ett regeringsuppdrag om hanteringen av förfrågningar om anslutning eller om utökat abonnemang. Affärsverket bedömde att hanteringen visserligen är ändamålsenlig men att det finns utrymme för att utveckla den. Analysen visar att det juridiska ramverket är tydligt i fråga om anslutningsplikten och krav på objektiva och icke-diskriminerande och i övrigt skäliga villkor för att ansluta till elnätet. Däremot är det inte möjligt att införa andra styrande parametrar, t.ex. samhälls- eller miljönytta, eftersom det enligt affärsverket saknas utrymme för detta i både svensk och europeisk lagstiftning. Rapporten visar dock att det finns viss förbättringspotential för att hanteringen ska bli effektivare. Det handlar bl.a. om att höja kravet på mognadsgraden vid ansökan om anslutning till stamnätet och om att tillåta att anslutningar som ryms inom det befintliga nätet ansluts medan anslutningar som kräver förstärkningsåtgärder får vänta. Ytterligare förbättringsåtgärder är att villkora kapacitet för att minska beroenden och konflikter och att se över möjligheten att införa intressentpools för aktörer som vill ansluta till nätet på land. Affärsverket konstaterar också att utmaningen med dagens process ligger i att hantera konflikter och beroenden på ett effektivt sätt tillsammans med anslutande parter.

Utredning om prövning av havsbaserad vindkraft

I maj 2023 beslutade regeringen om direktiv till en särskild utredare att analysera hur regelverket för användning av havsområden vid etablering av vindkraft kan förbättras och hur tillståndsprövningen av vindkraft i Sveriges ekonomiska zon kan bli mer effektiv och tydlig (dir. 2023:61). I utredningsdirektivet slås det bl.a. fast att det krävs anslutning till elnätet för att kunna ta vara på den el som produceras genom havsbaserad vindkraft. Förutsättningarna för elanslutning har följaktligen stor påverkan på vilket projekt som kan etableras inom ett visst område och inom vilken tidsrymd. Möjligheten att ingå avtal om anslutning med Svenska kraftnät inom rimlig tid kan vara ett sådant kriterium

som i något skede skulle behöva uppfyllas för att bibehålla ensamrätt till ett område. I nuläget ingår Svenska kraftnät avtal om anslutning till elnätet först efter det att verksamhetsutövaren har fått tillstånd till verksamheten.

Utredaren ska därför bl.a. analysera hur ensamrätt till etablering av vindkraft i ett område i allmänt vatten och i Sveriges ekonomiska zon bör regleras, inklusive vilka kriterier sökanden måste uppfylla för att få och bibehålla en sådan ensamrätt. Utredaren ska också ta ställning till hur villkor för ensamrätt till etablering av vindkraft bör fastställas och hur övriga allmänna intressen kan tillgodoses.

Utredningen ska redovisa sitt resultat senast den 28 juni 2024.

Effektivare process för anslutning till transmissionsnätet

Som har redovisats tidigare i betänkandet slutredovisade Svenska kraftnät i slutet av januari 2024 ett regeringsuppdrag att utreda möjligheter och principer för hur anslutningsprocessen till stamnätet kan effektiviseras (rapporten Effektivisering av processen för anslutning till transmissionsnätet). Svenska kraftnät redovisar en rad förslag som syftar till att effektivisera anslutningsprocessen till stamnätet. Bland annat utreds möjligheten att ge en anslutande part som kan erbjuda systemnytta, eller vars anslutning ryms inom det befintliga nätet, förtur vid anslutning till stamnätet. Svenska kraftnät publicerar även rekommendationer till nätföretag om hanteringen av anslutningsärenden.

I rapporten undersöks bl.a. en princip om förtur för anslutningar vars effekt redan ryms inom befintligt nät, under förutsättning att endast en begränsad negativ påverkan för den aktör vars anslutning inte ryms inom befintligt nät kan säkerställas. Syftet är att undvika att stora reservationer av kapacitet i näten blockerar anslutningar som annars skulle kunna genomföras.

Svenska kraftnät presenterar också ett förslag på en åtgärd som ska kunna möjliggöra snabbare anslutning av elproduktion i områden som har eller kan få brist på el. Eftersom det finns ett stort behov av att snabbt tillföra mer elproduktion anser Svenska kraftnät att det är motiverat att ge förtur för tillkommande elproduktion där den konkurrerar med tillkommande förbrukning om kapacitet i nätet.

Svenska kraftnät beskriver också i rapporten möjligheten att snabbare få till kapacitet där det i dag finns begränsningar genom villkorade avtal, vilka kan tillåta både ökade effektuttag (förbrukning) och inmatning (elproduktion) utan att invänta nätförstärkningar.

Den första delen av regeringsuppdraget – Komplettering av Svenska kraftnäts Vägledning för anslutning till stamnätet avseende ökade krav på mögnadsgrad och krav på informationsdelning samt promemoria gällande förändringar i vägledningen – redovisades den 31 december 2023.

Energimarknadsinspektionen om nya föreskrifter om anslutningsavgifter för el och naturgas

I mitten av februari 2024 initierade Energimarknadsinspektionen ett projekt för att ta fram föreskrifter och allmänna råd om anslutningsavgifter för el och naturgas, detta med hänvisning till att det efter den s.k. Tysklandsdomen, en dom från 2021, inte längre är tillåtet för länder inom EU att detaljreglera anslutningsavgifter för el och naturgas i lag. Vidare konstaterar myndigheten att förslagen om lagändringar från den tidigare refererade utredningen Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät (SOU 2023:64) kan påverka utformningen av anslutningsavgifter för el och naturgas. I utredningen föreslås bl.a. att ett antal bestämmelser i ellagen upphävs eller omformuleras och delvis ersätts med föreskrifter. Trots att lagändringarna ännu inte har beslutats ser Energimarknadsinspektionen det som nödvändigt att påbörja arbetet med att ta fram dessa föreskrifter för att fullgöra uppgifterna enligt el- och gasmarknadsdirektiven.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2023 tog utskottet ställning till ett antal motionsyrkanden om bl.a. anslutning av vindkraftsparker till stamnätet (bet. 2022/23:NU9). Utskottet avstyrkte motionerna bl.a. med hänvisning till att Svenska kraftnät överväger flera olika alternativa lösningar för detta. Utskottet påminde också om att en särskild utredare vid den aktuella tidpunkten hade i uppgift att se över reglerna om de avgifter som elnäts- och naturgasföretagen tar ut för att ge tillgång till nät och annan infrastruktur.

Utskottets ställningstagande

Frågor om anslutning till stamnätet har varit föremål för ett antal utredningar under det senaste året. Svenska kraftnät har nyligen slutrapporterat ett uppdrag om möjligheter och principer för att effektivisera anslutningsprocessen till stamnätet. I rapporten undersöks bl.a. en princip om förtur för anslutningar vars effekt redan ryms inom befintligt nät, under förutsättning att endast en begränsad negativ påverkan för den aktör vars anslutning inte ryms inom befintligt nät kan säkerställas. Syftet är att undvika att stora reservationer av kapacitet i näten blockerar anslutningar som annars skulle kunna genomföras. Den första delen av regeringsuppdraget redovisades den 31 december 2023 och behandlade bl.a. frågor om ökade krav på anslutningsprojektens mognadsgrad och krav på informationsdelning.

En särskild utredare har därtill haft regeringens uppdrag att se över regleringen av olika avgifter på el- och naturgasmarknadsområdena. Bland de avgifter som har berörts återfinns de som en elproducent måste betala för att få ansluta sig till ett befintligt elnät. Uppdraget redovisades i oktober 2023 och var ute på remiss till början av februari 2024. Därefter har Energimarknadsinspektionen inlett ett arbete med att ta fram föreskrifter och allmänna råd om

anslutningsavgifter för el och naturgas med hänvisning till att det inte längre är tillåtet för länder inom EU att detaljreglera sådana anslutningsavgifter i lag.

Eftersom anslutningsfrågor inte sällan handlar om att ansluta större vindkraftsparker till stamnätet vill utskottet även påminna om att det för närvarande pågår en utredning av hur regelverket för användning av havsområden vid etablering av vindkraft kan förbättras bl.a. med hänvisning till att förutsättningarna för elanslutning har stor påverkan på vilket projekt som kan etableras inom ett visst område och inom vilken tidsrymd. Utredaren ska bl.a. analysera hur ensamrätt till etablering av vindkraft i ett område i allmänt vatten och i Sveriges ekonomiska zon bör regleras, inklusive vilka kriterier sökanden måste uppfylla för att få och bibehålla en sådan ensamrätt. Utredaren ska också ta ställning till hur villkor för ensamrätt till etablering av vindkraft bör fastställas och hur övriga allmänna intressen kan tillgodoses. Utredningen ska redovisa sitt resultat i juni 2024.

När det avslutningsvis gäller frågor om statliga subventioner till anslutning av nya kraftproduktionsanläggningar är utskottets principiella inställning att sådana kostnader ska bäras av respektive anläggning oavsett vilken typ av produktion som avses. Någon särbehandling av något specifikt kraftslag i detta avseende är således inte aktuell, och principen om att den som ansluter till elnätet ska stå för de kostnader anslutningen orsakar ska alltså upprätthållas även när det gäller t.ex. havsbaserade vindkraftsparker.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Vissa avgiftsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om dynamiska nätavgifter. Utskottet hänvisar till att alla elnätsföretag ska ha infört tidsdifferenterade nättariffer som inkluderar en effektbaserad avgift senast den 1 januari 2027.

Jämför reservation 17 (MP).

Motionen

I kommittémotion 2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. yrkande 33 begärs ett tillkännagivande till regeringen om dynamiska nätavgifter som främjar flexibilitet och smart energianvändning. Detta skulle ge incitament att styra elanvändningen till timmar när kapaciteten i elnäten är god. Motionärerna framhåller att kostnaderna för att stimulera sådan efterfrågefleksibilitet är relativt små. Ofta krävs endast en enkel styrutrustning som är betydligt billigare än att investera i exempelvis en ny värmepump eller utbyggnad av elnätet.

Bakgrund och pågående arbete

Översyn av regleringen av avgifter på el- och naturgasområdena

Som har redovisats tidigare i betänkandet har en särskild utredare haft i uppgift att se över reglerna om de avgifter som elnäts- och naturgasföretagen tar ut för att ge tillgång till nät och annan infrastruktur (dir. 2022:20). Uppdraget redovisades i oktober 2023 i betänkandet Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät (SOU 2023:64).

Utredningsbetänkandet skickades ut på remiss i november 2023 med sista svarsdatum den 5 februari 2024.

Effekttariffer

I stället för att basera nätavgiften på mängden överförd energi kan man låta effekten (dvs. energiuttag per tidsenhet) påverka avgiften. Det går därmed att åstadkomma en styrning av effektuttaget så att det blir möjligt att utnyttja elnäten på ett mer effektivt sätt genom att jämna ut belastningen och sänka effektopparna. Därigenom blir det också möjligt att ansluta fler kunder till det befintliga nätet. I vissa fall kan sådan styrning vara tillräcklig för att lösa kapacitetsbristen i ett nät. I andra fall krävs utbyggnad, men fram till att utbyggnaden kommit till stånd kan problemet minska om belastningen i nätet jämnas ut.

Den 2 oktober 2018 beslutade regeringen om en ändring i elförordningen (2013:208) som innebär att Energimarknadsinspektionen får meddela föreskrifter om hur nättariffer ska utformas för att främja ett effektivt utnyttjande av elnätet. Energimarknadsinspektionen har därefter beslutat om att alla elnätsföretag ska ha infört nättariffer som inkluderar en effektagift senast den 1 januari 2027 (EIFS 2022:1). En effekttariff (även kallat effekttaxa, effektabonnemang och effektdebitering) är en nättariff där minst en av de rörliga avgifterna är en avgift för den effekt som används, dvs. den mängd el som förbrukas per timme. Effektagiften ska baseras på den enskilda kundens användning av elnätet och den sammanlagda belastningen på elnätet. Den ska också vara tidsdifferentierad (tidsindelad). Det betyder att den ska vara olika hög vid olika tider för att återspegla hur belastningen på elnätet varierar över tid.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2023 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om vissa elmarknadsrelaterade avgiftsfrågor (bet. 2022/23:NU9), varav ett var likalydande med yrkande 33 i motion 2023/24:1527 (MP). Utskottet hänvisade till den då pågående ovan nämnda översynen av regleringen av avgifter på el- och naturgasområdena.

Utskottets ställningstagande

Ökade incitament att styra effektuttag på ett effektivt sätt till gagn för kraftsystemet och för enskilda elkonsumenter kan i många fall kräva en anpassning av avgiftsstrukturerna. Utskottet kan konstatera att det har gjorts en översyn av vissa avgifter på el- och gasnätsområdena som var ute på remiss till början av februari 2024. Utöver detta vill utskottet påminna om att Energimarknadsinspektionen har beslutat om att alla elnätsföretag ska ha infört tidsdifferenterade nättariffer som inkluderar en effektagift senast den 1 januari 2027. Mot bakgrund av detta anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att bifalla förslaget om dynamiska nätavgifter. Yrkanet avstyrks därmed.

Gotlands elförsörjning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om Gotlands elförsörjning. Utskottet hänvisar till att Svenska kraftnät har beslutat om att bygga en ny transmissionsnätförbindelse mellan Gotland och fastlandet.

Jämför reservation 18 (V, C).

Motionerna

Gotland är det enda län som inte är anslutet till det svenska stamnätet, konstateras det i kommittémotion 2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C). Brisande överföringskapacitet i de befintliga regionnätsskablar till fastlandet har inneburit stora begränsningar för utbyggnaden av vindkraft, solceller och industrisatsningar. Motionärerna konstaterar att det nu finns ett beslut från Svenska kraftnät att bygga två nya kablar till 2031 på totalt 440 kilovolt (kV), vilket är ett steg i rätt riktning, men ser det ändå som angeläget att byggandet av en tredje elkabel till Gotland påskyndas för att säkerställa öns elförsörjning och skapa förutsättningar för omställning till ett klimatsmart samhälle. I yrkande 95 begärs ett tillkännagivande med den innebörden.

Ann-Sofie Lifvenhage (M) konstaterar i motion 2023/24:2225 att elavbrotten fortsätter att drabba Gotland och problemen såväl för näringslivet som för de boende har varit återkommande de senaste åren. Därför begär motionären ett tillkännagivande om att det bör initieras ett aktivt arbete för att överväga hur man kan säkra elförsörjningen till Gotland.

Bakgrund och pågående arbete

Svenska kraftnät kom för några år sedan fram till slutsatsen att en förväntad elförbrukningsökning innebär att en ny kraftöverföringsförbindelse blir nödvändig runt 2030. Mot denna bakgrund initierade Svenska kraftnät i februari 2021 en nätutredning om elförsörjningen till Gotland.

Även i ett regleringsbrev till Svenska kraftnät som regeringen beslutade om i juni 2022 angavs att affärsverket i en särskild redovisning bl.a. ska beskriva vilka åtgärder som har vidtagits eller som planeras för att säkerställa en långsiktigt robust elförsörjning för Gotland. Den särskilda redovisningen överlämnades till Regeringskansliet i oktober 2022. Av redovisningen framgick bl.a. att det i januari 2022 hade inletts ett arbete med att ta fram en ny systemstudie över nät- och produktionssystemet i sydöstra Sverige, inklusive matningen till Gotland. Studien berör flera delar som alla har stor påverkan både på Gotlands framtida försörjningssäkerhet och på kraftsystemet som helhet, däribland

- en ny elförbindelse till Gotland
- nya landbaserade förnybara produktionsanläggningar i de två sydligaste elområdena (3 och 4)
- tre havsbaserade vindkraftsanläggningar i elområdena 3 och 4
- förnyelsebehov av fem äldre 400 kV-ledningar längs östkusten (mellan Norrköping och Lund)
- behov av nya transmissionsnätledningar i utredningsområdet för att ta emot prognostiserad lokal samt land- och havsbaserad elproduktion.

Systemstudiens mål är att utreda de samhällsekonomiska förutsättningarna för åtgärderna och finna eventuella beroenden och begränsningar dem emellan.

I regleringsbrevet för 2023 fick Svenska kraftnät sedan i uppdrag att inom ramen för sina uppgifter utvidga transmissionsnätet till att även omfatta Gotland.

I maj 2023 beslutade styrelsen för Svenska kraftnät om en ny kraftförbindelse till Gotland. Den kommer att utgöras av två 220 kV undervattenskablar för växelström och beräknas vara i drift 2031. Som bakgrund till beslutet angavs att förutsättningarna på Gotland har förändrats markant de senaste åren och att kraven på en robust, trygg och mer driftssäker elförsörjning har ökat. Vidare framhölls att omställningen till en koldioxidneutral industri på Gotland innebär en kraftigt ökad efterfrågan på el redan till början av 2030-talet. Detta tillsammans med en utökad vindkraftsproduktion anges vara viktiga drivkrafter bakom en ny transmissionsnätförbindelse mellan Gotland och fastlandet.

Svenska kraftnät kommer att utreda olika alternativa lokaliseringar för anslutningen av kablarna, både på fastlandet och på Gotland. Sträckningen för kablarna bestäms först efter samråd med myndigheter, fastighetsägare och närboende. Samrådet planeras att hållas under 2024.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2023 behandlade utskottet senast motionsyrkanden om Gotlands framtida elförsörjning och då främst med fokus på frågor om att sammanlänka öns kraftsystem med transmissionsnätet (bet. 2022/23:NU9). Utskottet avstyrkte de då aktuella förslagen främst med hänvisning till att det vid den aktuella tidpunkten pågick en systemstudie över nät- och produktionssystemet i sydöstra Sverige som berörde flera aspekter som alla har stor påverkan både på

Gotlands framtida försörjningssäkerhet och på kraftsystemet som helhet. Vidare påminde utskottet om att Svenska kraftnät hade i uppdrag av regeringen att utvidga transmissionsnätet till att även omfatta Gotland.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att frågan om Gotlands elförsörjning har varit aktuell under ett antal år. Eftersom förutsättningarna på Gotland har förändrats markant under de senaste åren och kraven på en robust, trygg och mer driftssäker elförsörjning har ökat välkomnar utskottet att Svenska kraftnäts styrelse i maj 2023 beslutade om en ny transmissionsnätsförbindelse till Gotland. En ny förbindelse ökar också förutsättningarna för Gotland att bidra med mer värdefull förnybar el från bl.a. vindkraft till fastlandskonsumenter och för mer elintensiv industri att etablera sig på ön eller att utvidga sin verksamhet.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet inte att det behövs något uttalande från riksdagen om Gotlands framtida energiförsörjning i linje med vad som föreslås i motionerna. Dessa avstyrks således.

Vissa övriga elmarknadsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett antal övriga elmarknadsrelaterade motionsyrkanden. Dessa handlar t.ex. om redovisning av effektkostnader på elkonsumenternas fakturor, viltanpassad röjning av kraftledningsgator, riksintresseförklaring av stamnätet och om ett förändrat uppdrag för Svenska kraftnät.

Jämför reservation 19 (MP).

Motionerna

Linus Lakso m.fl. (MP) anför i kommittémotion 2023/24:1527 att kostnaden för effekt tydligt ska framgå för kunden. Motionärerna framhåller att med existerande teknik kan exempelvis laddning av elfordon och uppvärmning av hus med värmepumpar förläggas till tider då priset på el är lågt och tillgängligheten i nätet god. Tydliga uppgifter om effektkostnader skulle underlätta för elkunder att vara flexibla. I yrkande 34 begärs därför ett tillkännagivande om att kundens kostnader för effekt bör redovisas tydligt.

Tomas Kronståhl m.fl. (S) efterfrågar i motion 2023/24:1964 ett tillkännagivande till regeringen om att utreda en ändring i svensk lagstiftning som förbättrar de ekonomiska villkoren för produktion och konsumtion av förnybar energi i kooperativ form. Motionärerna anser att energiproduktion i kooperativ form skulle kunna vara en viktig pusselbit för den småskaliga produktionen av förnybar energi samt kunna få fler att intressera sig för och investera i solel och/eller vindkraft tillsammans med andra.

Reglerna för hur företag kan reservera el lyfts fram i motion 2023/24:1998 av Linnéa Wickman och Sanna Backeskog (båda S). De menar att en väsentlig komponent i kapacitetsbristen är att större industrier och företag kan reservera kraft i elnätet för tänkbara behov i framtiden. Motionärerna begär i yrkande 2 därför ett tillkännagivande om att regelverket för hur företag kan reservera el för en eventuell framtida expansion bör ses över.

Utan närmare motivering föreslår Lars Englund (M) i motion 2023/24:2539 yrkande 3 ett tillkännagivande om att överväga att genomföra hela eller delar av Klimaträtsutredningen där elstamnätet förklaras som riksintresse och förorda luftledning för stamnätet, vilket är snabbast och billigast. Vidare konstaterar motionären att det inte är någon som har huvudansvaret för helheten och långsiktigheten för den svenska energiinfrastrukturen. Motionären anser att helhetsansvaret behöver omfatta såväl elnät som långsiktig produktionskapacitet ur ett systemperspektiv där fördelningen av planerbar och väderberoende produktion ges en optimal mix för elsystemet. I yrkande 4 begär motionären ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att ge Svenska kraftnät ett förtydligt och delvis nytt uppdrag med fokus på ansvaret för Sveriges långsiktiga elförsörjning samt mandat att vara tillståndsmyndighet för lokalisering av nya kraftkällor.

Det finns ca 140 000 hektar kraftledningsgator i Sverige som är bredare än fem meter, konstaterar Mikael Larsson (C) i motion 2023/24:836. Motionären framhåller att dessa rätt utnyttjade skulle kunna fungera som en betydande föderresurs för älg och övrigt hjortvilt. Genom att ändra hur man röjer gynnar man viltstammarna, som får mera att äta, och skadorna på angränsande skogsplanteringar och jordbruksmark blir mindre. Motionären föreslår ett tillkännagivande till regeringen om att staten genom Svenska kraftnät ska initiera projekt om att viltanpassa breda kraftledningsgator.

I motion 2023/24:1243 av Martina Johansson (C) yrkande 3 begär motionären att gränsen för när elen från solceller är för eget bruk och när man räknas som producent ses över för en ökad flexibilitet.

Bakgrund och pågående arbete

Översyn av Svenska kraftnäts uppdrag

I en av motionerna berörs frågor om Svenska kraftnäts uppdrag. Här bör påminnas om den tidigare omnämnda översynen av myndigheternas uppgifter och ansvar inom energiområdet (KN2023/03329). Översynen omfattar bl.a. regeringens styrning av Svenska kraftnät, som har en central roll i att utveckla elsystemet och transmissionsnätet i förhållande till de behov som följer av energiomställningen och elektrifieringen. Översynen, i den del som gäller Svenska kraftnät, redovisades den 20 oktober 2023, och enligt den skrivelse från regeringen som utskottet behandlar i detta ärende bereds översynen inom Regeringskansliet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 29 mars 2024.

Transmissionsnätet som riksintresse

Av 3 kap. 8 § miljöbalken framgår att mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för t.ex. energidistribution så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar, och områden som är av riksintresse för dessa ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av dem.

Klimaträttsutredningen har framfört uppfattningen att en effektiv tillämpning av bestämmelserna om områden av riksintresse i 3 kap. miljöbalken och plan- och bygglagen är beroende av att områden av riksintresse för energidistribution uppdateras och lägesredovisas kontinuerligt. Utredningen anser att uppdaterade områden av riksintresse för energidistribution, åtminstone när det gäller elnät, är avgörande för att elnät av nationell betydelse ska kunna upprätthållas och byggas ut på ett effektivt sätt. Som har redovisats tidigare i betänkandet fortsätter regeringen beredningen av Klimaträttsutredningens förslag i fråga om elnät.

I slutet av januari 2024 föreslog Myndigheten för samhällsskydd och beredskap med stöd av sitt riksintressemandat att samtliga ledningar och stationer i transmissionsnätet för el samt ledningarna i distributionsnätet för el mellan fastlandet och Gotland med tillhörande stationer ska utgöra områden som är av riksintresse eftersom de behövs för totalförsvarets anläggningar. Förslaget är skickat på remiss till Boverket och samtliga riksintressemyndigheter och länsstyrelser.

Förbättrad tillgång till mätvärden

I början av mars 2024 presenterade Energimarknadsinspektionen en rapport med förslag som syftar till att underlätta delning av mätvärden och därigenom även att främja flexibilitet (Ei R2024:03 Säker och effektiv tillgång till mätvärden på den svenska slutkundsmarknaden). Förslagen härrör från ett uppdrag från regeringen om hur Sverige ska uppfylla reglerna i EU:s genomförandeförordning om tillgång till mät- och förbrukningsuppgifter. Elkunderna har redan i dag möjlighet att se och dela sina mätvärden, men med den nya genomförandeförordningen och Energimarknadsinspektionens förslag om dess tillämpning i Sverige bedömer inspektionen att elkundernas möjligheter att enkelt och säkert ladda ned sina egna mätvärden i ett användbart format från elnätsföretagens internetbaserade kundportaler kommer att förbättras. Denna möjlighet kommer även att inkludera effektmätvärden.

Av rapporten framgår också att Energimarknadsinspektionen har ett myndigande att utfärda föreskrifter om nätföretagens fakturainformation enligt 33 § förordningen (2022:585) om elnätsverksamhet. I samband med att genomförandeförordningens krav träder i kraft kommer myndigheten att undersöka om det finns behov av att reglera hur mätvärden ska visas på nätföretagens fakturor. Syftet är att säkerställa att även slutkunder som inte använder

digitala medier ska få relevant information om de mätvärden som fakturan baseras på.

Interpellation om viltanpassad röjning av kraftledningsgator

I slutet av september 2023 besvarade statsrådet Ebba Busch en interpellation från Mikael Larsson (C) om viltanpassad röjning av kraftledningsgator (ip. 2023/24:14, prot. 2023/24:11) som till stor del sammanföll med den här aktuella motion 2023/24:836 från samma ledamot.

Statsrådet anförde bl.a. följande i sitt svar:

I skötseln av kraftledningsgatorna finns ganska många intressen att värna och ta hänsyn till. Bl.a. finns intresset av att gynna vilt och den biologiska mångfalden – båda delar. En ökad foderproduktion kan i vissa fall gå att kombinera med att gynna den biologiska mångfalden, men i andra fall är det motstående intressen. Den regelbundna röjningen av kraftledningsgatorna innebär att det försvinner viltbete under ett antal år. Samtidigt har det visat sig att de öppna ytorna i kraftledningsgatorna är positiva för vissa hotade arter och därmed också för den biologiska mångfalden. Eftersom förutsättningarna längs våra kraftledningsgator skiljer sig åt är det viktigt att rätt skötselåtgärder vidtas i rätt miljö, där viltanpassning kan vara lämplig att tillämpa i vissa fall.

Jag vill även nämna att Affärsverket svenska kraftnät, tillsammans med andra aktörer, har arbetat med att utvärdera och sammanställa olika typer av skötselmetoder. Under 2019–2021 genomförde Affärsverket svenska kraftnät ett projekt tillsammans med Södra Skogsägarna, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Ecogain, vilket resulterade i rapporten Skötsel för ökad biologisk mångfald och ekosystemtjänster i kraftledningsgator. I den rapporten redogörs för vilka olika skötselmetoder, bl.a. viltanpassning, som kan vara användbara.

Regeringen kommer att fortsätta att följa det pågående arbetet hos Svenska kraftnät.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsförslag om kooperativ energiproduktion avstyrktes av skatteutskottet våren 2022 (bet. 2021/22:SkU15). Skatteutskottet hänvisade till att det våren 2021 hade avstyrkt motionsförslag om att rikta tillkännagivanden till regeringen om nya inslag i lagstiftningen om energiskatter eller om allmänna principer vid utformningen av energibeskattningen (bet. 2020/21:SkU20).

Yrkandet i motion 2023/24:1243 (C) har utskottet avstyrkt vid åtskilliga tillfällen under de senaste åren, senast våren 2023 (bet. 2022/23:NU9).

Utskottets ställningstagande

I en av motionerna betonas vikten av att elkunderna har tillgång till tydliga uppgifter om effektkostnader för att underlätta deras möjligheter att vara flexibla i sin elanvändning. Här vill utskottet dels påminna om det som har redovisats tidigare i betänkandet om att Energimarknadsinspektionen har beslutat om att alla elnätsföretag ska ha infört nättariffer som inkluderar en effektagift

senast den 1 januari 2027. För att en effektbaserad tariff ska ha positiv inverkan på elkundernas beteende och därmed bidra till att avlasta elnätet krävs det att elkunderna har tillgång till uppgifter om sina kostnader för effekt och om hur dessa kostnader varierar över tid. Här kan utskottet konstatera att Energi marknadsinspektionen nyligen har presenterat en rapport med förslag som syftar till att underlätta delning av mätvärden – inklusive effektmätvärden – och därigenom även främja flexibilitet, samt att myndigheten har för avsikt att undersöka om det finns behov av att reglera hur mätvärden ska visas på nät-företagens fakturor.

Utskottet har tidigare i betänkandet redovisat att Energimyndigheten nyligen har fått i uppdrag av regeringen att se över frågor med koppling till s.k. energigemenskaper som exempelvis kan drivas i kooperativ form som en ekonomisk förening. Uppdraget kommer att redovisas under hösten 2024, och dessförinnan ser utskottet ingen anledning för riksdagen att ställa sig bakom några förslag som gäller de ekonomiska villkoren för produktion och konsumtion av förnybar energi i kooperativ form. I sammanhanget vill utskottet också påminna om att i den händelse den nyssnämnda utredningen utmynnar i förslag som på något sätt gäller skatterelaterade frågor faller dessa inom skatteutskottets beredningsområde. Detta kan sannolikt också anses gälla förslaget i en av motionerna om gränsdragningen mellan begreppen producent och konsument i samband med soletproduktion som – trots obefintlig motivering – möjligen har någon form av skatterättslig koppling.

Beträffande det som anförs i en av motionerna om helhetsansvaret för långsiktigheten i den svenska energiinfrastrukturen och om Svenska kraftnäts uppdrag vill utskottet påminna om att det pågår en översyn av myndigheternas uppgifter och ansvar inom energiområdet som ska slutredovisas senast den 29 mars 2024. Innan regeringen har tagit ställning till utredningens förslag bör riksdagen inte agera i frågan.

När det avslutningsvis gäller förslaget om viltbete i kraftledningsgator hänvisar utskottet till det tidigare refererade arbete som Svenska kraftnät har genomfört tillsammans med olika aktörer och till det faktum att just skötsel för att gynna viltbete är en metod som kan vara intressant, men att andra metoder som på olika sätt kan gynna den biologiska mångfalden eller andra legitima markanvändningsintressen också måste beaktas eller kanske t.o.m. prioriteras. Oavsett vilket handlar det då om avvägningar på operativ nivå, vilket är något som riksdagen inte bör blanda sig i.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Reservationer

1. Statens åtgärder för utveckling av elsystemet, punkt 1 – motiveringen (V)

av Lorena Delgado Varas (V).

Ställningstagande

Riksrevisionen har granskat om de statliga aktörerna har förberett och genomfört åtgärder med påverkan på elsystemet så att de tre energipolitiska grundpelarna kan förenas på ett effektivt sätt. Granskningen omfattar de delar av energiområdet som har påverkan på elsystemet. Vidare omfattar granskningen tidsperioden 2000–2022, med fokus på de senaste tio åren.

Riksrevisionen drar slutsatserna att:

- Regeringen behöver bli bättre på att förbereda och genomföra åtgärder med påverkan på elsystemet.
- Regeringen och Svenska kraftnät behöver bli bättre på att hantera konsekvenserna av beslut med påverkan på elsystemet.

Riksrevisionen anser således att de statliga aktörerna varken har förberett eller genomfört åtgärder med påverkan på elsystemet på ett sätt som förenar de energipolitiska grundpelarna på ett effektivt sätt.

Jag kan konstatera att regeringen välkomnar granskningen och ser den som ett värdefullt bidrag till regeringens fortsatta arbete med att utveckla energipolitiken och instämmer i huvudsak med Riksrevisionens bedömningar.

Vidare vill jag understryka att jag och Vänsterpartiet redan från början var emot den avreglering av elmarknaden som hastades fram av ideologiska skäl i mitten av 1990-talet. Genom denna avreglering har det offentliga Sverige tyvärr tappat kontrollen över en mycket viktig samhällsfunktion.

Jag vill också belysa det faktum att de flaskhalseffekter som råder mellan prisområde 2 och 3, har varit väl kända av Svenska kraftnät, men affärsverket har ändå inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att avhjälpa dessa problem.

Ytterligare ett problem är att den avreglerade elmarknaden inte ger det svenska elsystemet den stabilitet och den förutsägbarhet som är så betydelsefull både för producenter och konsumenterna av el. Marknadens spelregler tillåter t.ex. att vindkraftsägare kan sälja sin produktion utomlands under flera årtionden, vilket underminerar elsystemets tillförlitlighet och förutsägbarhet.

Jag är starkt kritisk till att regeringen inte har gjort tillräckligt för att skydda de svenska elkunderna från hiskeliga pristoppar. Hushåll och företag knäcks av de höga elpriserna, samtidigt som Sverige är den största exportören av el i hela Europa. Enligt min uppfattning behövs det därför en ny prismodell som återställer elpriset till mer normala nivåer. Jag förordar det som betecknas Sverigepriiser, vilket innebär att separata priser används för den el som konsumeras

i Sverige och ett annat pris gäller för den el som exporteras. Därigenom stabiliseras de svenska elpriserna, utan att det påverkar Sveriges möjligheter att kunna exportera fossilfri el till kontinenten.

Därmed föreslår jag att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

2. Övergripande om elmarknaden, punkt 2 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Isak From (S) och Aida Birinxhiku (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 4 och avslår motionerna

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkandena 56 och 57,

2023/24:1689 av Mikael Dahlqvist och Lars Mejern Larsson (båda S) yrkande 1,

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 1,

2023/24:1991 av Jamal El-Haj m.fl. (S) yrkande 2,

2023/24:2370 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S),

2023/24:2371 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S),

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 67,

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 12 och

2023/24:2539 av Lars Englund (M) yrkandena 1 och 5.

Ställningstagande

Energisystemet lägger grunden för det moderna samhället och är centralt för ett lands utveckling. Sverige har påbörjat ett skifte – en ytterligare elektrifiering – där transporter, industriella processer och andra verksamheter byter fossila råvaror och energibärare mot el. Vi anser att en framgångsrik elektrifiering är avgörande för att nå de nationella klimatmålen om nettonollutsläpp 2045 och även kan bidra till att minska utsläppen i andra länder genom export av klimatsmarta produkter.

I det här sammanhanget vill vi lyfta fram hushållens roll och vikten av att dessa inte drabbas av skenande elpriser på det sätt som belastade många privatekonomi under vintern 2022/23. Vi anser därför att det är av stor vikt att regeringen driver på hårt för förslag på den europeiska nivån som kan leda till lägre svenska elpriser. Det är enligt vår uppfattning även angeläget att hushållen får möjlighet att på ett liknande sätt som stora kunder teckna långa kontrakt för leverans av el till rimliga och stabila priser. Vi står därför bakom förslaget

om ett system med s.k. folkhemsel, vilket innebär att staten köper upp fossilfri kraft via ett auktionsförfarande till lägsta pris, el som sedan levereras till hushållskunderna på vissa villkor. Enligt vår bedömning bör ca 60 procent av ett hushålls normalförbrukning kunna levereras som folkhemsel. Eftersom detta skapar stabila villkor för investeringar och ger hushållen beständiga och låga priser bör regeringen skyndsamt arbeta vidare med en modell som bygger på grundtankarna bakom folkhemsel.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

3. Övergripande om elmarknaden, punkt 2 (V, MP)

av Elin Söderberg (MP) och Lorena Delgado Varas (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkandena 56 och 57 samt avslår motionerna

2023/24:1689 av Mikael Dahlgvist och Lars Mejern Larsson (båda S) yrkande 1,

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 1,

2023/24:1991 av Jamal El-Haj m.fl. (S) yrkande 2,

2023/24:2370 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S),

2023/24:2371 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S),

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 67,

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 12,

2023/24:2539 av Lars Englund (M) yrkandena 1 och 5 samt

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Nödvändigheten av att ställa om samhället i hållbar riktning kan inte nog understrykas. Klimatförändringarna innebär enorma risker för Sveriges invånare och företag. De leder till kraftigare skyfall, risk för översvämningar, ras och skred, torka, värmeböljor, skogsbränder och havsnivåhöjning, och indirekt påverkas Sverige även av klimatkrisens konsekvenser i andra delar av världen.

Samtidigt innebär klimatanpassningen och arbetet för att hejda klimatförändringarna möjligheter för hela Sverige. Här spelar omställningen av energisystemet i allmänhet och inte minst kraftsystemet en viktig roll. För att bli kvitt beroendet av fossila bränslen behövs en massiv satsning på förnybar energi och på att elektrifiera stora delar av det svenska samhället. För att industrin

ska kunna bidra på ett effektivt sätt behövs det enligt vår uppfattning en handlingsplan för att säkerställa el i närtid till industrins klimatomställning. Vidare anser vi att tilldelningen av effekt för att skynda på industrins klimatomställning behöver förbättras.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

4. Övergripande om elmarknaden, punkt 2 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 67 och

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 12 och
avslår motionerna

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkandena 56 och 57,

2023/24:1689 av Mikael Dahlqvist och Lars Mejern Larsson (båda S) yrkande
1,

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 1,

2023/24:1991 av Jamal El-Haj m.fl. (S) yrkande 2,

2023/24:2370 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S),

2023/24:2371 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S),

2023/24:2539 av Lars Englund (M) yrkandena 1 och 5 samt

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Klimatomställningen är vår tids kanske största globala utmaning. Det är också en fråga där Sverige kan spela en avgörande internationell roll som föregångsland, och där ett svenskt ledarskap inte bara kan bidra till att mildra hoten mot klimatet utan också leda till jobb, tillväxt och värdefulla affärsmöjligheter.

Jag står självfallet bakom den betydande mängd konkreta förslag som finns i Centerpartiets parti- och kommittémotioner för att komma till rätta med klimatutmaningarna men vill här särskilt peka på betydelsen av att så många som möjligt får goda förutsättningar att bidra till den nödvändiga omställningen. Det handlar om företag – inte minst inom den tunga basindustrin – myndigheter och enskilda hushåll. I det sistnämnda fallet är det bl.a. en fråga om att möjliggöra för hushållen att också bidra till klimatsmart elproduktion genom exempelvis mindre solcellsanläggningar. Solenergi står fortfarande för mindre

än 1 procent av landets elproduktion, men det finns en potential att mångdubbla solelproduktionen i Sverige, genom fler solceller på tak, fasader och mark.

Ett hinder för utbyggnaden av klimatsmart elproduktion är att många människor, orter och kommuner känner sig som förlorare. De upplever att de bara ser nackdelarna av ökad elproduktion, som exempelvis ingrepp i den lokala miljön, utan att få några direkta fördelar. Detta skapar en motvilja, inte minst mot vindkraftsetableringar. För att fler ska kunna bli vinnare på klimatomställningen, och vilja bidra till utbyggnaden av mer elproduktion, anser jag att det krävs fungerande ersättningssystem för markägare, närboende och kommuner. När sådana ersättningssystem finns på plats skapas också förutsättningar för att förändra, förenkla och snabba på tillståndsprocesserna för utbyggnaden.

Jag anser att regeringen bör undersöka möjligheten att öka acceptansen för, och möjligheten till, utbyggd elproduktion, genom att underlätta installation av solceller och privatpersoners försäljning av solenergi till elnätet samt säkerställa tillräcklig ersättning för närboende och lokal skatt till kommuner vid utbyggd vindkraft och solcellsparker.

Jag anser också att regeringen bör se över ellagen och elnätsregleringen för att underlätta investeringar i smart teknik och för att bereda vägen för nya affärsmodeller såsom införande av timmätning för kunder i det svenska elsystemet senast 2026.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

5. Tillstånd och tillståndsprocesser, punkt 4 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Isak From (S) och Aida Birinxhiku (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:1934 av Sofia Amløh och Hans Ekström (båda S) och avslår motionerna

2023/24:424 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2,

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 73,

2023/24:1293 av Denis Begic (S) yrkandena 1 och 2,

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 68,

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 35 och 39,

2023/24:1747 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkande 3,

2023/24:1998 av Linnéa Wickman och Sanna Backeskog (båda S) yrkande 1 och

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 33.

Ställningstagande

Sverige är en framstående producent av högkvalitativt stål. Dessvärre svarar stålproduktionen i dag för en betydande del av de svenska koldioxidutsläppen. Mot den bakgrunden ser vi det som mycket positivt att den nya svenska innovativa tekniken för ståltillverkning – Hybrit – kommer att kunna ha mycket stor betydelse för stålproduktionens miljöpåverkan och minska koldioxidutsläppen i Sverige med så mycket som 10 procent.

Genom att använda industrin som en drivkraft för klimatomställningen kan Sverige skapa tillväxt, utveckling och nya gröna jobb i hela landet. Den svenska industrin har kapacitet att vara världsledande inom klimatomställning. Omställningen av den svenska stålindustrin och andra delar av basindustrin har en revolutionerande inverkan på klimatet och kommer att påverka konkurrenskraften på ett positivt sätt under lång tid framöver.

Den tidigare omnämnda Hybrit-tekniken, som bygger på användning av vätgas istället för kol i viktiga processteg, kräver dock betydande mängder el, vilket också medför ett behov av nya kraftledningar. För att effektivt stödja denna gröna omställning måste en snabb och smidig utbyggnad av kraftledningar prioriteras. För varje dag som viktiga kraftledningsprojekt försenas hamnar Sverige längre ifrån att uppnå sina klimatmål. Effektivisering och snabbare handläggning av tillståndsprocesser är därför avgörande. Befintliga regelverk måste ses över med inriktning på att uppnå en effektivare och snabbare tillståndsprocess som tar hänsyn till klimatnyttan.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

6. Tillstånd och tillståndsprocesser, punkt 4 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkänner detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:1747 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkande 3 och avslår motionerna

2023/24:424 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2,

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 73,

2023/24:1293 av Denis Begic (S) yrkandena 1 och 2,

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 68,

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 35 och 39,

2023/24:1934 av Sofia Amloh och Hans Ekström (båda S),

2023/24:1998 av Linnéa Wickman och Sanna Backeskog (båda S) yrkande 1 och
2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 33.

Ställningstagande

Tilltänkta större industriella etableringar på mindre orter hindras inte sällan av att tillgången till el eller tillräcklig effekt begränsas av att det befintliga nätet inte klarar av att leverera i nödvändig utsträckning. Så ser verkligheten tyvärr ut i många kommuner inte minst i norra Sverige, vilket i sin tur gör det svårt att locka både små och stora investeringar till verksamheter som kräver anslutning till stamnätet. Detta är beklagligt och hämmar utvecklingsmöjligheterna i delar av landet där tillgången till arbetstillfällen är begränsad.

Hittills har stamnätsutbyggnaden i stor utsträckning fokuserats på överföringskapaciteten från norr till söder och de flaskhalsar i nätet som finns i den mellersta och södra delen av landet.

Jag ser positivt på att Svenska kraftnät har aviserat en kraftfull utbyggnad av stamnätet fram till 2040, men den måste innefatta de begränsningar som nu uppstår i norr. När intresset för grön industri växer i Norrland uppkommer möjligheter för fler orter och kommuner än enbart de större att få ta del av framgången. Då kan man inte ha väntetider på uppemot tio år för att få de tillstånd som behövs och för att kunna få det utrymme som krävs i nätet. Jag anser att målsättningen bör vara att halvera tiderna för tillståndsprocesserna.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

7. Tillstånd och tillståndsprocesser, punkt 4 (MP)

av Elin Söderberg (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 73,

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 68,

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 35 och 39 samt

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 33 och

avslår motionerna

2023/24:424 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2,

2023/24:1293 av Denis Begic (S) yrkandena 1 och 2,

2023/24:1747 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkande 3,

2023/24:1934 av Sofia Amlöh och Hans Ekström (båda S) och

2023/24:1998 av Linnéa Wickman och Sanna Backeskog (båda S) yrkande 1.

Ställningstagande

Världen befinner sig i en klimatkris. Vetenskapen lämnar inget utrymme för tvivel på att den globala medeltemperaturen stiger i allt snabbare takt och att mänsklig aktivitet är den främsta orsaken till detta. Sverige liksom övriga världen behöver därför genomföra en grön samhällsomställning och bygga ett robust samhälle baserat på frihet och trygghet inom planetens gränser.

Trots de mörka molnen vill jag understryka att det fortfarande finns väldigt mycket som kan göras för att undvika och mildra både klimatkrisen och den ekologiska krisen och i fråga om att anpassa samhället till de konsekvenser av dessa kriser vi inte lyckas undkomma.

En av många dellösningar är att ställa om kraftsystemet till helt förnybara produktionskällor. Sol-, bio- och vindkraft i kombination med regleringar och andra styrmedel som främjar en flexibel elanvändning kommer att vara betydelsefullt, men också ett väl utbyggt och välfungerande elnät.

För att förnybar kraftproduktion ska komma på plats i den takt som behövs liksom även den nödvändiga infrastrukturen för kraftöverföringen sluter jag upp bakom de förslag som finns i ett par av motionerna om att halvera tiden för byggande av elnät och förkorta tiden för byggandet av stamnät med minst två år genom regelförändringar, bättre samordning samt kraftfulla investeringar i ny nätkapacitet.

Jag bedömer också att tillståndprocesserna kan vässas genom att öppna för möjligheterna att pröva nya effektiva lösningar på nätregleringsområdet inom ramen för avgränsade testbäddar där undantag från dagens elmarknadsregleringar kan prövas.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

8. Stöd- och flexibilitetstjänster, punkt 5 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 63 och
avslår motionerna
2023/24:895 av Jan Riise m.fl. (MP),
2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkandena 74 och 77,
2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 29, 31 och 36 samt
2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 30 och 31.

Ställningstagande

Energisektorn står på många håll runt om i världen för en betydande andel klimatskadliga och hälsofarliga utsläpp. Den svenska elproduktionen har dock jämförelsevis låga utsläpp. Jag anser att beroendet av fossil energi måste brytas en gång för alla, både för klimatet och för Sveriges säkerhet. Energipolitiken behöver ses över för att öka energiproduktionen, förbättra överföringen, energieffektivisera och satsa på energilagring samt smart och flexibel användning.

Ny teknik med batterier, vätgas och bränsleceller samt digitalisering ger nya förutsättningar och lösningar för effektivisering, energilagring, flexibel användning och smarta elnät. Energilagring och systembalansering lindrar kapacitetsutmaningarna och minskar sårbarheten i elsystemet. Genom att man lagrar förnybar el när det finns ett överskott kan den i ett nästa steg användas för att ersätta fossil energi inom industrin eller inom de tunga transporterna, vilka är områden där det annars kan vara svårt att minska fossilbränsleberoendet på ett kostnadseffektivt sätt.

Jag anser mot denna bakgrund att det behövs satsningar på mellan- och långsiktig energilagring och effektutjämning som en viktig del av omställningen till alltmer väderberoende energikällor. Lagring på en mellanfristig tidshorisont kan fylla en viktig funktion för effektutjämning, och i ett längre tidsperspektiv kan exempelvis solenergi som tas till vara under sommaren lagras och sedan utnyttjas under vinterhalvåret. Jag efterfrågar en handlingsplan som undersöker behovet av mellan- och långsiktig energilagring samt ser över behovet av ersättningsmodeller för handel med stödtjänster.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

9. Stöd- och flexibilitetstjänster, punkt 5 (MP)

av Elin Söderberg (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkandena 74 och 77,
2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 29, 31 och 36 samt
2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 30 och 31 samt
avslår motionerna
2023/24:895 av Jan Riise m.fl. (MP) och
2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 63.

Ställningstagande

Det krävs en massiv satsning på förnybar energi och på att elektrifiera stora delar av samhället för att det ska vara möjligt att bli kvitt Sveriges och resten av världens beroende av fossila bränslen. Utöver en tydlig nationell plan för utfasning av fossila bränslen måste strävan vara att energi ska användas mer effektivt och att det svenska elnätet är smart, robust och kan hantera framtidens utmaningar. Det handlar både om en stabil kraftförsörjning under normala driftsförhållanden och om tillförlitliga elleveranser under tuffa väderförhållanden eller om kraftsystemet utsätts för digitala eller fysiska attacker.

För att den billiga elen från förnybara energikällor och en mer effektiv energianvändning ska kunna utnyttjas på allra bästa sätt behöver politiken skapa förutsättningar för att bygga framtidens elnät. Det handlar också om att investera stort i olika former av energilager och om att bana väg för nya marknadsmodeller som främjar flexibilitet. Därigenom kommer hushåll och företag att kunna dra nytta av de lägre elpriserna utan att behöva tumma på affärsmässighet, komfort eller livskvalitet, samtidigt som elnätet avlastas under perioder när det finns risk för effektbrist. Jag anser därför att regeringen bör ta fram en nationell strategi för energilager och införa ett teknikneutralt stöd för energilager. Vidare är min uppfattning att regeringen bör stimulera framväxten av och skapa förutsättningar för lokala och regionala marknader för flexibilitet i elanvändningen.

Jag vill också lyfta fram kraftvärmens roll som regulator i situationer när det finns risk för effektbrist. I regioner med kapacitetsbrist är lokal elproduktion som t.ex. kraftvärme extra viktigt för effektbalansen. De stödtjänster som kraftvärmens kan tillhandahålla bör ersättas ekonomiskt. Jag anser att regeringen behöver stötta framtidens kraftvärme- och värmeproduktion samt underlätta för lokal effektproduktion och stödtjänster.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

10. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet, punkt 6 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkänner detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 33 och 62 samt avslår motionerna

2023/24:597 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M) yrkande 1,

2023/24:942 av Dzenan Cisija (S) yrkande 3,

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 41 och
2023/24:1968 av Sofie Eriksson (S).

Ställningstagande

Att det finns tillräckligt med elenergi när den behövs och där den behövs är en förutsättning både för näringslivet och för den gröna omställningen. Svenska kraftnät måste ha tillgång till olika tjänster och åtgärder för att kunna balansera elnätet och hantera olika störningar i kraftsystemet. I första hand gör affärsverket detta genom att köpa olika typer av reserver från elmarknadens aktörer. Om tillgängliga balanseringsresurser inte räcker till har Svenska kraftnät möjlighet att aktivera den s.k. effektreserven. Effektreserven är en strategisk reserv upphandlad specifikt för effektbristsituationer. Inom ramen för effektreserven finns fossileldade anläggningar (kol, olja och naturgas) upphandlade. Jag anser att effektreserven bör göras mer klimatvänlig genom att den fossila oljan ersätts med fossilfria alternativ.

För att ytterligare förstärka arbetet kring leveranssäkerhetsfrågorna ser jag det också som angeläget att Svenska kraftnät får i uppdrag att ansvara för den långsiktiga leveranssäkerheten i elsystemet samtidigt som ansvarsförhållandena mellan affärsverket och andra relevanta energimyndigheter när det gäller den långsiktiga leveranssäkerheten tydliggörs.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

11. Försörjningstrygghet och leveranssäkerhet, punkt 6 (MP)

av Elin Söderberg (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 41 och

avslår motionerna

2023/24:597 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M) yrkande 1,

2023/24:942 av Dzenan Cisija (S) yrkande 3,

2023/24:1968 av Sofie Eriksson (S) och

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 33 och 62.

Ställningstagande

Svenska kraftnät måste ha tillgång till olika tjänster och åtgärder för att kunna balansera kraftsystemet och för att ha möjlighet att hantera olika störningar. I

första hand gör affärsverket detta genom att köpa olika typer av reserver från elmarknadens aktörer. Om tillgängliga balanseringsresurser på elmarknaden inte räcker till har Svenska kraftnät möjlighet att aktivera den s.k. effektreserven. Effektreserven är en strategisk reserv upphandlad specifikt för effektbristsituationer. Inom ramen för effektreserven finns fossileldade anläggningar (kol, olja och naturgas) upphandlade.

Svenska kraftnäts störningsreserv ska kunna aktiveras inom en kvart för att hantera en störning och få systemet i balans igen. Störningsreserven består i huvudsak av gasturbiner, eftersom de kan startas mycket snabbt och börja producera el. Det ingår också en del förbrukningsreduktion och vattenkraft i störningsreserven.

Jag anser att Svenska kraftnäts effekt- respektive störningsreserver ska vara 100 procent förnybara och att Sverige bör driva på gentemot EU för att flexibilitet ska få ingå i effektreserven igen.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

12. Elstöd, punkt 7 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Isak From (S) och Aida Birinxhiku (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 3 och

avslår motion

2023/24:1604 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Låga och stabila elpriser för Sveriges hushåll och företag anser vi vara eftersträvarvärt. Det kan således anses vara motiverat med ett visst offentligt stöd under perioder då temperatur, kraftproduktion och överföringsbrister bidrar till att elpriserna rusar i höjden. Eventuella nya stöd ska vara fördelningspolitiskt godtagbara och skydda företag och hushåll som haft höga kostnader, men inte ge otillbörliga fördelar till elkonsumenter som har en stor förbrukning till fasta låga priser.

Vi ser det som rimligt att ett sådant stöd kan finansieras med det kapital som har byggts upp genom de avgifter som har betalats in till Svenska kraftnät och som inte har kunnat användas till nätförstärkande åtgärder (s.k. flaskhalsintäkter).

Dessvärre har regeringen, trots det svenska ordförandeskapet under våren 2023, sjabbat bort den uttryckliga möjligheten i EU-regelverket att använda Svenska kraftnäts avgifter till att kompensera elkunder vid nya kraftiga elprishöjningar under kommande vintrar. Vi menar att regeringen måste fortsätta det arbetet.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

13. Nätfrågor, punkt 8 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:1747 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkandena 1 och 2,

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 59, 68–71 och 87 samt

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 18 och

avslår motionerna

2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M) yrkande 3,

2023/24:774 av Larry Söder (KD) yrkandena 1 och 2,

2023/24:942 av Dzenan Cisija (S) yrkande 2,

2023/24:1243 av Martina Johansson (C) yrkandena 1 och 2,

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 37 och 38,

2023/24:1689 av Mikael Dahlgvist och Lars Mejern Larsson (båda S) yrkande 2 och

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 27.

Ställningstagande

En väl utbyggd och välfungerande kraftöverföringsinfrastruktur har stor betydelse för Sveriges möjligheter att ställa om energisystemet i mer hållbar riktning. Det handlar både om att kunna föra över el på ett effektivt sätt över långa sträckor inom landet och om att det svenska kraftsystemet är sammanlänkat med den integrerade europeiska elmarknaden. Det senare skapar exportmöjligheter för teknik, kunnskap och förnybar energi, samtidigt som Sveriges och våra grannländers elförsörjning tryggas.

Det är dock viktigt att den nödvändiga utbyggnaden av elnätet görs på ett väl genomtänkt sätt. Jag kan instämma i det som anförs i en av motionerna om att den allmänna uppmärksamheten har fokuserats på överföringskapaciteten från norr till söder och på de flaskhalsar som finns i den mellersta och södra delen av landet. Det är därför angeläget att Svenska kraftnäts planering även

innefattar de begränsningar som nu uppstår i de norra delarna av landet. När intresset för grön industri växer i Norrland är det en efterlängtd möjlighet för fler orter och kommuner än enbart de större att ta del av framgången. Dessa mindre kommuners förhoppningar får inte grusas av att nätutbyggnaden inte kan tillgodose det ökade effektbehov som uppkommer när nya industrier vill etablera sig i dessa områden.

Jag anser att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att i större utsträckning beakta möjligheterna till expansion i sin planering för elnätutbyggnaden, i stället för att enbart utgå från prognoser. Uppdraget till affärsverket bör vara att i större utsträckning överdimensionera de ledningsdragningar som görs, inte minst mot bakgrund av de långa ledtiderna för byggandet av ny nätkapacitet. En ökad efterfrågan på elenergi ställer också krav på att myndigheterna har tydliga mål och tillräckliga medel för att kunna leverera på uppsatta mål. Svenska kraftnät har i dag inte uppdrag att agera proaktivt när det kommer till nätutbyggnad, vilket jag anser att de bör göra. Att redan på förhand anpassa kraftnätet ökar förutsättningarna att snabbt kunna integrera en utökad storskalig produktion på många platser, inklusive planerade vindkraftsparker och en kraftigt ökad överföringskapacitet mellan olika elområden.

Att bygga ut elnätinfrastrukturen kan ha stor påverkan på den fysiska miljön och påverka många aktörer över region- och kommungränserna. Jag efterfrågar därför en ökad lokal och regional samordning i planeringen av elnätinfrastrukturen, så att nätet byggs på ett sätt som gagnar den berörda regionen som helhet, vilket kräver god lokalkännedom. Vidare anser jag att ersättningsnivåerna vid markintrång bör ses över och bygga på grundtanken att markägarnas reella förluster ska täckas, vilket också leder till att planeringen beaktar hela den samhällsekonomiska kostnad som följer av att mark tas i anspråk.

Utöver det hittills anförda anser jag att de tillgängliga möjligheterna till undantag från koncessionsplikt ska tillämpas oftare. Om projektören exempelvis vill bekosta en större del av elnätutbyggnaden för att vinna tid, bör det vara möjligt, förutsatt att en miljöprövning för det aktuella verksamhetsområdet är gjord.

Avslutningsvis anser jag att gränserna i nätregleringen bör kartläggas för att undvika att befintlig vindkraft minskar sin produktion av lönsamhetsskäl.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

14. Nätfrågor, punkt 8 (MP)

av Elin Söderberg (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkandena 37 och 38 samt
2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 27 och
avslår motionerna
2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M) yrkande 3,
2023/24:774 av Larry Söder (KD) yrkandena 1 och 2,
2023/24:942 av Dzenan Cisija (S) yrkande 2,
2023/24:1243 av Martina Johansson (C) yrkandena 1 och 2,
2023/24:1689 av Mikael Dahlgvist och Lars Mejern Larsson (båda S) yrkande
2,
2023/24:1747 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C) yrkandena 1
och 2,
2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 59, 68–71 och 87 samt
2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 18.

Ställningstagande

Med den förväntade omfattande elektrifieringen av transporter, industri och uppvärmning kommer elsystemets centrala betydelse för samhället att öka ännu mer i framtiden. Elförsörjningen är därför ett troligt förstahandsmål för en angripare eftersom mycket slutar fungera utan el. Den befintliga vattenkraften och den snabbt ökande andelen vind- och solkraft har dock skapat en ny situation. Framtidens många vindkraftverk och mindre solelanläggningar kommer att svara för den övervägande delen av elproduktionen. Denna extremt decentraliserade elproduktion kan, rätt hanterad, bli en mycket robust hörnsten i framtidens hållbara samhälle.

En viktig förutsättning för detta är dock att det finns ett robust ”smart elnät” som står emot både digitala och omfattande fysiska attacker. Därför anser jag att riksdagen bör uppmana regeringen att uppgradera det svenska elnätet så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät som klarar av en ökad andel förnybar el, står emot cyberattacker och extremväder bättre och klarar ödrift så att telekommunikationer och värmeförsörjning kan upprätthållas även vid kriser.

För att ytterligare stimulera framväxten av många mindre elproducenter bör deras verksamhet underlättas på olika sätt. Ett sådant är att utvidga möjligheterna till undantag från kravet på nätkoncession. Därigenom undanröjs t.ex. hinder för att överföra egenproducerad el mellan olika byggnader inom samma fastighet eller på närliggande fastigheter, vilket skulle främja den här typen av småskalig kraftproduktion.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

15. Nätanslutning, punkt 9 (S, V, MP)

av Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Isak From (S), Elin Söderberg (MP), Aida Birinxhiku (S) och Lorena Delgado Varas (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 11 och avslår motionerna

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 66 och

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 17.

Ställningstagande

Omställningen av energisystemet kommer att innebära att den förnybara kraftproduktionen behöver byggas ut ytterligare. En potentiell resurs på detta område som ännu inte har utnyttjats i den utsträckning som är möjligt är den havsbaserade vindkraften. Denna kraftproduktionskälla kan bidra till ett elsystem med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser och skulle kunna ge en markant ökad elproduktion, särskilt i södra delarna av landet.

En förutsättning för att kunna ta vara på denna potential är emellertid att större vindkraftsparker till havs kan anslutas direkt till stamnätet. Vi beklagar att regeringen har avbrutit det arbete som Svenska kraftnät tidigare har planerat för anslutning av havsbaserad vindkraft. Dessa insatser anser vi måste fortsätta.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

16. Nätanslutning, punkt 9 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 66 och

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 17 och

avslår motion

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 11.

Ställningstagande

Elektrifieringen av Sverige innebär en historisk strukturomvandling som är avgörande för en framgångsrik klimatomställning. Den skapar stora möjligheter till hållbar utveckling för klimatet och att skapa jobb i innovativa och konkurrenskraftiga svenska företag. Omställningen innebär dock att behovet av investeringar i ny elproduktion och i ny överföringskapacitet är enormt. Det kräver en mycket snabbare utbyggnad av alla utsläppsfria kraftslag i hela landet och en proaktiv utbyggnad av kraftnätet, så att det kan hantera en ökad elkonsumention och en ökad och mer decentraliserad elproduktion.

Mot den bakgrunden anser jag att det även fortsättningsvis bör vara ett statligt ansvar att finansiera anslutningen till stamnätet av stora fossilfria produktionskällor som exempelvis land- eller havsbaserade vindkraftsparker eller större solcellsanläggningar.

Systemet för hur anslutningsprocessen är utformad bör, enligt min uppfattning, också reformeras. Transparensen kring när och på vilka grunder olika aktörer får möjlighet att ansluta sig till stam- och regionnätet måste bli större. Jag anser inte att tillämpningen av dagens först-till-kvarn-modell utan tillräcklig hänsyn till hur långt olika projekt har framskridit är lämplig utan på ett osunt sätt främjar spekulativ uppbokning av nätkapacitet. Det behövs en större tydlighet kring kötider, plats i kön och andra parametrar för att öka tempot i omställningen och tydliggöra förutsättningarna för de berörda företagen.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

17. Vissa avgiftsfrågor, punkt 10 (MP)

av Elin Söderberg (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 33.

Ställningstagande

Sveriges elnät behöver uppgraderas så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät som klarar att möta en ökad produktion av förnybar el. Samtidigt behöver energisystemens och elmarknadens funktionalitet utvecklas. Det handlar bl.a. om att stimulera en mer flexibel elanvändning. Med redan

existerande teknik kan exempelvis laddning av elfordon och uppvärmning av hus med värmepumpar förläggas till tider när elpriset är lågt och tillgängligheten i nätet god. Kostnaderna för att stimulera efterfrågeflexibilitet är relativt små. Ofta krävs endast en enkel styrutrustning, vars kostnad är liten i förhållande till att investera i exempelvis en ny värmepump eller i att bygga ut elnätet.

Ett sätt som jag vill lyfta fram för att skapa incitament för en mer flexibel elanvändning är att göra nättarifferna mer dynamiska och därigenom uppmuntra att elanvändningen styrs till tider när kapaciteten i elnäten är god.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

18. Gotlands elförsörjning, punkt 11 (V, C)

av Lorena Delgado Varas (V) och Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 95 och
avslår motion

2023/24:2225 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Ställningstagande

Gotland är det enda länet som inte är anslutet till det svenska stamnätet, vilket har bidragit till att Gotland har lidit av begränsningar i sin anslutningskapacitet till elnätet sedan 2007. Såväl tillkomsten av förnybar elproduktion som viktiga industrisatsningar har påverkats negativt av detta, till men för utvecklingen på ön.

Vi kan nu emellertid konstatera att Svenska kraftnät under våren 2023 beslutade om att det ska byggas två nya kablar till 2031, vilket är ett betydelsefullt steg i rätt riktning. Samtidigt vill vi understryka vikten av att processerna snabbas på så att kablarna kan tas i drift senast 2030. Vidare anser vi att det finns ett behov av att klargöra hur denna investering ska finansieras. Enligt vår uppfattning ska kablarna inklusive ändutrustningar till fullo finansieras av Svenska kraftnät via affärsverkets nätverkstariff och inte belasta gotlänningarna. I planeringen av de nya kablarna måste även de havsvindparker som planeras runt Gotland beaktas. Dessa storskaliga projekt kommer att kunna spela en avgörande roll för att försörja södra Sverige med el och bidra till att möjliggöra klimatomställningen.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

19. Vissa övriga elmarknadsfrågor, punkt 12 (MP)

av Elin Söderberg (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 34 och avslår motionerna

2023/24:836 av Mikael Larsson (C),

2023/24:1243 av Martina Johansson (C) yrkande 3,

2023/24:1964 av Tomas Kronståhl m.fl. (S),

2023/24:1998 av Linnéa Wickman och Sanna Backeskog (båda S) yrkande 2 och

2023/24:2539 av Lars Englund (M) yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

Aktiva elkunder har en viktig roll att spela på en välfungerande elmarknad. För att kunna agera på ett sätt som gagnar både elkonsumenterna själva och kraftsystemet i stort är det dock nödvändigt att de har tillgång till adekvat information om sin förbrukning. Med mer dynamiska nättariffer och tydligare information om kostnaden för effekt blir det lättare och mer fördelaktigt för olika aktörer att anpassa sin elanvändning och styra den till timmar när kapaciteten i elnäten är god. Jag anser därför att elkundernas kostnader för effekt tydligt ska redovisas.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2023/24:58 Riksrevisionens rapport om statens åtgärder för utveckling av elsystemet.

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:233 av Rasmus Giertz och Anna-Lena Blomkvist (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Dalarnas län bör läggas i samma elprisområde som södra Norrland och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:424 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med ytterligare förslag för att förkorta tillståndstiderna för elnät och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:597 av Ann-Sofie Lifvénhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att övergripande säkra elinfrastrukturen för att klara omställningen till ett mer hållbart samhälle och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:720 av Ulrika Heindorff m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheten till en lokal effektreserv i södra Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om elområdesindelningen och dess effekter samt om att utreda möjligheterna att på sikt och efter utredning återgå till ett elprisområde och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det är viktigt att utbyggnaden av överföringskapacitet inom Sverige fortsätter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Svenska kraftnät i uppdrag att få på plats en lösning gällande elområdena som inte missgynnar Skåne och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska kraftnät bör arbeta utifrån målsättningen med garanterad minimikapacitet i överföringen mellan elområde 3 och elområde 4 utifrån förstärkning av nät samt när man upphandlar stödtjänster, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:774 av Larry Söder (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta investeringar i elnätet och att regeringen bör tydliggöra för Energimarknadsinspektionen att utvecklingen av intäktsregleringen ska utvärderas mot Tidöavtalets planeringsram om fördubblad elanvändning till 2045 och minskade ledtider för utbyggnad och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning behöver göras för att se hur energisystemets förändring ska finansieras och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:836 av Mikael Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten genom Svenska kraftnät ska initiera projekt om att viltanpassa breda kraftledningsgator och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:895 av Jan Riise m.fl. (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt utreda och föreslå hur EU:s elmarknadsdirektiv ska kunna implementeras och kompletteras med förutsättningar som gynnar en fortsatt utveckling av energigemenskaper över hela landet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:942 av Dzenan Cisija (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka kapacitet i stam- och regionnät till Göteborg och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den långsiktiga rollen för kraftvärmens i det västsvenska elsystemet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:977 av Camilla Brunsberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för att Sverige på sikt och efter utredning ska kunna bli ett samlat elprisområde och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP):

56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en handlingsplan för att säkerställa el i närtid till industrins klimatomställning och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra tilldelningen av effekt för att skynda på industrins klimatomställning och tillkännager detta för regeringen.
73. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att halvera tiden för byggande av elnät och förkorta byggtiden av stamnät med minst två år genom regelförändringar, bättre samordning samt kraftfulla investeringar i ny nätkapacitet och tillkännager detta för regeringen.
74. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi för energilager och införa ett teknikneutralt stöd för energilager och tillkännager detta för regeringen.
77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stimulera och skapa förutsättningar för lokala och regionala marknader för flexibilitet i elanvändningen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1243 av Martina Johansson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det tillåtet att dra elledningar mellan hus så att man kan nyttja bästa läget för solceller i ett område och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det tillåtet att bygga solpark för egen konsumtion när eget tak inte är lämpligt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gränsen för när elen från solceller är för eget bruk och när man räknas som producent bör ses över för en ökad flexibilitet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1293 av Denis Begic (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förändra anläggningsbegreppet för att inkludera mindre, decentraliserade energiproduktionsenheter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att introducera flexibla nätkoncessioner och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda tillstånds- respektive anmälningskrav för stora energi- och eleffektanvändare och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi för energilager och införa ett teknikneutralt stöd för energilager, såsom vätgas, pumpkraft, batterier och värmelager, och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stimulera och skapa förutsättningar för lokala och regionala marknader för flexibilitet i elanvändningen och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stimulera dynamiska nätavgifter som främjar flexibilitet och smart energianvändning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kundens kostnader för effekt tydligt bör redovisas och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att halvera tiden för byggande av elnät och förkorta byggtiden av stamnät med minst två år genom regelförändringar som föreslås i den statliga utredningen om moderna tillståndprocesser för elnät, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stötta framtidens kraftvärme- och värmeproduktion samt underlätta för lokal effektproduktion och stödtjänster och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det möjligt att överföra egenproducerad el mellan olika byggnader inom samma fastighet eller närliggande fastigheter och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra att tillgången på nätkapacitet styrs av miljö- och samhällsnytta och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa testbäddar för undantag från dagens elmarknadsregleringar i syfte att reducera effektoppar och stimulera ny teknik och reglering och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska kraftnäts effektreserv och störningsreserv ska vara 100 procent förnybar samt att Sverige gentemot EU bör driva på för att flexibilitet ska få ingå i effektreserven igen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1572 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över Sveriges elprisområden och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1604 av Niels Paarup-Petersen (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av de svenska elområdena och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om differentierad elpriskompensation och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1689 av Mikael Dahlgvist och Lars Mejern Larsson (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bra tillgång till el i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av investeringar i ökad elnätscapacitet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1747 av Helena Lindahl och Anne-Li Sjölund (båda C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra för Svenska kraftnät att en utbyggnation av och investering i stamnätet behöver göras i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att investeringar i stamnätet inte enbart bör bygga på prognos utan göras med marginal för att även möjliggöra framtida och ytterligare elintensiva investeringar i hela Sverige och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ha som målsättning att halvera tiderna för tillståndprocesserna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av el- och energiförsörjning för att klara omställningen i Västsverige och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1934 av Sofia Amloh och Hans Ekström (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en snabbare och effektivare tillståndprocess, där större hänsyn till klimatvinster tas, och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1964 av Tomas Kronståhl m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en ändring i svensk lagstiftning som förbättrar de ekonomiska villkoren för produktion och konsumtion av förnybar energi i kooperativ form och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1968 av Sofie Eriksson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fördelarna med en grön och oberoende energireserv vid kris och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1991 av Jamal El-Haj m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda prissättningen av elpriserna samt alternativa modeller till modellen som marknaden använder i dag och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1998 av Linnéa Wickman och Sanna Backeskog (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta processen för ansökningar om anslutning till elnätet för att gynna den gröna industriomställningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för hur företag kan reservera el för en eventuell expansion i framtiden och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2225 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett aktivt arbete bör initieras för att överväga hur en säkrad elförsörjning till Gotland kan tas fram och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2370 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det finns behov av att se över hur fossilfri energiomställning kan bli mer lönsam och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2371 av Marcus Wennerström och Ardalan Shekarabi (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att utreda Sveriges självförsörjningsförmåga, också ur ett mer lokalt perspektiv och totalförsvarsperspektiv, när det kommer till energiproduktion, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppgradera det svenska elnätet så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät som klarar av en ökad andel förnybar el, står emot cyberattacker och extremväder bättre och klarar ö-drift så att telekommunikationer och värmeförsörjning kan upprätthållas även vid kriser och tillkännager detta för regeringen.

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta installation av energilagring som kan användas för att jämna ut elproduktionen och balansera elnätet men också kan nyttjas vid elavbrott och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi för energilagring och införa ett teknikneutralt stöd för energilagring och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att halvera tiden för byggande av elnät och förkorta byggtiden av stamnät med minst två år genom regelförändringar, bättre samordning samt kraftfulla investeringar i ny nätkapacitet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra effektreserven mer klimatvänlig genom att ersätta den fossila oljan med fossilfria alternativ och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en stärkt överföringskapacitet, i syfte att möta den ökande efterfrågan på el, och fokusera på smarta elnät, ökad användarflexibilitet, energieffektivisering och energilagring och tillkännager detta för regeringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga förhållandet mellan Svenska kraftnät och andra relevanta energimyndigheter sett till fördelning av ansvaret för den långsiktiga leveranssäkerheten och tillkännager detta för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en handlingsplan som undersöker behovet av mellan- och långsiktig energilagring samt ser över behovet av ersättningsmodeller för handel med stödtjänster och tillkännager detta för regeringen.
66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka transparensen i köerna för anslutning till stamnät och regionnät för både producenter och konsumenter, samt säkerställa att hänsyn tas till projektmognad vid tilldelning för att inte boka på spekulation, och tillkännager detta för regeringen.
67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en översyn av ellagen och elnätsregleringen för att underlätta investeringar i smart teknik och för att bereda vägen för nya affärsm modeller såsom införande av timmätning för kunder i det svenska elsystemet senast 2026 och tillkännager detta för regeringen.
68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut nätkapacitet till all storskalig elproduktion och tillkännager detta för regeringen.

69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa bättre förutsättningar för regional samplanering av nätinfrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
70. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att elnätinfrastrukturen bör byggas ut på ett sätt som minimerar behovet av markinträng, samt att kravet på att använda marksnål teknik när det är möjligt bör skärpas, och tillkännager detta för regeringen.
71. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att göra undantag från krav på koncession inom redan miljöprövat verksamhetsområde som kan möjliggöra en snabbare elnätutbyggnad och tillkännager detta för regeringen.
87. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en kartläggning av gränserna i nätregeringen för att undvika att befintlig vindkraft minskar sin produktion av lönsamhetsskäl och tillkännager detta för regeringen.
95. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påskynda byggandet av en tredje elkabel till Gotland för att säkerställa öns elförsörjning och skapa förutsättningar för omställning till ett klimatsmart samhälle och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheten att öka acceptansen för, och möjligheten till, utbyggd elproduktion, genom att underlätta installation av solceller och privatpersoners försäljning av solenergi till elnätet, säkerställa tillräcklig ersättning för närboende och lokal skatt till kommuner vid utbyggd vindkraft och solcellsparkar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheten för staten att stå för finansieringen av anslutningar till stora fossilfria produktionskällor av el till elnätet och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Svenska kraftnät i uppdrag att anpassa transmissionsnätet i förväg till snabbt utökad storskalig produktion av el på många platser, inklusive planerade vindkraftsparkar och kraftigt ökad överföringskapacitet mellan olika elområden, och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2539 av Lars Englund (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en nationell energikommission med oberoende experter som skyndsamt tar fram en nationell handlingsplan för ett robust elsystem med realistiska planer på nätutbyggnad och utbyggnad av produktionskapacitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att genomföra hela alternativt delar av Klimaträtsutredningen där elstamnätet förklaras som riksintresse och förorda luftledningar för stamnätet, vilket är snabbast och billigast, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Svenska kraftnät ett förtydligat och delvis nytt uppdrag med fokus på ansvaret för Sveriges långsiktiga elförsörjning samt mandat att vara tillståndsmyndighet för lokalisering av nya kraftkällor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en reformerad elmarknadsmodell och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om regeringens ansvar att försvara mekanismer i EU:s regelverk som möjliggör flexibel användning av s.k. flaskhalsintäkter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tillgång på stabila och rimliga priser för elkonsumenter i hushåll, s.k. folkhemsel, och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska kraftnäts planerade insatser för anslutning av havsbaserad vindkraft ska genomföras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.